

*Załącznik do Uchwały Nr
Rady Gminy Łuków
z dnia*

Strategia
Rozwiązywania Problemów Społecznych
Gminy Łuków
na lata 2017-2023
z perspektywą do roku 2025

PROJEKT DOKUMENTU

SPIS TREŚCI

WSTĘP	3
I. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA	5
1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE TWORZENIA STRATEGII	5
1.2. PODSTAWY STRATEGICZNO-PROGRAMOWE.....	6
1.2.1. DOKUMENTY REGIONALNE I LOKALNE.....	9
2. OCENA WDROŻENIA POPRZEDNIO REALIZOWANEJ STRATEGII	15
II. CZĘŚĆ ANALITYCZNO-DIAGNOSTYCZNA	18
1. CHARAKTERYSTYKA GMINY WIEJSKIEJ ŁUKÓW	18
2. DEMOGRAFIA	19
3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	21
4. KOMUNIKACJA I TRANSPORT	22
5. GOSPODARKA	23
6. ZASOBY I WARUNKI MIESZKANIOWE	24
7. EDUKACJA I KULTURA	25
8. OCHRONA ZDROWIA	32
9. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA	35
10. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	38
11. POMOC SPOŁECZNA	40
12. SEKTOR POZARZĄDOWY	55
13. PROBLEMY SPOŁECZNE W OPINII ŚRODOWISKA LOKALNEGO	59
14. BEZROBOCIE	62
15. BEZDOMNOŚĆ	66
16. PROBLEMY UZALEŻNIENI I PRZEMOCY W RODZINIE	68
17. PROBLEM RÓWNOŚCI PŁCI.....	74
18. SYTUACJA DZIECKA	80
19. SYTUACJA OSÓB STARSZYCH	89
20. SYTUACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH.....	92
21. ANALIZA SWOT	96
22. PODSUMOWANIE	104
III. CZĘŚĆ PROGRAMOWA	113
1. MISJA	113
2. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ	114
3. WDROŻENIE STRATEGII, MONITOROWANIE JEJ REALIZACJI.....	128
4. PROGNOZA ZMIAN	129
5. RAMY FINANSOWE	130
6. PROGRAMY I PROJEKTY	131
6.1. PROGRAMY	131
6.2. PROJEKTY	132
7. UWAGI KOŃCOWE.....	132
SPIS DIAGRAMÓW, TABEL I WYKRESÓW	133

WSTĘP

Dokument Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łuków został przygotowany na lata 2017-2023 z perspektywą do roku 2025. W swoich założeniach programowych odnosi się do innych dokumentów z zakresu polityki społecznej funkcjonujących na poziomie europejskim, ogólnopolskim i samorządowym.

Diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie, przeprowadzona na potrzeby opracowania dokumentu strategii, została oparta na badaniu tzw. źródeł zastanych, tj. danych pozyskanych z instytucji i organizacji działających w gminie bądź obejmujących zasięgiem działania jej mieszkańców, identyfikacji mocnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń lokalnego systemu polityki społecznej (analiza SWOT), a także na analizie ankiet skierowanych do mieszkańców (liderzy lokalni, losowo wybrani mieszkańcy) i przedstawicieli funkcjonujących w gminie placówek oświatowych.

W ramach diagnozy analizie poddano takie obszary, jak: demografia; infrastruktura techniczna; komunikacja i transport; gospodarka; zasoby i warunki mieszkaniowe; edukacja i kultura; ochrona zdrowia; sport, rekreacja i turystyka; bezpieczeństwo publiczne; pomoc społeczna; sektor pozarządowy; bezrobocie; bezdomność; problemy uzależnień i przemocy w rodzinie; równość płci, sytuacja dziecka; sytuacja osób starszych i niepełnosprawnych.

Przeprowadzone badania ankietowe dotyczyły sytuacji społecznej w gminie, problemu równości szans kobiet i mężczyzn oraz sytuacji dziecka. Do analizy wykorzystano trzy rodzaje ankiet.

Respondentami ankiety odnoszącej się do sytuacji społecznej w gminie byli losowo wybrani mieszkańcy oraz osoby mające wpływ na kształt lokalnej polityki społecznej. W sumie do analizy przedłożono 14 anonimowo wypełnionych arkuszy ankiet.

Wśród ankietowanych 64,3% stanowiły kobiety, a 35,7% mężczyźni. Najliczniej reprezentowana była grupa wiekowa 46-55 lat, stanowiąca 28,7% respondentów. Kolejne pod względem liczebności były grupy wiekowe 26-35 lat i 56-65 lat (po 21,4%). Osoby powyżej 65 r. życia stanowiły 14,3% badanych, a najmniej ankietowanych było w grupach wiekowych 20-25 lat i 36-45 lat (po 7,1%). Wśród ankietowanych zdecydowaną większość stanowiły osoby zamieszkujące w gminie Łuków od urodzenia (85,8%).

W badaniu ankietowym, którego celem było poznanie opinii mieszkańców na temat problemu równości szans kobiet i mężczyzn oraz dyskryminacji ze względu na płeć, wzięło udział 15 osób, z których 53,3% stanowiły kobiety, 40,0% mężczyźni, a 6,7% badanych nie zadeklarowało swojej przynależności płciowej. W badaniu dotyczącym równości płci

najliczniej reprezentowana była grupa wiekowa 46-55 lat (33,3% respondentów). Kolejne były grupy wiekowe: 56-65 lat (20,0%), 26-35 i 56-65 lat (po 13,3%), a najsłabiej reprezentowane były grupy w przedziale wiekowym 20-25 lat, 36-45 lat oraz osoby nie zadeklarowane wiekowo (po 6,7%). Spośród badanych, 86,7% stanowili mieszkańcy zamieszkujący w gminie Łuków od urodzenia.

Osobna ankieta, która pomogła w dokonaniu analizy sytuacji dziecka w środowisku szkolnym i rodzinnym, została rozesłana do placówek oświatowych. Analizę tę przeprowadzono na podstawie 11 ankiet wypełnionych przez pedagogów lub dyrektorów funkcjonujących na terenie gminy placówek oświatowych.

W opracowanym dokumencie można wyróżnić trzy zasadnicze części: **wprowadzającą**, która zawiera informacje na temat uwarunkowań zewnętrznych tworzenia strategii oraz ocenę stopnia wdrożenia poprzednio realizowanej strategii; **analityczno-diagnostyczną**, która zawiera informacje ogólne dotyczące gminy oraz diagnozę sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie i część **programową**, która zawiera założenia polityki społecznej gminy na najbliższe lata ujęte w formie misji, celów strategicznych, celów operacyjnych i kierunków działań.

W części programowej zostały wskazane podmioty realizujące strategię i współdziałające w jej realizacji, źródła finansowania przyjętych założeń oraz określony został czas realizacji wyznaczonych działań. Ponadto przedstawione zostały wskaźniki monitoringowe, ramy finansowe strategii, prognoza zmian oraz informacja na temat sposobu wdrożenia dokumentu i prowadzenia monitoringu jego realizacji.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych pozwala na racjonalizację lokalnej polityki społecznej oraz wskazuje problemy, których rozwiązanie powinno stać się w najbliższym czasie przedmiotem szczególnej troski ze strony władz samorządowych. Opracowany dokument stanowi materiał wyjściowy do konstruowania szczegółowych programów i projektów realizowanych w sferze społecznej na terenie gminy. Skuteczność wyznaczonych w nim działań będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

I. CZĘŚĆ WPROWADZAJĄCA

1. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE TWORZENIA STRATEGII

1.1. PODSTAWY PRAWNE

Strategia rozwiązywania problemów społecznych, podobnie jak inne dokumenty strategiczne przygotowywane na różnych szczeblach administracji publicznej, jest dokumentem uwarunkowanym prawnie. Obowiązek jej opracowania wynika z art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2016 r. poz. 930 z późn. zm.), który w ramach zadań własnych gminy przewiduje „opracowanie i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Na treść i realizację gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych mają wpływ inne akty prawne. Należą do nich w szczególności:

- ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 575 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 1518 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 7 września 2007 r. o pomocy osobom uprawnionym do alimentów (t.j. Dz. U. z 2017 r. poz. 489),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1390),
- ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2016 r. poz. 224 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (Dz. U. z 2016 r. poz. 645 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 1827)

- ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2016 r. poz. 2046),
- ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o dodatkach mieszkaniowych (Dz. U. z 2017 r. poz. 180)
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2016 r. poz. 239 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz. U. z 2016 r. poz. 157),
- ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2016 r. poz. 546 z późn. zm.),
- ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. – Prawo energetyczne (Dz. U. z 2017 r. poz. 220).
- ustawa z dnia 4 kwietnia 2014 r. o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów (Dz. U. z 2016 r. poz. 162).
- ustawa z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz.U.2016r. poz.195)
- ustawa z dnia 4 listopada 2016r. o wsparciu kobiet w ciąży i rodzin „Za życiem” (Dz.U. z 2016r., poz.1860).

Podczas realizacji strategii zajdzie również potrzeba odwołania się do innych aktów prawnych, m.in. z zakresu edukacji, kultury, ochrony zdrowia i budownictwa socjalnego.

1.2. PODSTAWY STRATEGICZNO-PROGRAMOWE

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łuków jest dokumentem zgodnym z dokumentami strategicznymi i programowymi, które funkcjonują na poziomie europejskim, ogólnopolskim, wojewódzkim, powiatowym i gminnym. Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w środowiskach lokalnych i aktywności środowisk zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

1.2.1. DOKUMENTY EUROPEJSKIE I KRAJOWE

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu

Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu jest dokumentem, którego głównym celem jest wyjście

z kryzysu, w jakim w ostatnich latach znalazła się gospodarka europejska, powrót na ścieżkę rozwoju, a następnie na niej pozostanie. Strategia, której założeniem jest stworzenie większej liczby miejsc pracy i podniesienie standardu życia, obejmuje trzy wzajemnie ze sobą powiązane priorytety: **Rozwój inteligentny** – rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacji; **Rozwój zrównoważony** – wspieranie gospodarki efektywniej korzystającej z zasobów, bardziej przyjaznej środowisku i bardziej konkurencyjnej; **Rozwój sprzyjający włączeniu społecznemu** – wspieranie gospodarki o wysokim poziomie zatrudnienia, zapewniającej spójność społeczną i terytorialną.

Dokument zawiera również kilka nadrzędnych celów Unii Europejskiej do 2020 roku:

- ograniczenie liczby osób przedwcześnie kończących naukę szkolną do 10% z obecnych 15% oraz zwiększenie odsetka osób w wieku 30-34 lata posiadających wyższe wykształcenie z 31% do co najmniej 40%,
- ograniczenie liczby Europejczyków żyjących poniżej krajowej granicy ubóstwa o 25% poprzez wydobycie z ubóstwa 20 mln osób.

Wieloletnie Ramy Finansowe na lata 2014-2020

Na wniosek Komisji Europejskiej objęto Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Społeczny oraz Fundusz Spójności wspólnymi ramami strategicznymi (Wieloletnie Ramy Finansowe na lata 2014-2020), które obejmują również Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejski Fundusz Morski i Rybacki. Na podstawie przyjętych założeń Europejski Fundusz Społeczny zapewni finansowanie działań strukturalnych na rzecz spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej w ramach czterech głównych obszarów inwestycji: zatrudnienia, edukacji, włączenia społecznego i usprawniania administracji publicznej. Z kolei Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji posłuży do finansowania pomocy na rzecz pracowników zwolnionych w następstwie poważnej zmiany strukturalnej oraz łagodzenia skutków, jakie dla rolników pociągają nowe umowy handlowe.

W dziedzinie wzrostu zatrudnienia i spójności wprowadzono nowy instrument, jakim jest zarządzany centralnie program „Łącząc Europę”, który ma na celu finansowanie priorytetowych przedsięwzięć infrastrukturalnych w dziedzinie energii, transportu oraz technologii informacyjno-komunikacyjnych, których realizacja leży w interesie całej Unii Europejskiej. Nowy program „Zdrowie na rzecz wzrostu” jest ukierunkowany na działania o wyraźnej unijnej wartości dodanej, zgodnie z celami Strategii „Europa 2020”. Głównym celem programu jest współpraca z państwami członkowskimi UE w celu ochrony obywateli

przed transgranicznymi zagrożeniami zdrowotnymi, osiągnięcia większej stabilności usług opieki zdrowotnej oraz poprawy stanu zdrowia społeczeństwa, przy jednoczesnym zachęcaniu do innowacji w dziedzinie ochrony zdrowia.

Narodowa Strategia Integracji Społecznej

Narodowa Strategia Integracji Społecznej jest dokumentem, którego celem jest pomoc w procesie włączania się Polski w realizację drugiego z celów Strategii Lizbońskiej stawiającego na modernizację europejskiego modelu socjalnego, inwestowanie w ludzi oraz zwalczanie wykluczenia społecznego. Działania w tym zakresie mają przyczynić się do:

- dostosowania edukacji i szkolenia do wymogów życia i pracy w społeczeństwie opartym na wiedzy,
- rozwijania aktywnej polityki zatrudnienia przyczyniającej się do tworzenia większej liczby lepszych miejsc pracy,
- modernizacji systemu ochrony socjalnej, w tym systemów emerytalnych i ochrony zdrowia, m.in. w celu zapewnienia ich finansowej stabilności oraz odpowiedniej koordynacji z celami polityki edukacyjnej i polityki zatrudnienia,
- wspierania integracji społecznej, aby uniknąć pojawienia się trwale zmarginalizowanej klasy ludzi niezdolnych do funkcjonowania w społeczeństwie opartym na wiedzy.

W ramach kilkunastu obszarów życia społecznego wyznaczonych w Narodowej Strategii Integracji Społecznej sformułowano następujące priorytety:

- wzrost uczestnictwa dzieci w wychowaniu przedszkolnym,
- poprawa jakości kształcenia na poziomie gimnazjalnym i średnim,
- upowszechnienie kształcenia wyższego i jego lepsze dostosowanie do potrzeb rynku pracy,
- rekompensowanie deficytów rozwoju intelektualnego i sprawnościowego dzieci,
- radykalne ograniczenie ubóstwa skrajnego,
- ograniczenie tendencji do wzrostu różnic dochodowych,
- ograniczenie bezrobocia długookresowego,
- zmniejszenie bezrobocia młodzieży,
- zwiększenie poziomu zatrudnienia wśród osób niepełnosprawnych,
- zwiększenie liczby uczestników w aktywnej polityce rynku pracy – ALMP,
- upowszechnienie kształcenia ustawicznego,
- wydłużenie przeciętnego dalszego trwania życia w sprawności,
- powszechne ubezpieczenie zdrowotne,

- kobiety i dzieci objęte programami zdrowia publicznego,
- wzrost dostępu do lokali (mieszkań) dla grup najbardziej zagrożonych bezdomnością,
- dostęp do pracowników socjalnych,
- rozwój pomocy środowiskowej – zwiększenie liczby osób objętych usługami pomocy środowiskowej,
- zaangażowanie obywateli w działalność społeczną,
- realizacja NSIS przez samorzady terytorialne,
- dostęp do informacji obywatelskiej i poradnictwa.

Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 (PO WER)

W perspektywie finansowej 2014-2020 Europejski Fundusz Społeczny będzie współfinansował krajowy Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój na lata 2014-2020 (PO WER), który został przyjęty uchwałą Rady Ministrów RP w dniu 8 stycznia 2014 roku. Program powstał w odpowiedzi na potrzeby reform w obszarach zatrudnienia, włączenia społecznego, edukacji, szkolnictwa wyższego, zdrowia i dobrego rządzenia, i będzie wspierał innowacje społeczne oraz współpracę ponadnarodową. Program jest ukierunkowany na następujące obszary:

- realizację działań skierowanych do młodych, bezrobotnych osób w wieku od 15. do 24. roku życia i poprawę ich sytuacji na rynku pracy,
- wdrożenie reform systemów i struktur w wybranych obszarach polityk publicznych, kluczowych z punktu widzenia Strategii „Europa 2020” i krajowych programów reform,
- wspieranie jakości, skuteczności i otwartości szkolnictwa wyższego jako instrumentu budowy gospodarki opartej o wiedzę,
- poszukiwanie nietypowych, innowacyjnych, stosowanych w innych krajach metod rozwiązywania problemów społecznych,
- realizację programów w zakresie mobilności ponadnarodowej.

1.2.1. DOKUMENTY REGIONALNE I LOKALNE

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 została zaktualizowana 24 czerwca 2013 roku. Dokument stanowi odpowiedź na wyzwania, którym musi sprostać województwo, ażeby podnieść jakość życia mieszkańców, podnieść poziom

rozwoju gospodarczego i spójność tego regionu. Strategia wyznacza 4 cele strategiczne: wzmocnienie urbanizacji regionu; restrukturyzacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich; selektywne zwiększanie potencjału wiedzy, kwalifikacji, zaawansowania technologicznego, przedsiębiorczości i innowacyjności regionu; integracja regionu.

Urbanizacja regionu ma polegać na rozwijaniu metropolitalnych funkcji Lublina, wspieraniu ponadlokalnych funkcji miasta oraz na zwiększeniu skomunikowania Lublina z innymi metropolitalnymi obszarami Polski i zagranicy. Rozwój obszarów wiejskich zakłada wzrost konkurencyjności i towarowości gospodarstw, rozwój przetwórstwa rolno-spożywczego, wzmocnienie doradztwa rolniczego oraz promowanie i wspieranie inicjatyw współpracy rolników i mieszkańców wsi, tworzenie pozarolniczych miejsc pracy na obszarach wiejskich oraz wyposażenie tych obszarów w infrastrukturę transportową, komunalną i energetyczną. Zwiększanie potencjału przedsiębiorczości i innowacyjności regionu opierać się ma na wspieraniu najbardziej perspektywicznych kierunków badań i komercjalizacji ich wyników, wspieraniu kierunków kształcenia na poziomie wyższym, stworzeniu systemu wsparcia naukowego, eksperckiego i wdrożeniowego (wybrane sektory gospodarki), wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw oraz rozwój społeczeństwa informacyjnego. Integracja regionu zachodzić ma dzięki poprawie wewnętrznego skomunikowania regionu, wspieraniu włączenia społecznego, wzmocnieniu społecznej tożsamości regionalnej, rozwijanie więzi i współpracy, przełamywanie niekorzystnych efektów przygranicznego położenia regionu, racjonalne i efektywne wykorzystywanie zasobów przyrody.

Proponowane działania zostały podzielone na dwa horyzonty czasowe: pierwszy do roku 2020, drugi do roku 2030.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Dokument przyjęty decyzją Komisji Europejskiej z dniem 12 lutego 2015 r. prezentuje czternaście osi priorytetowych tj.: badania i innowacje, cyfrowe lubelskie, konkurencja przedsiębiorstw, energia przyjazna środowisku, efektywność energetyczna i gospodarka niskoemisyjna, ochrona środowiska i efektywne wykorzystanie zasobów, ochrona dziedzictwa kulturowego i naturalnego, mobilność regionalna i ekologiczny transport, rynek pracy, adaptacyjność przedsiębiorstw i pracowników do zmian, włączenie społeczne, edukacja, kwalifikacje i kompetencje, infrastruktura społeczna, pomoc techniczna.

Podregiony województwa lubelskiego należą do obszarów o najwyższym wskaźniku zagrożenia ubóstwem w Polsce. Wskaźnikami o tym świadczącymi są udział osób

korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w stosunku do ludności ogółem oraz udział dzieci do lat 17, na które rodzice pobierają zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.

W związku z powyższym planowane są działania w obszarze rynku pracy, inwestycji i alokacji przedsiębiorstw, dostosowanie lokalnej edukacji do potrzeb rozwoju przedsiębiorczości. Z uwagi na rozległość problemu ubóstwa i słaby rozwój regionu pod względem przedsiębiorczości i urbanizacji preferowane będą projekty koncentrujące się na obszarach o relatywnie dużym zagrożeniu ubóstwem, wykluczeniem lub dyskryminacją, gdyż trzy naczelną zasady tego RPO to: zrównoważony rozwój, równość szans i niedyskryminacja oraz równość płci.

Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020

Strategia Polityki Społecznej Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 jest oparta na diagnozie istotnych społecznie obszarów życia mieszkańców i oferty instytucjonalnej na tym obszarze. W dokumencie sformułowano wizję rozwoju polityki społecznej: „Budując nowoczesny region lubelski zaktywizujemy społeczności lokalne, ograniczymy ubóstwo. Efektywnie wspierając rodzinę, seniorów, osoby niepełnosprawne i bezrobotne, będziemy tworzyć możliwości uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym wszystkim mieszkańcom Lubelszczyzny”.

Dokument przedstawia 7 celów głównych, uszczegółowionych celami operacyjnymi:

Cel główny 1. Wzrost zatrudnienia i ograniczenie poziomu ubóstwa w województwie lubelskim do 2020 r. (5 celów operacyjnych).

Cel główny 2. Zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, włączenie społeczne oraz wzrost aktywności i udziału w życiu społecznym osób starszych (7 celów operacyjnych).

Cel główny 3. Budowa spójnego systemu pomocy efektywnie wspierającego rodzinę w województwie lubelskim (5 celów operacyjnych).

Cel główny 4. Włączenie niepełnosprawnych mieszkańców województwa lubelskiego w życie społeczne i zawodowe (6 celów operacyjnych).

Cel główny 5. Włączenie osób z zaburzeniami psychicznymi w życie społeczne i zawodowe (4 cele operacyjne).

Cel główny 6. Aktywne społeczności lokalne województwa lubelskiego (3 cele operacyjne).

Cel główny 7. Budowa efektywnej ekonomii społecznej w województwie lubelskim (5 celów operacyjnych).

Dokument wskazuje możliwości pozyskania funduszy na realizację działań wpisujących się w ww. cele polityki społecznej oraz realizatorów, którym te zadania zostały powierzone.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Łukowskiego na lata 2017-2023

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Łukowskiego na lata 2017-2023 odnosi się w swych zapisach kierunkowych do zadań i możliwości realizacyjnych samorządu powiatowego, biorąc pod uwagę przesłanki wynikające z działań jednostek organizacyjnych pomocy społecznej szczebla gminnego. Na podstawie zawartej w dokumencie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej w powiecie, w tym występujących na jego terenie problemów społecznych, identyfikacji zasobów pomocy społecznej oraz analizy SWOT, sformułowano misję („Misją Powiatowej Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016-2026 jest przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu najsłabszych grup społecznych poprzez opracowanie odpowiednich programów wsparcia. Dzięki temu nastąpi poprawa warunków i jakości życia mieszkańców powiatu oraz zapewniony zostanie im równy dostęp do pełni praw, dóbr i usług”).

Głównym celem strategii jest „Zapewnienie mieszkańcom powiatu należytego poziomu zaspokojenia potrzeb ludzkich i zapobieganie wykluczeniu społecznemu poprzez zwiększenie oferty i jakości świadczonej pomocy”, a jego osiągnięcie będzie możliwe po zrealizowaniu poszczególnych celów operacyjnych:

Cel operacyjny 1: Współpraca powiatu z instytucjami i organizacjami zajmującymi się polityką społeczną.

Cel strategiczny 2: Profesjonalizacja kadr pomocy społecznej.

Cel strategiczny 3: Rozwój infrastruktury pomocy społecznej i opieki nad dziećmi.

Cel strategiczny 4: Pomoc osobom i rodzinom zagrożonym wykluczeniem społecznym.

Cel strategiczny 5: Pomoc cudzoziemcom.

Cel strategiczny 6: Zapobieganie patologiom społecznym wśród dzieci i młodzieży.

Cel strategiczny 7: Poprawa systemu opieki nad osobami starszymi.

Cel strategiczny 8: Pomoc osobom niepełnosprawnym.

W ramach poszczególnych celów strategicznych wyznaczono cele operacyjne oraz kierunki działania.

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2017-2023

Program Rozwoju Gminy Łuków na lata 2017-2023 jest najważniejszym dokumentem programowym określającym kierunki rozwoju gminy odniesione do trendów stymulowanych przez Politykę Strukturalną Unii Europejskiej („Europa 2020”), dokumentów krajowych („Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2030 r.”, „Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju do 2020 r.”, „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do 2030 r.”) oraz dokumentów regionalnych („Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020”, „Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020”).

Zapisy Programu Rozwoju stanowią punkt odniesienia decyzji organizacyjnych i finansowych podejmowanych przez władze samorządowe. W ramach programu przeprowadzono analizę i ocenę aktualnej sytuacji, zidentyfikowano problemy, opracowano diagnozę potrzeb społeczności lokalnej, określono kierunki działań oraz sformułowano wizję: „Gmina Łuków – sprawnie i efektywnie zarządzana, wyróżniająca się efektywnym rozwojem rolnictwa i wysokim poziomem przedsiębiorczości mieszkańców, odwiedzana przez wielu gości, o dobrej infrastrukturze i możliwościach komunikacyjnych, przyciągająca inwestorów, dbająca o tradycje regionalne, kształtująca postawy patriotyczne, zapewniająca bezpieczeństwo ekologiczne, zdrowotne i społeczne oraz rozwój usług publicznych”.

Misją gminy Łuków jest zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy bazujący na naturalnych walorach, sprawnej i efektywnej współpracy władz i społeczności gminy. Główny cel strategiczny to „Dynamiczny rozwój gminy Łuków we wszystkich sferach życia. Wysoka pozycja konkurencyjna gminy bazująca na aktywności społeczeństwa, przedsiębiorczości, rozwoju infrastruktury, nowoczesnego rolnictwa i turystyki oraz tradycjach patriotyczno-narodowych”. W omawianym dokumencie wyznaczono następujące obszary strategiczne:

1. Aktywność zawodowa i przedsiębiorczość
2. Usługi publiczne i ochrona środowiska
3. Dostępność i infrastruktura komunikacyjna
4. Zarządzanie wspólnotą lokalną

Dla każdego obszaru został sformułowany cel strategiczny, dookreślony celami operacyjnymi i kierunkami działań, rozumianymi jako przykładowe zadania lub projekty do realizacji.

Cel strategiczny 1: Poprawa bezpieczeństwa społeczności gminnej poprzez realizację projektów z zakresu infrastruktury drogowej.

Cel strategiczny 2: Ochrona środowiska poprzez realizację projektów z zakresu infrastruktury wodno-kanalizacyjnej.

Cel strategiczny 3: Częściowe uniezależnienie energetyczne gminy poprzez realizację projektów z zakresu odnawialnych źródeł energii.

Cel strategiczny 4: Rozwój społeczno-turystyczno-gospodarczy gminy.

Realizacja wyżej wymienionych celów oparta będzie o kierunki działań przedstawione poniżej:

- Zapobieganie bezrobociu – tworzenie pozarolniczych miejsc pracy.
- Zwiększenie różnorodności gospodarczej, dywersyfikacja źródeł zarobkowania na terenie gminy.
- Rozwój systemu doradztwa zwłaszcza dla małych i średnich firm z terenu gminy.
- Tworzenie grup producenckich w rolnictwie.
- Pobudzanie współpracy między przedsiębiorcami a jednostkami edukacyjnymi w gminie.
- Organizowanie różnego rodzaju konkursów dla przedsiębiorców z terenu gminy.
- Lobbing na temat preferencyjnego systemu podatkowego – ulgi podatkowe.
- Inwestycje w odnawialne źródła energii.
- Podnoszenie jakości usług publicznych na terenie gminy.
- Promocję walorów historycznych oraz przyrodniczo – krajobrazowych gminy.
- Rozwój infrastruktury turystycznej.
- Wdrożenie czytelnego systemu informacji wizualnej na terenie gminy.
- Współpracę z partnerami prywatnymi w zakresie tworzenia nowych atrakcji turystycznych i rekreacyjnych.
- Wykorzystanie potencjału turystycznego gminy.
- Ochronę i promocję dziedzictwa kulturowego gminy.
- Systematyczne unowocześnienie wyposażenia placówek oświatowych i instytucji kultury.
- Promocję działań profilaktycznych w zakresie zdrowia.
- Przeciwdziałanie uzależnieniom.
- Wspieranie organizacji pozarządowych w celu integracji mieszkańców.
- Likwidację barier urbanistycznych i architektonicznych w celu lepszej komunikacji.
- Tworzenie ośrodków rehabilitacji.
- Tworzenie ośrodków dziennego pobytu dla osób starszych – ośrodki wsparcia.
- Tworzenie spółdzielni socjalnych.
- Kontynuacja oraz rozwój wydarzeń kulturalnych i sportowych na terenie gminy.

- Organizację nowych imprez kulturalnych o szerokim zasięgu oraz zawodów sportowych.
- Tworzenie i modernizację infrastruktury rekreacyjno – sportowej na terenie gminy.
- Wspieranie podmiotów realizujących zadania na rzecz sportu i rekreacji oraz kultury.
- System wsparcia i promocji dla zespołów regionalnych oraz artystów i twórców ludowych.
- Promocję produktów regionalnych.
- Podnoszenie poziomu opieki społecznej.
- Inwestowanie w odnawialne źródła energii OZE.
- Likwidację azbestu.
- Poszerzanie świadomości ekologicznej.
- Budowę przydomowych oczyszczalni ścieków.

2. OCENA WDROŻENIA POPRZEDNIO REALIZOWANEJ STRATEGII

Ocena wdrożenia Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łuków na lata 2009-2015 stanowi punkt odniesienia do konstrukcji założeń polityki społecznej gminy Łuków na lata 2017-2023. Przedstawiciele instytucji realizujących założenia strategii weszli w skład Zespołu Oceniającego. W ramach dokonanej oceny zostały wskazane trudności w realizacji wyznaczonych działań, osiągnięcia w ich realizacji oraz przedsięwzięcia, których nie udało się podjąć podczas wdrażania strategii.

Trudności we wdrażaniu strategii

Przy wdrażaniu Strategii Integracji i Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łuków natrafiono na trudności lokalowe i kadrowe, głównie w zakresie realizacji zadań związanych z przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie, które ograniczyły możliwości oddziaływania korekcyjno-edukacyjnego na sprawców przemocy w rodzinie.

Wskazano również na brak zainteresowania działalnością prospołeczną w środowisku lokalnym i nikłą inicjatywę organizacji pozarządowych w zakresie wspierania rodziny i rozwiązywania jej problemów. Dlatego też jednym z zadań, których nie udało się w pełni zrealizować, jest współpraca instytucji samorządowych z organizacjami pozarządowymi. Cel ten jest nadal aktualny i powinien zostać ujęty w nowej perspektywie programowej.

Osiągnięcia w realizacji strategii

Osiągnięcia, jakie odnotowano we wdrażaniu strategii, to:

- powołanie Zespołu Interdyscyplinarnego,

- wspieranie rodzin, w których dochodziło do przemocy poprzez pomoc finansową, rzeczową, pracę socjalną, pomoc terapeutyczną i prawną, zapewnianie miejsc w ośrodkach wsparcia, motywowanie i kierowanie sprawców przemocy do udziału w programie korekcyjno-edukacyjnym, pedagogizację rodziców, poradnictwo, działania edukacyjne w rodzinach zagrożonych przemocą,
- zacieśnianie współpracy podmiotów działających na obszarze gminy Łuków.

Przedsięwzięcia, których nie udało się zrealizować

Najtrudniejsza w realizacji okazała się współpraca z organizacjami pozarządowymi, która ma bardzo ograniczony charakter, dlatego nadal należy dążyć do rozszerzenia działalności organizacji pozarządowych w sferze społecznej i działalności na rzecz rodzin i ich problemów.

Przedsięwzięcia, które należałoby kontynuować lub podjąć w nowym okresie programowania

Wiele z podejmowanych dotychczas działań o charakterze profilaktycznym należy kontynuować, są to przede wszystkim: podnoszenie świadomości społecznej o zjawisku przemocy, jego charakterze i możliwościach uzyskania pomocy oraz kontynuowanie dotychczasowej współpracy instytucji i organizacji lokalnych w zakresie podejmowania działań na rzecz ograniczenia tego zjawiska w rodzinach. Wśród działań, jakie należałoby podjąć, wymienić można:

- zatrudnienie psychologa,
- zapewnienie większego dostępu do szkoleń o tematyce przemocy przedstawicielom instytucji i organizacji aktywnie włączających się w przeciwdziałanie temu zjawisku,
- zapewnienie pomieszczenia do spotkań Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego i grup roboczych w nim powołanych.

Zrealizowane programy i projekty wynikające z zapisów strategicznych

W ramach strategii realizowano dwa projekty. Pierwszy z nich miał na celu wzmocnienie działań z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wśród mieszkańców poprzez utworzenie Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przemocy w Rodzinie. Drugi projekt, również był związany z tematyką przeciwdziałania przemocy, z tym że grupą docelową była młodzież gimnazjalna, która miała możliwość uczestnictwa w projekcie „Stop Przemocy w Rodzinie”.

Dzięki realizacji obu inicjatyw poprawiła się świadomość mieszkańców gminy dotycząca przemocy i instytucji wspierających. Poprawie uległa skuteczność działań podejmowanych przez instytucje działające w tym obszarze.

Ogólna ocena realizacji założeń strategii, dla której skończył się okres programowania

Zespół dokonujący oceny realizacji założeń poprzedniej strategii korzystał z pięciopunktowej skali ocen, którym przypisano odpowiedni stopień realizacji, tak że ocena: 1 – oznacza, że osiągnięto zaawansowane przygotowanie do wdrożenia założeń strategii; 2 – oznacza, że rozpoczęto wdrażanie założeń strategii; 3 – oznacza, że częściowo wdrożono przyjęte założenia strategii; 4 – oznacza, że osiągnięto zaawansowany stopień wdrożenia założeń strategii; 5 – oznacza, że w pełni i skutecznie wdrożono założenia strategii. Uwzględniając trudności, osiągnięcia, ograniczenia, zachodzące lokalnie zmiany w zakresie problemów społecznych, Zespół zaproponował ogólną ocenę realizacji strategii na poziomie 4, co wskazuje na osiągnięcie zaawansowanego stopnia wdrożenia.

Zespół uzasadnił tę ocenę, podając przykłady osiągnięć oraz trudności, z powodu których nie udało się zrealizować wszystkich założeń. W uzasadnieniu podkreślono, że cel główny i większość celów operacyjnych strategii zostało osiągniętych, o czym świadczą dane sprawozdawcze z działalności Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego oraz innych podmiotów biorących udział w realizacji poprzedniej strategii. Wiele z tych zadań, z uwagi na potrzebę ich kontynuacji, jest nadal realizowana.

II. CZĘŚĆ ANALITYCZNO-DIAGNOSTYCZNA

1. CHARAKTERYSTYKA GMINY WIEJSKIEJ ŁUKÓW

Gmina Łuków jest jednostką administracji samorządowej w środkowowschodniej części kraju. Należy do województwa lubelskiego i powiatu łukowskiego. Siedziba władz gminy wiejskiej mieści się w Łukowie, który jest zarazem siedzibą gminy miejskiej oraz powiatu. Gmina wiejska Łuków zajmuje powierzchnię 308,3 km² i liczy 17 865 mieszkańców (dane z roku 2015).

Do gminy należy 36 sołectw: Aleksandrów, Biardy, Czerśl, Dąbie, Dminin, Gołaszyn, Gołąbki, Gręzówka, Jadwisin, Jeziory, Karwacz, Klimki, Kownatki, Krynka, Ławki, Łazy, Malcanów, Podgaj, Role, Ryżki, Rzymy Las, Rzymy Rzymki, Sięciaszka Druga, Sięciaszka Pierwsza, Strzyżew, Suchocin, Suleje, Świdry, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Turze Rogi, Wagram, Wólka Świątkowa, Zalesie, Zarzecz Łukowski, Żdźary.

Gmina położona jest w obrębie Równiny Łukowskiej – mezoregionu obejmującego równinę sandrową, co tłumaczy występowanie zwirowo-piaszczystych pagórków i wydm. Istotnym elementem krajobrazu są wielogatunkowe lasy – Lasy Łukowskie, których fragmenty na terenie gminy Łuków objęte są rezerwatem Jata (las podlega fragmentarycznie ochronie ścisłej i częściowej) oraz rezerwatem Topór (rezerwat florystyczny i leśny). Kolejnym rezerwatem florystycznym i leśnym w tej gminie jest Las Wagramski (ochrona krzewu wawrzynka główkowego). Lasy zajmują jedną trzecią powierzchni gminy, a z uwagi na ich bogactwo przyrodnicze zostały włączone do Łukowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Radzyńskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Ponadto część terenu gminy objęta jest rezerwatem geologicznym „Kra Jurajska”, w którym chronione są m.in. złoża amonitów. W gminie znajduje się ciek wodny stały – Zalew Zimna Woda, oraz ciek płynący – rzeka Krzna Południowa.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym w gminie Łuków identyfikowano jej atuty, będące swojego rodzaju zasobami, które można wykorzystać w planowaniu rozwoju oraz planowaniu działań mających na celu rozwiązywanie lokalnych problemów i podnoszenie poziomu życia mieszkańców. Jedną z najczęściej wymienianych zalet gminy była dobrze funkcjonująca oświata: liczne placówki szkolne i wysoki poziom edukacji, o którym świadczą poprawiające się w ostatnich latach wyniki uczniów na egzaminach. Innym atutem, często wymienianym przez respondentów, była czystość środowiska (rezerwaty przyrody), bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe.

Ankietowani docenili różnorodność działań i inwestycji prowadzonych na terenie gminy sprzyjających zaspokojeniu potrzeb mieszkańców, takich jak: organizacja wydarzeń kulturalnych, prowadzenie świetlic wiejskich, tworzenie placów zabaw dla dzieci, budowa dróg, promowanie gminy, dbałość o wizerunek gminy (rzetelność, współpraca, operatywność głównych reprezentantów: wójta, pracowników urzędu, radnych, estetyka budynku Urzędu Gminy). Istotne okazało się położenie wokółmiejskie, które sprzyja komunikacji i napływowi nowych mieszkańców; będące jednocześnie atutem w przyciąganiu inwestorów do utworzonej strefy ekonomicznej. Pozytywnie, choć nadal z niedosytem, postrzegany był rozwój lokalnej przedsiębiorczości.

Identyfikując czynniki, które w największym stopniu ograniczają możliwości rozwojowe gminy, ankietowani najczęściej wskazywali na brak zatrudnienia i trudności finansowe. Kwestia pracy postrzegana była przez respondentów zarówno z punktu widzenia liczby osób bezrobotnych, jak i liczby oferowanych miejsc pracy przez lokalnych przedsiębiorców. Sporym utrudnieniem jest, wg ankietowanych, niski poziom zarobków oferowanych w lokalnych zakładach pracy, brak perspektyw rozwojowych dla osób młodych oraz nieadekwatność wykształcenia do zapotrzebowania rynku.

Wśród ograniczeń wymieniano również niedobór miejsc w przedszkolach, brak żłobka, słabą aktywność społeczną mieszkańców, niedostosowaną do planów rozwoju przedsiębiorczości infrastrukturę drogową, trudności w pozyskiwaniu funduszy unijnych oraz nadmierną biurokratyzację. Pojawił się również głos wskazujący na ograniczenia w rozwoju energii odnawialnej, będące wynikiem protestów lokalnej ludności.

2. DEMOGRAFIA

Na przestrzeni lat 2013-2015 w gminie Łuków widoczny jest wzrost ogólnej liczby mieszkańców z 17 715 w 2013 r., do 17 865 w 2015 roku. Przyrost naturalny w analizowanym okresie był dodatni i w kolejnych latach przybierał wartości: 35, 78, 72. Dane demograficzne dotyczące przyrostu naturalnego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 1. Ruch naturalny ludności gminy w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba urodzeń żywych	202	217	255
liczba zgonów	167	139	183
przyrost naturalny	35	78	72

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Istotnym czynnikiem wpływającym na liczbę ludności zamieszkującej na danym obszarze są migracje, które odbywają się w ruchu wewnętrznym i zewnętrznym. Dane liczbowe dotyczące ruchu migracyjnego prezentuje poniższa tabela.

Tabela 2. Ruch migracyjny ludności gminy w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
zameldowania spoza gminy	259	286	242
^{w tym} z zagranicy	0	0	0
wymeldowania poza gminę	219	217	77
^{w tym} za granicę	4	6	2
saldo migracji wewnętrznych	40	69	165
saldo migracji zagranicznych	-4	-6	-2
ogólne saldo migracji	36	63	163

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Zarówno saldo migracji wewnętrznych, jak i ogólne saldo migracji w latach 2013-2015 przybierało wartości dodatnie, co potwierdza uwagi respondentów ankiety, iż gmina w ostatnich latach pozyskuje nowych mieszkańców, czyli kapitał ludzki (wzrost w kolejnych latach liczby mieszkańców o: 36, 63 i aż o 163 w 2015 r.). Saldo migracji zagranicznych w całym analizowanym okresie jest ujemne, a to z kolei potwierdza opinie badanych wskazujące na istnienie zjawiska emigracji zarobkowej.

W roku 2015 gęstość zaludnienia w gminie wynosiła w przybliżeniu 58 osób/km². Niewielką przewagę w ogóle populacji mieli mężczyźni – 9 034 mieszkańców, co stanowiło 50,6% ludności gminy. W analizowanym okresie dominowała liczebnie grupa osób w wieku produkcyjnym, natomiast najmniejszą grupę stanowiły osoby w wieku poprodukcyjnym. Dane w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 3. Struktura wiekowa ludności gminy w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba osób w wieku przedprodukcyjnym	4 483	4 432	4 690
liczba osób w wieku produkcyjnym	10 991	11 091	10 881
liczba osób w wieku poprodukcyjnym	2 241	2 271	2 294
ogółem	17 715	17 794	17 865

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Biorąc pod uwagę prezentowane dane demograficzne i ujawniające się tendencje, należy stwierdzić, iż w podejmowanych działaniach w ramach realizacji strategii należy zwrócić uwagę na potrzeby rodzin i dzieci. Młodych mieszkańców należy edukować, przekazywać im tradycje, wartości, uczyć zawodów, które stanowią będą o dalszym rozwoju gminy. Zapewnienie edukacji i właściwa socjalizacja sprzyja bowiem budowaniu spójnego

środowiska, które przy wykorzystaniu atutów gminy oraz zdolności jej mieszkańców pozwoli na pełniejsze zaspokojenie potrzeb i uzupełnianie deficytów.

Zmiany demograficzne związane z osiedlaniem się ludności z innych obszarów administracyjnych wymagają również zwrócenia uwagi na procesy adaptacyjne nowych mieszkańców i ich właściwą asymilację, która nie powinna rodzić konfliktów społecznych, lecz przyczyniać się do nawiązywania współpracy, wymiany doświadczeń i wspólnej troski o przyszłość gminy i jej mieszkańców.

3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

Infrastruktura techniczna w gminie Łuków jest dość dobrze rozwinięta. Zachodzi jednak potrzeba kontynuowania prac nad gospodarką wodno-ściekową, dostosowaniem infrastruktury technicznej do inwestorów, których należy pozyskać, aby zapewnić rozwój gospodarczy gminy oraz zapewnić miejsca pracy jej mieszkańcom. Dane szczegółowe na temat istniejącej infrastruktury technicznej w gminie Łuków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 4. Infrastruktura techniczna w gminie w 2015 r.

sieć wodociągowa	
długość czynnej sieci wodociągowej (w km)	206,28
liczba ludności korzystającej z sieci wodociągowej	17 865
sieć kanalizacyjna	
długość czynnej sieci kanalizacyjnej (w km)	36,42
liczba ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej	1 729
oczyszczalnie ścieków	
liczba oczyszczalni ścieków	1
liczba ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków	1 729
sieć drogowa	
długość dróg publicznych w gminie ogółem (w km)	239,78
w tym długość dróg gminnych (w km)	98,15

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Poczynione w ostatnich latach inwestycje w sieć wodociągową przyczyniły się do doprowadzenia wody do wszystkich miejscowości gminy Łuków. W 2015 r. długość sieci wodociągowej wynosiła ponad 206 km, a usługi wodociągowe obejmowały 100% mieszkańców. Natomiast z sieci kanalizacyjnej korzystało zaledwie 9,7% ludności. Wiele miejscowości nadal nie posiada kanalizacji sanitarnej, niektóre gospodarstwa odprowadzają ścieki do oczyszczalni przydomowych (916 oczyszczalni indywidualnych – stan na dzień 31.12.2014 r.), pozostałe nadal przetrzymują je w nieszczelnych zbiornikach i korzystają

z taboru asenizacyjnego. Gmina posiada jedną nowoczesną oczyszczalnię ścieków w Ryżkach. W Łukowie działa Przedsiębiorstwo Usług i Inżynierii Komunalnej Sp. z o.o, w skład którego wchodzi: Zakład Wodociągów, Zakład Kanalizacji i Oczyszczalni Ścieków, Zakład Oczyszczania Miasta oraz Laboratorium.

„Projekt założeń do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe dla Gminy Łuków na lata 2012-2027” przedstawia obecne i potencjalne źródła pozyskiwania energii, w tym ciepłej z naturalnych źródeł wód geotermalnych występujących na terenie gminy na znacznej głębokości.

Uzupełniając dane dotyczące infrastruktury technicznej, warto przedstawić informacje dotyczące najważniejszych inwestycji zrealizowanych w gminie w ostatnich latach, a należały do nich: budowa (i oddanie do użytku) świetlic w Karwaczu i Malcanowie (lata 2013-2014), rozbudowa gminnej sieci wodociągowej (lata 2013-2015) oraz przebudowa i budowa dróg gminnych (lata 2013-2015). Oprócz w/w inwestycji technicznych, podejmowano także inwestycje w obszarze kultury, edukacji i rynku pracy.

4. KOMUNIKACJA I TRANSPORT

Gmina Łuków ze względu na swoje wokółmiejskie położenie cechuje się dobrą komunikacją drogową i kolejową. W Łukowie krzyżują się dwie ważne trasy drogowe (S63 i S76). Droga krajowa nr 63 jest istotnym fragmentem połączenia granicy polsko-rosyjskiej, biegnąc przez Giżycko, Łomżę, Zambrów, Siedlec, Łuków, Radzyń Podlaski do granicy polsko-białoruskiej. Z kolei droga krajowa nr 76 leży na pograniczu województwa mazowieckiego i lubelskiego, łącząc Wilgę z Łukowem. Droga ta prowadzi do Gorzolina, gdzie w ciągu drogi ekspresowej S17 krzyżuje się z obwodnicą tego miasta. Jest to istotna regionalnie trasa łącząca miasta w linii północ – południe, w tym z Warszawą.

Gmina Łuków posiada połączenia kolejowe zarówno towarowe, jak i pasażerskie. Ważnym połączeniem kolejowym jest trasa Warszawa – Terespol, która stanowi część magistrali kolejowej Lizbona – Moskwa. W linii kolejowej E7 łączącej Warszawę z Dorohuskim, istotne znaczenie w relacji z Łukowem mają stacje: Pilawa (połączenia Skierniewice – Łuków) oraz Dęblin (łączy trasy kolejowe z Lublina, Warszawy, Łukowa).

Oprócz dworca w Łukowie istnieje jeszcze stacja w Krynca, jednej z najliczniejszych wsi tej gminy. W najbliższych latach ważną rolę odegra także linia kolejowa nr 30 relacji Łuków – Lublin Północny, która częściowo przechodzi jeszcze modernizację, a ma stanowić

objazd dla linii na Warszawę, z uwagi na planowane na niej remonty i konieczność wyłączenia z ruchu niektórych odcinków torów.

Przewozami osób na terenie gminy zajmują się głównie Przedsiębiorstwo Komunikacji Samochodowej w Łukowie Sp. z o.o. (ul. Piłsudskiego 29, 21-400 Łuków) oraz prywatni przewoźnicy. W ankiecie wypełnianej przez mieszkańców nie zgłaszano problemów komunikacyjnych.

5. GOSPODARKA

W strukturze gospodarczej gminy Łuków największe znaczenie odgrywa rolnictwo. Użytki rolne zajmują 18 347 ha, tj. 59,65% powierzchni gminy, z czego największą część stanowią grunty orne (13 060 ha). Kolejne pod względem zajmowanej powierzchni są łąki i pastwiska, a najmniejszy obszar zajmują sady (38 ha). Jak już wspomniano, gmina Łuków obfituje w lasy i grunty leśne, które zajmują aż 11 037 ha, co stanowi 35,89% powierzchni gminy.

Występujące w gminie Łuków gleby są średnio żyzne (60% to V i VI klasa bonitacyjna). Są to głównie lessy, gleby pyłowe, piaszkowe, piaskowo-gliniaste, gleby mułowe. Rolnictwo jest rozdrobnione, mało efektywne, przy czym część gospodarstw produkuje wyłącznie na potrzeby własne, bez współpracy z rynkiem rolno-spożywczym. Atutem gospodarstw rolnych jest to, że są naturalnie nawożone, z niewielkim dodatkiem nawozów sztucznych, co sprawia, że produkowana tutaj żywność jest ekologiczna. Rolnicy uprawiają najczęściej żyta i ziemniaków, a w hodowli dominuje trzoda chlewna.

We wsi Krynka znajduje się uspołecznione gospodarstwo rolne należące do Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej, które użytkuje 350 ha gruntów. Poniższa tabela przedstawia strukturę gruntów w gminie.

Tabela 5. Użytki rolne, lasy i grunty leśne

powierzchnia gminy ogółem (w ha)		30 755
powierzchnia użytków rolnych ogółem (w ha)		18 347
w tym:	grunty orne (w ha)	13 060
	sady (w ha)	38
	łąki i pastwiska (w ha)	4 227
powierzchnia lasów i gruntów leśnych (w ha)		11 037
powierzchnia pozostałych gruntów i nieużytków (w ha)		1 371

Dane Urzędu Gminy Łuków.

W analizowanym okresie najczęściej podmiotów gospodarczych figurowało w ewidencji Urzędu Gminy Łuków w 2015 r. (978 podmiotów), a najmniej w 2014 (łącznie 958 podmiotów). Podobnie sytuacja wyglądała w rejestrze REGON, gdzie w 2015 były 1142 podmioty, a w 2014 roku 1124 podmioty. W latach 2013-2015 w strukturze własności dominował sektor prywatny.

Tabela 6. Aktywność gospodarcza mieszkańców gminy w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba podmiotów gospodarczych w ewidencji gminnej	965	958	978

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w gminie wg rejestru REGON w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba podmiotów w sektorze publicznym	39	37	37
liczba podmiotów w sektorze prywatnym	1 094	1 087	1 105
liczba podmiotów ogółem	1 133	1 124	1 142

Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

W latach 2013-2015 na terenie gminy powstało kilka zakładów pracy, m.in.: „Łuksja” w Łazach, zajmująca się produkcją odzieży (242 miejsca pracy), „Vivenge” w Grzędówce-Kolonia (195 miejsc pracy), Pensjonat – Dom Seniora „Aleksandria” w Aleksandrowie (2 miejsca pracy).

6. ZASOBY I WARUNKI MIESZKANIOWE

W latach 2013-2015 w zasobach gminy Łuków było 9 mieszkań komunalnych oraz jedno mieszkanie socjalne. W mieszkaniach komunalnych zamieszkiwało 15 osób, a w mieszkaniu socjalnym dwie osoby. Powierzchnia ww. mieszkań nie ulegała zmianom. Nie oddano w tym czasie do użytku nowych mieszkań. Poniższa tabela przedstawia szczegółowe dane dotyczące mieszkań będących w zasobach gminy.

Tabela 8. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba mieszkań komunalnych	9	9	9
liczba izb w mieszkaniach komunalnych	18	18	18
łączna powierzchnia użytkowa mieszkań komunalnych (w m ²)	456	456	456
łączna liczba osób mieszkająca w mieszkaniach komunalnych	15	15	15
liczba mieszkań socjalnych	1	1	1
liczba izb w mieszkaniach socjalnych	2	2	2

łączna powierzchnia użytkowa mieszkań socjalnych (w m ²)	72	72	72
liczba osób mieszkających w mieszkaniach socjalnych	2	2	2

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Gospodarstwom domowym, które ze względu na swoją trudną sytuację ekonomiczną nie są w stanie pokrywać całości kosztów związanych z utrzymaniem mieszkania, świadczona jest pomoc pieniężna zwana dodatkiem mieszkaniowym. W gminie wiejskiej Łuków tej formy wsparcia udziela Urząd Gminy, a szczegółowe dane dotyczące liczby dodatków i ich łącznej wartości prezentuje tabela zamieszczona poniżej.

Tabela 9. Dodatki mieszkaniowe przyznane w gminie w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba rodzin, którym decyzją przyznano dodatek mieszkaniowy	15	18	9
liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych	121	141	84
wartość przyznanych dodatków mieszkaniowych (w zł)	16 967	15 050	9 179

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Najmniej rodzin skorzystało z dodatku mieszkaniowego w 2015 roku (9 rodzin), zaś najwięcej w 2014, kiedy to tą formą pomocy wsparto 18 rodzin. Największą kwotę przeznaczono na dodatki mieszkaniowe w roku 2013 roku – 16 967 zł.

7. EDUKACJA I KULTURA

W gminie w roku szkolnym 2015/2016 funkcjonowało 14 placówek oświatowych, oraz placówka organizacyjna powołana do ich obsługi finansowo-księgowej (Gminny Zespół Oświatowy). Placówki edukacyjne gminy, to:

- Zespół Szkolno-Przedszkolny im. św. Jana Pawła II w Zarzeczcu Łukowskim, Zarzec Łukowski 54 (liczba dzieci – 68, liczba wychowawców – 10);
- Przedszkole w Łazach, Łazy 383 (liczba dzieci – 69, liczba wychowawców – 9);
- Szkoła Podstawowa w Aleksandrowie, Aleksandrów 51 (liczba uczniów – 98, liczba nauczycieli – 13);
- Zespół Szkół w Czerśli, Czerśl 1 (liczba uczniów – 115, liczba nauczycieli – 10);
- Zespół Szkół w Dąbiu, Dąbie 83c (liczba uczniów – 122, liczba nauczycieli – 14);
- Zespół Szkół w Gołaszynie, Gołaszyn 29 (liczba uczniów 101, liczba nauczycieli – 15);
- Zespół Szkół w Gołąbkach, Gołąbki 33 (liczba uczniów – 241, liczba nauczycieli – 24);

- Zespół Szkół w Grzędówce, Grzędówka 41 (liczba uczniów – 401, liczba nauczycieli – 37);
- Zespół Szkół w Krynca, Krynka 250 (liczba uczniów – 249, liczba nauczycieli – 26);
- Zespół Szkół w Rolach, Role 114, (liczba uczniów – 109, liczba nauczycieli 17);
- Zespół Szkół w Strzyżewie, Strzyżew 128 (liczba uczniów – 195, liczba nauczycieli – 21);
- Szkoła Filialna w Turzych Rogach, której szkołą macierzystą był ZS w Strzyżewie, Turze Rogi 50 (brak danych o liczbie uczniów i nauczycieli);
- Zespół Szkół w Świdrach, Świdry 99 (liczba uczniów – 77, liczba nauczycieli – 16),
- Zespół Szkół im. ks. St. Brzózki w Zalesiu (Zalesie 141, liczba uczniów – 410, liczba nauczycieli – 37).

Zespoły Szkół w Gołąbkach, Strzyżewie i Turzych Rogach oraz Szkoła Podstawowa w Aleksandrowie prowadzą oddziały przedszkolne, przy pozostałych 9 Zespołach Szkół funkcjonują przedszkola. Szczegółowe dane dotyczące liczby dzieci i uczniów uczęszczających do placówek na poszczególnych szczeblach edukacji oraz nauczycieli w nich pracujących przedstawia poniższa tabela.

Tabela 10. Placówki przedszkolne i oświatowe w gminie Łuków w roku szkolnym 2015/2016

typ placówki	liczba placówek	liczba dzieci, uczniów	liczba nauczycieli
placówki wychowania przedszkolnego	15	618	44
w tym przedszkola	11	557	40
w tym oddziały przedszkolne w szkołach	4	61	4
szkoły podstawowe	13	1 330	142
szkoły gimnazjalne	5	555	59

Dane Urzędu Gminy Łuków.

W roku szkolnym 2015/2016 w gminie funkcjonowało 15 placówek wychowania przedszkolnego, które łącznie zapewniały opiekę 618 dzieciom. W 13 szkołach podstawowych oraz 5 gimnazjach naukę pobierało 1885 uczniów.

W zakresie wspierania rozwoju dzieci i ich procesu edukacji działalność w Łukowie prowadzi Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, ul. Piłsudskiego 22, która oferuje: terapię, wczesne wspomaganie rozwoju, konsultacje psychologiczne, diagnozę psychologiczną i pedagogiczną.

Działalność kulturalną na terenie gminy Łuków prowadzą: Gminny Ośrodek Kultury, Gminna Biblioteka Publiczna (mieszczące się w Łukowie przy ul. Świderskiej 12), liczne świetlice wiejskie (32) oraz organizacje pozarządowe. GOK swoją ofertę kieruje do

wszystkich mieszkańców gminy. Oszacowano, że z usług tego ośrodka korzysta 2600 mieszkańców, których obsługują 3 pracownicy. Istotną inwestycją GOK w Łukowie był w ostatnim roku zakup mobilnej estrady na imprezy plenerowe.

Edukacyjno-szkoleniowa forma pracy z mieszkańcami przyczyniła się do ożywienia w ostatnich latach inicjatyw lokalnych oraz zrzeszania się mieszkańców w podmioty mogące pozyskać fundusze unijne. Dzięki takim działaniom na terenie gminy powstawały stowarzyszenia, które skutecznie pozyskują fundusze na swoje działania. Aktywność stowarzyszeń sprzyja rozwojowi lokalnemu.

W Zalesiu powstało Stowarzyszenie Dobrego Smaku – „Zalesianki” (promowanie lokalnego produktu – marchwi oraz przetworów i wypieków z marchwi), Stowarzyszenie Dobrego Smaku „Jagódki” (promocja lokalnej potrawy „goryczaków żdzarskich”), „Stowarzyszenie Inicjatyw Wiejskich – Wagram” (szeroka działalność kulturalna, proekologiczna, promocja wsi i regionu, inicjatywy na rzecz osób niepełnosprawnych). Na terenie gminy Łuków działa także w obszarze kultury Lokalna Grupa Działania „Razem Ku Lepszej Przyszłości” (aktywizowanie ludności, propagowanie rozwoju), która organizowała m.in. konkurs „Najciekawsze zdjęcie miejsc i gatunków związanych ze zbiornikami wodnymi w powiecie łukowskim”.

GOK podejmuje również działania związane ze wzmacnianiem kompetencji społeczno-zawodowych poprzez organizowanie bezpłatnych kursów dla mieszkańców (kurs komputerowy, kurs języka angielskiego, zajęcia edukacyjne dotyczące energii odnawialnej).

Ośrodek współpracuje z lokalnymi instytucjami i podmiotami przy:

- organizowaniu i prowadzeniu edukacji regionalnej (SP w Aleksandrowie, ZS w Dąbiu, ZS w Rolach, ZS w Świdrach, ZS w Gołąbkach, ZS w Grzędówce, ZS w Krynce, ZS w Strzyżewie),
- organizowaniu jubileuszy, festynów, konkursów (konkurs na wieniec dożynkowy, konkursy plastyczne, konkurs na najaktywniejszą świetlicę wiejską w gminie), turniejów (turniej szachowy), Jarmarku Bożonarodzeniowego, wystaw fotograficznych, wycieczek.

Gminna Biblioteka Publiczna w Łukowie posiada 6 filii: w Aleksandrowie, Dąbiu, Dmininie, Grzędówce, Krynce, Strzyżewie. Obsługę bibliotek zapewnia 7 pracowników, którzy świadczą usługi dla 49 742 użytkowników. Gminna Biblioteka Publiczna w Łukowie brała udział w różnych akcjach społecznych (Narodowe Czytanie), organizowała spotkania autorskie, spotkania literacko-muzyczne oraz konkursy (np. konkurs na ozdobę choinkową).

W gminie działają 33 świetlice, które obejmują swą ofertą usług 16000 osób. Świetlice wiejskie znajdują się w miejscowościach: Aleksandrów, Biardy, Czerśl, Dąbie, Dminin, Gołaszyn, Gołębki, Gręzówka, Jadwisin, Jeziory, Krynka, Karwacz, Kownatki, Ławki, Łazy, Malcanów, Role, Rzymy-Rzymki, Strzyżew, Suchocin, Suleje, Szczygły Dolne, Szczygły Górne, Sięciaszka Pierwsza, Sięciaszka Druga, Świdry, Ryzki, Turze Rogi, Wagram, Wólka Świątkowa, Zalesie, Zarzec Łukowski, Żdźary.

Świetlice wiejskie, oprócz organizowania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, służą również dorosłym mieszkańcom, np. do organizowania spotkań wiejskich, imprez okolicznościowych, zajęć kultywujących tradycje lokalne. Przy świetlicach powstają grupy twórcze, czego przykładem jest świetlica wiejska w Sięciaszce Pierwszej, gdzie powstała „Grupa Teatralna Klub Młodych”. We wsi Żdźary istnieje amfiteatr, który został wzniesiony przez mieszkańców. Mieszkańcy gminy mają także możliwość korzystania z oferty amfiteatru miejskiego w Łukowie, który w roku 2016 we współpracy z Łukowskim Ośrodkiem Kultury organizował m.in. Letnie Kino Plenerowe.

Warto dodać, że na terenie gminy działają zespoły artystyczne: „Jagódki” ze Żdźar, „Kumpele” z Gręzówki, „Niezapominajki” z Dminina, „Zalesianki” z Zalesia oraz Dziecięcy Zespół Tańca Ludowego Gminy Łuków. W placówkach oświatowych rozwijają się ruchy artystyczne, powstają zespoły taneczne, wokalne, rozwijają się indywidualne talenty.

W latach 2013-2016 w gminie odnotowano wiele osiągnięć artystycznych, z których warto tutaj wymienić:

- II miejsce zespołu „Jagódki” w Wielkim Finale XIV Jesiennego Przeglądu Twórczości Artystycznej w Dęblinie (2013 r.),
- nagrodę specjalną dla zespołu ludowego „Zalesianki” w konkursie estradowym w IX Festiwalu Chleba w Mińsku Mazowieckim (2013 r.),
- I miejsce dla Mileny Sadło w Powiatowym Konkursie Plastycznym „Leśnik Gospodarzem Lasu” (2013 r.),
- wyróżnienie dla Izabelii Kozioł w Ogólnopolskim Konkursie Plastycznym „Parabuch-ilustracja do wiersza „Lokomotywa” Juliana Tuwima” (2013 r.),
- nagroda dla Kingi Kłoczek w Ogólnopolskim Konkursie Plastycznym „Kocie sprawy” (2014 r.),
- III miejsce Izabeli Kozioł w Wojewódzkim Konkursie Plastycznym „Z piosenką pod żaglami” (2014 r.),
- I miejsce Mileny Sadło w Powiatowym Konkursie Plastycznym „Leśnik Gospodarzem Lasu” (2014 r.),

- wyróżnienie Mileny Sadło w Wojewódzkim Konkursie Plastycznym „Szare szeregi – czas honoru, czas próby” (2014 r.),
- II miejsce Arkadiusza Chruściela w Powiatowym Konkursie Plastycznym „Rodzina – największy skarb” (2014 r.),
- wyróżnienie dla Adriana Kłoczka w III Międzynarodowym Konkursie Plastycznym „Ptaki cudaki” (2015 r.),
- wyróżnienie dla Izabeli Kozioł w III Ogólnopolskim Konkursie Twórczości Plastycznej Dzieci i Młodzieży „Szlakiem Orlich Gniazd” (2015 r.),
- wyróżnienie dla Małgorzaty Wereszczyńskiej w kategorii gimnazjum w XV Wojewódzkim Konkursie Plastycznym „Zwierzę Przyjaciel Rodziny” (2015 r.),
- „Srebrny Kur Lubelszczyzny” dla zespołu „Jagódki” w I Międzypowiatowym Jarmarku Zespołów Folklorystycznych w Żdżarach (2016 r.),
- „Brązowy Kur Lubelszczyzny” dla zespołu wokalnego „Niezapominajki” w II Międzypowiatowym Jarmarku Zespołów Folklorystycznych w Żdżarach (2016 r.),
- udział zespołu wokalnego „Niezapominajki” w Finale VII Wojewódzkiego Jesiennego Przeglądu Twórczości Artystycznej Seniorów w Dęblinie (2016 r.),
- udział zespołu wokalnego „Niezapominajki” w Finale VII Ogólnopolskiego Przeglądu Artystycznego Ruchu Seniorów „ARS 2016” Włocławek-Bydgoszcz,
- I miejsce w kategorii folkloru w Przygranicznym Konkursie „Folkowe Impresje” w Białej Podlaskiej (2016 r.),
- wyróżnienie Małgorzaty Wereszczyńskiej w Powiatowym Konkursie „Postać z książki Henryka Sienkiewicza” (2016 r.),
- II miejsce Izabeli Kozioł w Wojewódzkim Konkursie Plastycznym „Z piosenką pod żaglami” (2016 r.).

Do ważnych wydarzeń w gminie należą:

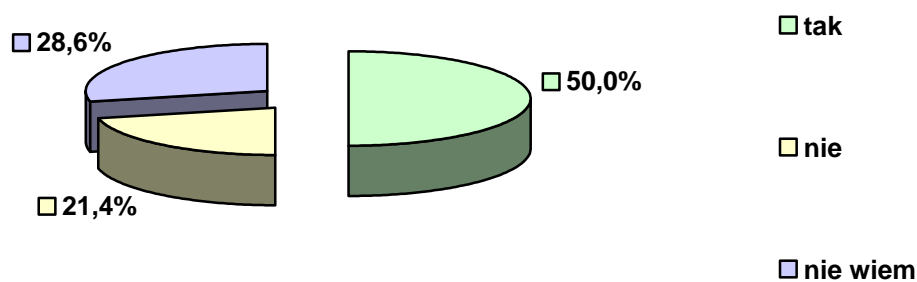
- Mistrzostwa Ziemi Łukowskiej w Szachach Błyskawicznych,
- Gminny Festiwal Pieśni Niepodległościowej,
- Festiwal Papieski,
- Gminny Festiwal „Mamo Moja”,
- Święto Polskiej Niezapominajki,
- Teatr Młodego Widza – teatry profilaktyczne,
- Święto Jagody,
- Święto Miodów,

- Święto Ziemniaka,
- Międzypowiatowy Jarmark Zespołów Folklorystycznych „Złoty Kur Lubelszczyzny”,
- Jesienny Przegląd Twórczości Artystycznej Seniorów,
- Pieszy Rajd Powstańczy im. ks. Stanisława Brzózki.

Sponsorów i współorganizatorów życia kulturalnego w gminie Łuków honoruje się tytułami: „Życzliwy Kulturze Gminy Łuków” (wśród wyróżnionych tym tytułem w 2016 r. była Lokalna Grupa Działania „Razem Ku Lepszej Przyszłości”) oraz „Kulturalniak Gminy Łuków”. Gmina wydaje gazetę „Wieści z Gminy”. Na lokalnym rynku ukazuje się prasa: „Nowa Gazeta Łukowska” – czasopismo Towarzystwa Regionalnego im. J. S. Majewskiego w Łukowie oraz „Wspólnota Łukowska” – Tygodnik Stowarzyszenia Gazet Lokalnych.

Dane pozyskane z badania ankietowego przeprowadzonego w środowisku lokalnym pozwoliły poznać opinie mieszkańców gminy na temat oferty w zakresie opieki nad dziećmi, oferty edukacyjnej szkół oraz oferty kulturalnej, a także istniejących deficytów w tym zakresie. Pierwsze z pytań identyfikowało stopień zaspokojenia potrzeb mieszkańców gminy w zapewnieniu opieki nad dziećmi w żłobkach. Połowa ankietowanych odpowiedziała, iż obecna oferta nie zaspokaja potrzeb, 14,3% badanych pozytywnie oceniło tę ofertę, ale aż 35,7% ankietowanych stwierdziło, że nie posiada wiedzy w tej kwestii.

Wykres 1. Czy oferta w zakresie opieki przedszkolnej w gminie zaspokaja potrzeby mieszkańców?

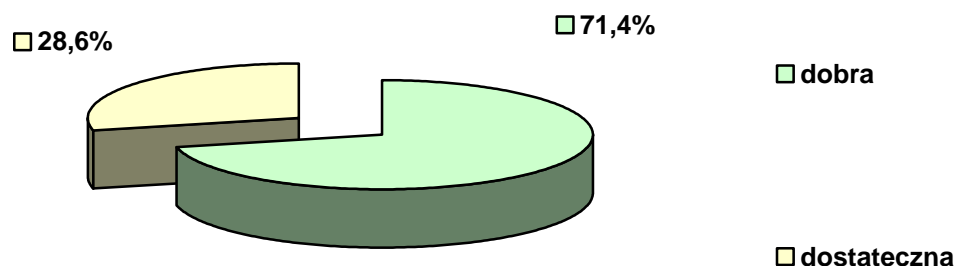

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Opieka przedszkolna w gminie została oceniona przez respondentów znacznie lepiej, gdyż połowa ankietowanych wskazała na zaspokajanie potrzeb mieszkańców gminy w tym zakresie. Prawie 30% nie orientuje się jednak w potrzebach mieszkańców i ofercie przedszkolnej, a jedna czwarta badanych uznała, iż obecna opieka nie zaspokaja potrzeb mieszkańców gminy. Poniżej zamieszczono wykres ilustrujący rozkład odpowiedzi na pytanie dotyczące opieki przedszkolnej.

Kolejne wykresy ilustrują rozkład odpowiedzi na pytania dotyczące oferty edukacyjnej placówek oświatowych w gminie oraz stanu bazy dydaktycznej i infrastruktury szkół.

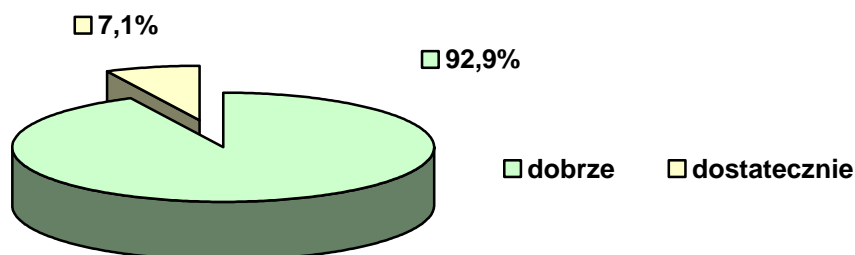
Wykres 2. Jaka jest według Pani/Pana jakość oferty edukacyjnej szkół w gminie?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Oferta edukacyjna szkół w gminie została oceniona pozytywnie, przy czym 71,4% respondentów wskazało na dobrą jakość oferty edukacyjnej, a pozostałe 28,6% badanych uznało, że jest ona wystarczająca.

Wykres 3. Jak Pani/Pan ocenia infrastrukturę oświatową w gminie?

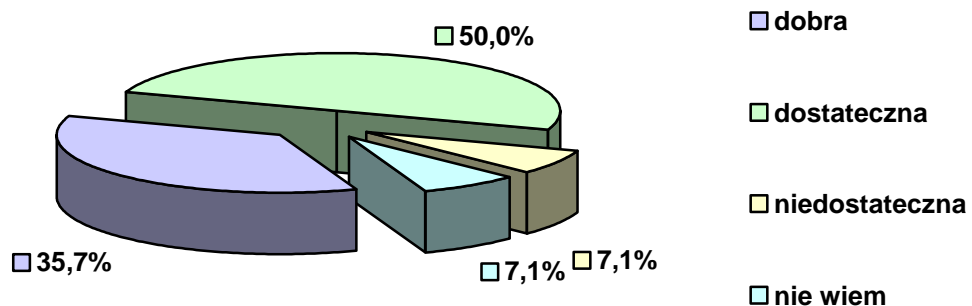
Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Wszyscy ankietowani pozytywnie ocenili infrastrukturę oświatową gminy Łuków. Jednakże 7,1% badanych uznało, że jest ona na poziomie dostatecznym, a pozostałe 92,9% wskazało, że jest ona na dobrym poziomie.

W odpowiedzi na pytanie o deficyty w zakresie opieki nad dziećmi oraz edukacji i wychowania, uczestnicy ankiety wskazywali na potrzebę utworzenia żłobka oraz na zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach. Wśród innych propozycji działań pojawiły się: tworzenie kół sportowych, kół zainteresowań, zwiększenie oferty zajęć pozalekcyjnych, organizowanie spotkań dotyczących uzależnień, utworzenie szkoły tańca oraz szkoły muzycznej. Ankietowani wskazywali także na wzbogacenie różnorodności zajęć w świetlicach wiejskich.

Identyfikując potrzeby i zasoby w obszarze kultury w gminie Łuków poproszono ankietowanych m.in. o ocenę oferty kulturalnej. Połowa ankietowanych wskazała, iż obecna oferta kulturalna jest dobra, a 35,7% uznało, że jest ona wystarczająca. Po 7,1% uzyskały odpowiedzi świadczące o niezadowoleniu badanych oraz o ich braku wiedzy w zakresie proponowanej w gminie oferty kulturalnej. Rozkład odpowiedzi dotyczący oferty kulturalnej w gminie Łuków ilustruje poniższy wykres.

Wykres 4. Jaka jest według Pani/Pana atrakcyjność i jakość oferty kulturalnej w gminie?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Wskazując obiekty kulturalne, których w gminie brakuje, bądź do których dostęp jest ograniczony, ankietowani wymieniali: szkołę muzyczną, nowoczesne kino oraz teatr. Ankietowani proponowali zwiększenie liczby zajęć w świetlicach wiejskich (przynajmniej raz w tygodniu), rozszerzenie form zajęć artystycznych oferowanych w szkołach i GOK o naukę tańca, organizowanie koncertów, kursów gry na instrumentach. Zdaniem badanych w każdej świetlicy powinien być dostępny internet dla dzieci i młodzieży.

8. OCHRONA ZDROWIA

Mieszkańcy gminy Łuków mają zapewnioną opiekę w niepublicznych i publicznych zakładach opieki zdrowotnej funkcjonujących na terenie miasta Łuków oraz w dwóch zakładach opieki zdrowotnej na terenie gminy, tj. Poradnia Lekarza POZ w Grzędówce (przychodnia publiczna) i Przychodnia Zdrowia w Aleksandrowie (przychodnia niepubliczna). Na terenie gminy nie funkcjonują prywatne praktyki lekarskie. Mieszkańcy gminy ponadto korzystają z usług szpitala miejskiego w Łukowie. W środki medyczne i lekarstwa mieszkańcy mogą się zaopatrzyć w aptekach w Łukowie lub w Punkcie Aptecznym w Grzędówce.

Dla poznania sytuacji zdrowotnej mieszkańców gminy ważna jest analiza danych będących w posiadaniu zakładów opieki zdrowotnej działających na jej terenie.

Z udostępnionego sprawozdania placówki publicznej wynika, iż w roku 2015 przebadano cytologicznie 2 923 kobiety. W tym czasie udzielono 3 454 porad kobietom w ciąży, a liczba kobiet w ciąży pozostająca pod opieką lekarzy POZ wyniosła 1 425. W roku 2015 zarejestrowano 356 noworodków. Poniżej zamieszczono tabele z informacjami o najczęściej występujących schorzeniach wśród osób korzystających z opieki medycznej w 2015 roku.

Tabela 11. Schorzenia dzieci i młodzieży w wieku 0-18 lat z gminy wiejskiej Łuków w 2015 r.

rodzaj schorzenia	liczba przypadków
zniekształcenia kręgosłupa	582
zaburzenia refrakcji i akomodacji oka	267
alergie pokarmowe	187
dychawica oskrzelowa	149
nowotwory	141
alergie skórne	139
otyłość	120
choroby tarczycy	95
choroby układu moczowego	63
niedokrwistość	56

Źródła danych: Sprawozdania MZ-11 o działalności i pracujących w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej.

Najczęściej w grupie dzieci i młodzieży diagnozowano zniekształcenia kręgosłupa, które w wielu przypadkach są wynikiem nieprawidłowej postawy, i nawyków oraz braku odpowiedniego dla wieku ruchu. Kolejne pod względem liczby stwierdzonych przypadków były zaburzenia refrakcji i akomodacji oka. Istotne miejsce na liście wykrytych schorzeń zajmowały alergie pokarmowe, a w dalszej kolejności dychawica oskrzelowa, nowotwory, alergie skórne, otyłość, choroby tarczycy, choroby układu moczowego oraz niedokrwistość.

Ze względu na częste współwystępowanie chorób w tabeli poniżej przedstawiono wyłącznie schorzenia, których w grupie dorosłych mieszkańców gminy odnotowano powyżej 100 przypadków. Najliczniej występowały choroby układu krążenia – 3 743 przypadki. Kolejne były: cukrzyca, choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej, przewlekłe choroby układu trawiennego, choroby tarczycy, przewlekły nieżyt oskrzeli lub dychawica oskrzelowa, choroby obwodowego układu nerwowego, nowotwory i niedokrwistość.

Tabela 12. Schorzenia pacjentów wieku 19 i więcej lat korzystających z POZ w 2015 r.

rodzaj schorzenia	liczba osób, u których stwierdzono schorzenie
choroby układu krążenia	3 743
cukrzyca	847
choroby układu mięśniowo-kostnego i tkanki łącznej	581
przewlekłe choroby układu trawiennego	421

choroby tarczycy	374
przewlekły nieżyt oskrzeli, dychawica oskrzelowa	324
choroby obwodowego układu nerwowego	211
nowotwory	196
niedokrwistość	132

Źródła danych: Sprawozdanie MZ-11 o działalności i pracujących w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej.

W Samodzielnym Publicznym Zakładzie Opieki Zdrowotnej w Łukowie w 2015 roku pracowało 37 lekarzy POZ, 97 pielęgniarek POZ i 10 położnych POZ, a opiekę specjalistyczną zapewniało 46 lekarzy. Nie zatrudniono pielęgniarek opieki długoterminowej.

Ważną rolę w utrzymaniu dobrego stanu zdrowia pełni profilaktyka. Poniższa tabela przedstawia dane szczegółowe na temat dzieci objętych opieką profilaktyczną oraz dzieci i młodzieży do lat 19 objętych profilaktycznymi badaniami lekarskimi.

Tabela 13. Profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży z gminy w 2015 r.

forma profilaktyki	liczba dzieci i młodzieży
porady profilaktyczne położnych u niemowląt	356
porady profilaktyczne udzielane dzieciom do lat 3	3 771
w tym wizyty profilaktyczne pielęgniarek i położnych u dzieci do 1. roku życia	1 652
profilaktyczne badania lekarskie (dzieci i młodzież od lat 2 do lat 19 podlegający badaniu)	5 794
profilaktyczne badania lekarskie (dzieci i młodzież od lat 2 do lat 19 zbadani zgodnie z programem badań profilaktycznych)	4 371

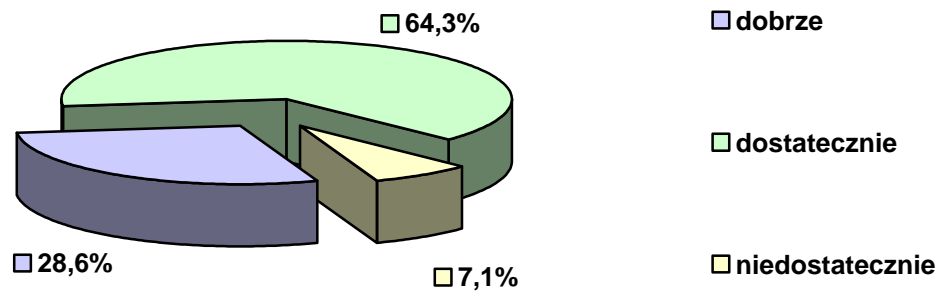
Źródła danych: Sprawozdanie MZ-11 o działalności i pracujących w ambulatoryjnej opiece zdrowotnej.

W 2015 roku w SPZOZ zostało objętych poradami profilaktycznymi 3 771 dzieci do lat 3. Pielęgniarki i położne zrealizowały 1 652 wizyty profilaktyczne u dzieci do 1. roku życia. Profilaktycznymi badaniami lekarskimi objęto natomiast 5 794 dzieci i młodzieży, w tym 4 371 osób zbadano zgodnie z programem badań profilaktycznych.

W uzupełnieniu danych statystycznych przekazanych przez Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej przedstawiono poniżej dane pozyskane z badania ankietowego prowadzonego w środowisku lokalnym.

W ankiecie postawiono respondentom trzy pytania pozwalające uzyskać opinie na temat funkcjonowania placówek ochrony zdrowia w gminie, deficytów w tym zakresie oraz dotyczące działań, jakie należałoby podjąć dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców w obszarze zdrowia. Poniższy wykres ilustruje rozkład ocen odnoszących się do funkcjonalności i jakości świadczonych usług medycznych.

Wykres 5. Jak Pani/Pan ocenia funkcjonalność i jakość oferty w zakresie ochrony zdrowia w gminie?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Zaledwie 7,1% badanych wskazało na nieodpowiednią ofertę w zakresie ochrony zdrowia w gminie Łuków. Pozostali ankietowani pozytywnie ocenili tę ofertę, przy czym 28,6% uznało, iż jest ona dobra, a 64,3%, że jest wystarczająca.

W odpowiedzi na pytanie „Jakich lekarzy specjalistów najbardziej brakuje w gminie?“, ankietowani wymieniali: kardiologa (6 wskazań), stomatologa (3 wskazania), okulistę, onkologa, dermatologa, pediatrę (po 2 wskazania) oraz ginekologa (1 wskazanie).

Uczestnicy badania wypowiadali się także w kwestii działań, jakie należałoby podjąć dla zaspokojenia potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia. Najczęściej postulowano utworzenie kolejnego ośrodka zdrowia i zwiększenie dostępności specjalistów. Ankietowani postulowali wprowadzenie cyklicznych wykładów profilaktycznych o zdrowiu, organizowanie „białych niedziel” lub innych akcji bezpłatnych badań, prowadzenie dla mieszkańców gminy szkoleń z pierwszej pomocy oraz opracowywanie i realizację programów profilaktycznych, a dla zapewnienia opieki osobom starszym, schorowanym podjęcie działań nad utworzeniem Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego.

9. SPORT, REKREACJA I TURYSTYKA

W 2015 roku na terenie gminy znajdowało się 15 obiektów rekreacyjno-sportowych. Przy szkołach działało 13 sal gimnastycznych. Gmina posiada 13 boisk do piłki nożnej (z czego 9 przy szkołach), 9 boisk wielofunkcyjnych (z czego 4 przy szkołach), 9 do siatkówki (z czego 6 przy szkołach), 1 boisko do piłki ręcznej (przy szkole), 1 do koszykówki (przy szkole) oraz 1 otwarty kort tenisowy.

Na terenie gminy funkcjonują 24 kluby sportowe, połowę z nich stanowią kluby uczniowskie. Kluby zajmują się krzewieniem idei sportu, rozwijaniem umiejętności w poszczególnych dyscyplinach, pełnią funkcję animacyjną, rekreacyjną i prozdrowotną.

Uczniowskie kluby najczęściej są skupione wokół idei sportu (8 UKS), natomiast dominującą dyscypliną uprawianą w klubach ludowych jest piłka nożna (8 LKS). Pozostałe kluby zajmują się sportami siłowymi, zapasami, lekkoatletyką, siatkówką, szachami, rekreacją i turystyką. W tabeli poniżej zebrano dane dotyczące klubów, ich aktywności sportowej oraz dane adresowe.

Tabela 14. Kluby sportowe funkcjonujące w gminie w 2015 r.

lp.	nazwa organizacji	adres	charakterystyka prowadzonych działań
1.	Ludowy Zespół Sportowy „Bór” Dąbie	Dąbie 14, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
2.	Ludowy Zespół Sportowy „Orleń” Gołaszyn	Gołaszyn 24b, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
3.	Ludowy Zespół Sportowy „Gręzovia” Gręzówka	Gręzówka Kolonia 8b, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
4.	Ludowy Zespół Sportowy „Sokół” Krynka	Krynka 1a, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
5.	Ludowy Zespół Sportowy „Łazowski Klub Sportowy” w Łazach	Łazy 24a, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
6.	Ludowy Klub Sportowy „Tur” Turze Rogi	Turze Rogi 74b, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
7.	Ludowy Zespół Sportowy „W.K.S.” Wólka Świątkowa	Wólka Świątkowa 18a, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
8.	Ludowy Zespół Sportowy „Orzeł” Zalesie	Zalesie 5, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
9.	Ludowy Zespół Sportowy „Jata” Żdzary	Żdzary 13b, 21-400 Łuków	sport
10.	Klub Sportowy „OLIMP” Aleksandrów	Aleksandrów 18, 21-400 Łuków	sport – siłownia
11.	Ludowy Zespół Sportowy „Spartakus” Sięciaszka Pierwsza	Sięciaszka Pierwsza 52, 21-400 Łuków	nieaktywny
12.	Klub Szachowy „Hetman” Krynka	Krynka 313, 21-400 Łuków	sport – szachy
13.	Uczniowski Klub Sportowy „Alex” przy Szkole Podstawowej w Aleksandrowie	Aleksandrów 51, 21-400 Łuków	sport
14.	Uczniowski Klub Sportowy „Dąbie” przy Szkole Podstawowej w Dąbiu	Dąbie 83c, 21-400 Łuków	sport
15.	Uczniowski Klub Sportowy „Familia” przy Szkole Podstawowej w Krynke	Krynka 250, 21-400 Łuków	sport
16.	Uczniowski Klub Sportowy „Gręzovia” przy Szkole Podstawowej w Gręzówce	Gręzówka 41, 21-400 Łuków	sport
17.	Uczniowski Klub Sportowy „Diament” przy	Gołaszyn 29,	sport

	Szkole Podstawowej w Gołaszynie	21-400 Łuków	
18.	Uczniowski Klub Sportowy „Czas” przy Zespole Szkół w Czerśli	Czerśl 1, 21-400 Łuków	sport
19.	Uczniowski Klub Sportowy „Żak” przy Szkole Podstawowej w Gołąbkach	Gołąbki 33, 21-400 Łuków	sport (głównie piłka siatkowa)
20.	Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk” Role	Role 114, 21-400 Łuków	sport (głównie lekkoatletyka)
21.	Uczniowski Klub Sportowy Świdry	Świdry 99, 21-400 Łuków	sport
22.	Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Strzyżewie	Strzyżew 128, 21-400 Łuków	sport (głównie piłka siatkowa)
23.	Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Zalesiu	Zalesie 141, 21-400 Łuków	sport – głównie zapasy oraz turystyka i rekreacja
24.	Uczniowski Klub Sportowy Zarzecz Łukowski	Zarzecz Łukowski 54, 21-400 Łuków	sport

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Z uwagi na piękno krajobrazu i bogactwo przyrodnicze gmina jest atrakcyjna turystycznie, zwłaszcza dla osób poszukujących odpoczynku od zgiełku, wśród pól i lasów. Uroku okolicy dodają: rzeka Krzna Południowa oraz Zalew Zimna Woda, który ma potencjał turystyczno-kąpielowy. Do najcenniejszych przyrodniczo obszarów gminy należą:

- rezerwat geologiczny „Kra Jurajska”,
- rezerwat „Jata”,
- rezerwat „Topór”,
- rezerwat florystyczny „Las Wagramski”.

Wśród obiektów architektonicznych, które warto zwiedzić w gminie, znajdują się m.in.: drewniany kościół w Zarzeczcu Łukowskim, zespół dworsko-parkowy w Ryżkach, pomnik ks. S. Brzóska, pomnik partyzantów AK, pomnik partyzantów polskich i radzieckich, drewniana kapliczka w Gręzówce, zespół folwarczny i leśniczówka w Kryńszczaku oraz grodzisko wczesnośredniowieczne w Strzyżewie w obrębie Lasów Państwowych.

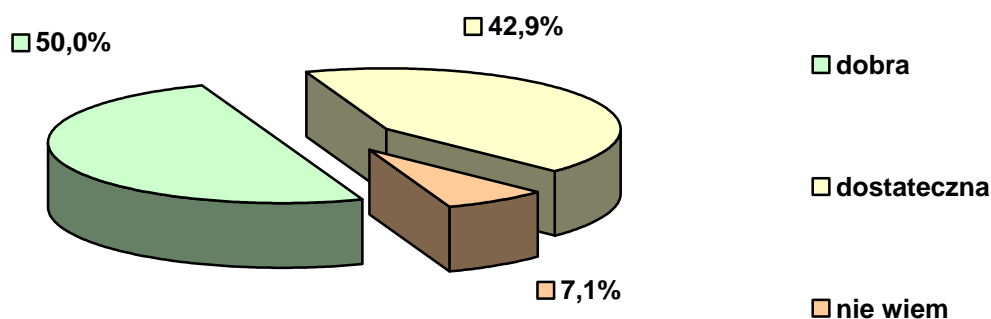
W latach 2013-2015 powstały w gminie dwa obiekty, na które warto zwrócić uwagę, są to:

- Cardinal Palace – Centrum Konferencyjno-Szkoleniowe w Klimkach, z 48 miejscami noclegowymi,
- Ośrodek Rekreacyjno-Wypoczynkowy „Miód Lawenda” w Biardach, z 40 miejscami noclegowymi.

Obecnie bazę noclegową gminy stanowią więc trzy obiekty zbiorowego zakwaterowania (wcześniej funkcjonował już „Pałacik Fantazja” w Sięciaszce Pierwszej 57a) oraz jedno gospodarstwo agroturystyczne: „Nad Krzną u Kropki” w miejscowości Suleje 54a.

Oprócz danych instytucjonalnych dotyczących sportu i rekreacji na terenie gminy, zebrano również opinie uczestników ankiety na temat oferty gminy w tym zakresie. Z analizy ankiet wynika, że połowa badanych dobrze ocenia ofertę usług z zakresu sportu i rekreacji dostępną w gminie, 42,9% respondentów wskazało, iż jest ona wystarczająca, a 7,1% ankietowanych nie potrafiło dokonać takiej oceny. Rozkład uzyskanych odpowiedzi ilustruje wykres zamieszczony poniżej.

Wykres 6. Jaka jest wg Pani/Pana oferta gminy w zakresie sportu i rekreacji?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Wśród działań, jakie należy podjąć w celu zwiększenia atrakcyjności oferty w zakresie sportu i rekreacji respondenci wymieniali: rozszerzenie działalności klubów o inne dyscypliny, wprowadzenie niektórych sportów do świetlic wiejskich (szachy, ping-pong), zwiększenie liczby organizowanych wycieczek rowerowych i rajdów, rozszerzenie edukacji o sporcie, jego dyscyplinach, motywowanie całych rodzin do wspólnego uprawiania sportu, zatrudnienie trenerów specjalizujących się w pracy z młodzieżą, udostępnienie istniejących boisk dla wszystkich mieszkańców oraz poszerzenie infrastruktury sportowej o siłownie zewnętrzne i obiekty umożliwiające uprawianie sportów wodnych (Zalew).

10. BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE

O bezpieczeństwo publiczne mieszkańców gminy Łuków dbają funkcjonariusze Policji z Komendy Powiatowej w Łukowie (Łuków, ul. Międzyrzecka 9). Jak wynika z uzyskanych danych, w 2015 r. odnotowano 116 kolizji i 15 wypadków drogowych. Policjanci KPP w Łukowie w 2015 roku prowadzili 80 postępowań przygotowawczych, dotyczących przestępstw zaistniałych na terenie gminy. Najwięcej postępowań wynikało

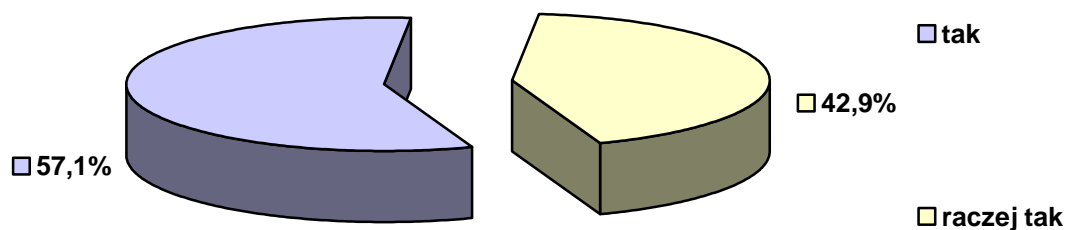
z prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu (39), kradzieży (22), kierowania pojazdem pomimo orzeczonego sądownie zakazu (16). Stwierdzono również inne przestępstwa: kradzieże z włamaniem (8), spowodowanie uszczerbku na zdrowiu (8), przestępstwa przeciwko rodzinie (7), pobicia i bójki (3), uszkodzenie mienia (3), kradzieże pojazdów (3), naruszenie przepisów z zakresu przeciwdziałania narkomanii (3), naruszenie przepisów kodeksu karno-skarbowego (2). Wśród sprawców ww. czynów był jeden nieletni, pozostali mieli ukończony 17 rok życia.

Nie udało się pozyskać dokładnych danych na temat liczby nadzorów i dozorów prowadzonych na terenie gminy Łuków przez Zespoły Kuratorskie działające przy Sądzie Rejonowym w Łukowie (Łuków, ul. Staropijarska 1). Jednakże ze sprawozdania Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie za 2015 r. wynika, że spośród 107 rodzin objętych pracą Zespołu Interdyscyplinarnego, w związku z podejrzeniem stosowania przemocy domowej, 22 rodziny objęte były nadzorem kuratora sądowego. W 6 rodzinach postępowanie zakończyło się skazaniem sprawców, natomiast w kolejnych 6 nadal trwa postępowanie. Działania interdyscyplinarne przyczyniły się do powstrzymania przemocy w 48 przypadkach.

Wśród rodzin doświadczających przemocy występowały rodziny z dziećmi, co powodowało w 16 przypadkach powiadomienie Sądu Rodzinnego o sytuacji małoletnich dzieci. W celu przeciwdziałania przemocy i monitorowania sytuacji w gminie zwołano w 2015 r. 305 spotkań grup roboczych oraz 4 zebrania całego Zespołu Interdyscyplinarnego.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym na potrzeby niniejszego opracowania zadano mieszkańcom pytanie na temat ich poczucia bezpieczeństwa w miejscu zamieszkania. Rozkład odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

Wykres 7. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w miejscu zamieszkania?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Większość ankietowanych (57,1%) czuje się zdecydowanie bezpiecznie, a 42,9% wybrało odpowiedź „raczej tak”. Istotny jest fakt, iż żaden z badanych nie wskazał odpowiedzi, że nie czuje bezpiecznie.

Badanych zapytano również o działania, na jakie ich zdaniem należy położyć nacisk w celu utrzymania bezpieczeństwa w gminie lub jego poprawy. W odpowiedzi ankietowani postulowali zwiększenie liczby patroli policyjnych w weekendy przy remizach strażackich, poprawę oświetlenia dróg i ścieżek rowerowych, ograniczenie punktów sprzedaży alkoholu, prowadzenie kursów samoobrony, współpracę policji i oświaty w realizacji programów profilaktycznych oraz organizowania zajęć dla dzieci i młodzieży w okresie ferii zimowych i wakacji.

Z kolei w celu poprawy stanu bezpieczeństwa na drodze ankietowani najczęściej wskazywali: konieczność prowadzenia inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej, zwłaszcza poboczy (budowy chodników i ścieżek rowerowych, wycięcia przydrożnych drzew i krzewów ograniczających widoczność), prowadzenie stałych akcji informacyjnych o konieczności noszenia odblasków przez pieszych po zmroku, organizowanie konkursów wiedzy o ruchu drogowym, wprowadzenia ograniczeń prędkości przy szkołach przez progi zwalniające oraz radarowe kontrole pomiaru prędkości.

11. POMOC SPOŁECZNA

W zakres pomocy społecznej wchodzi zadania określone w ustawie o pomocy społecznej oraz zadania określone w ustawie o świadczeniach rodzinnych – realizowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukowie. GOPS wykonuje także zadania wynikające z innych aktów prawnych, jak: z ustawy o świadczeniach zdrowotnych finansowanych ze środków publicznych, ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, ustawy karta dużej rodziny, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, ustawy o pomocy państwa w wychowaniu dzieci.

Z końcem 2015 roku kadrę GOPS-u stanowiło 11 etatowych pracowników oraz kilka osób zatrudnianych w usługach środowiskowych na umowę zlecenie. Ośrodek zgłosił zapotrzebowanie na dwa kolejne etaty, w tym jeden pracownika socjalnego. Dane szczegółowe na temat stanu zatrudnienia w GOPS, potrzeb w tym zakresie oraz poziomu wykształcenia pracujących w nim osób przedstawiają poniższe tabele.

Tabela 15. Stan zatrudnienia w GOPS-ie oraz potrzeby w tym zakresie na koniec 2015 r.

rodzaj stanowiska	liczba etatów	o ile etatów powinno być więcej?
kadra kierownicza	1	-

pracownicy socjalni	8	1
pracownicy wykonujący usługi opiekuńcze	w 2015 r. zawierano 24 umowy zlecenia	
pracownicy wykonujący specjalistyczne usługi opiekuńcze		
pozostali pracownicy	2	1

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Ustawa o pomocy społecznej nakłada na Ośrodek Pomocy Społecznej obowiązek zatrudnienia 1 pracownika socjalnego na 2 tysiące mieszkańców, nie mniej jednak niż 3 pracowników. W 2015 roku w gminie Łuków wskaźnik ten został przekroczony, gdyż na jednego pracownika socjalnego przypadało 2 233 mieszkańców.

Tabela 16. Wykształcenie kadry GOPS-u oraz potrzeby w tym zakresie na koniec 2015 r.

rodzaj wykształcenia, dodatkowe kwalifikacje i zainteresowanie w tym zakresie		liczba osób		
		kadra kierownicza	pracownicy socjalni	
wykształcenie	wyższe kierunkowe	-	6	
	wyższe niekierunkowe	-	1	
	średnie kierunkowe	1	1	
	średnie niekierunkowe	-	-	
	zawodowe i niższe	-	-	
dodatkowe kwalifikacje	specjalizacja z zakresu organizacji pomocy społecznej	ukończona	1	-
		w trakcie realizacji	-	-
	specjalizacja I stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	posiadany	-	2
		w trakcie realizacji	-	-
	specjalizacja II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego	posiadany	-	2
		w trakcie realizacji	-	-
osoby zainteresowane podjęciem specjalizacji z zakresu organizacji pomocy społecznej		-		
osoby zainteresowane podjęciem specjalizacji I stopnia w zawodzie pracownik socjalny		-		
osoby zainteresowane podjęciem specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownik socjalny		2		

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Z końcem 2015 roku wykształcenie wyższe kierunkowe posiadało 6 pracowników socjalnych. Jeden pracownik socjalny miał wykształcenie wyższe niekierunkowe, a kolejny wykształcenie średnie kierunkowe. Dodatkowe kwalifikacje posiadało 4 pracowników socjalnych, dwaj mieli specjalizację I stopnia i dwaj II stopnia w wykonywanym zawodzie. Kierownik Ośrodka miał wykształcenie średnie kierunkowe i specjalizację z zakresu

organizacji pomocy społecznej. Dwóch pracowników GOPS-u wyraziło zainteresowanie podjęciem specjalizacji II stopnia w zawodzie pracownika socjalnego.

Pomoc społeczna w Polsce uwarunkowana jest Konstytucją RP w artykule 67 oraz ustawą o pomocy społecznej i innymi ustawami w zakresie zabezpieczenia społecznego wraz z wydanymi do nich rozporządzeniami i innymi uszczegółowiającymi je aktami prawnymi. Przepisy prawa stanowią o tym, kto i kiedy może skorzystać ze wsparcia udzielanego przez powołane do tego instytucje.

Podstawowymi komórkami organizacyjnymi systemu pomocy społecznej są Ośrodki Pomocy Społecznej, które funkcjonują w każdej polskiej gminie. Instytucje te identyfikują czynniki i zdarzenia, które uprawniają osoby i rodziny do korzystania z pomocy. Beneficjent musi spełniać kilka warunków, ściśle określonych w ustawie. Jednym z nich jest kryterium dochodowe, które w okresie od stycznia 2013 do końca września 2015 r. było ustalone na poziomie 542 zł miesięcznie w przypadku osoby samotnie gospodarującej i 456 zł na osobę w rodzinie.

Odrębne kryterium dochodowe ustalono przy przyznawaniu zasiłków rodzinnych. W analizowanym okresie (od stycznia 2013 do końca października 2015 r.) przysługiwały one, jeśli dochód rodziny na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekraczał 539 zł, a gdy wśród członków rodziny było dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, kryterium to wynosiło 623 zł.

Od 1 października 2015 r. zmieniły się kryteria dochodowe dla świadczeń z pomocy społecznej, które ustalono na poziomie 634 zł dla osoby samotnie gospodarującej i 514 zł na osobę w rodzinie. Z kolei od 1 listopada 2015 r. wzrosły kryteria właściwe dla przyznawania świadczeń rodzinnych i dodatków im towarzyszących. Dochód na osobę w rodzinie albo dochód osoby uczącej się nie może przekraczać 674 zł, a jeżeli członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym, albo o znacznym stopniu niepełnosprawności to wówczas kryterium dla tego rodzaju świadczeń wynosi 764 zł.

Kryterium dochodowe w istotny sposób wpływa na liczbę przyznawanych świadczeń oraz ich wysokość. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące kwot wydatkowanych w latach 2013-2015 w gminie Łuków na pomoc mieszkańcom.

Tabela 17. Środki finansowe wydatkowane przez gminę na pomoc mieszkańcom w latach 2013-2015

wielkość wydatków (w zł)	2013 r.	2014 r.	2015 r.
ogółem	6 602 722	6 519 320	6 731 232

w tym na świadczenia pomocy społecznej	886 067	905 096	952 094
w tym na świadczenia rodzinne	5 716 655	5 614 224	5 779 138
na zadania własne gminy	868 896	877 946	922 840
na zadania zlecone gminy	5 733 827	5 641 374	5 808 392

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Najwięcej środków na pomoc mieszkańcom gminy wydatkowano w 2015 roku, bo aż 6 731 232 zł. Największą część tej pomocy w analizowanym okresie stanowiły świadczenia rodzinne. W latach 2013-2015 stosunek wydatków na świadczenia z pomocy społecznej do wydatków na świadczenia rodzinne wynosił w przybliżeniu 1:6.

Zdecydowaną większość środków wydatkowana była na zadania zlecone, jednakże od 2013 do 2015 roku widoczny jest stały wzrost środków przeznaczanych na zadania własne realizowane przez gminę ze swojego budżetu. Wzrost ten spowodowany był: wzrostem kosztów pobytu osób przebywających w domach pomocy społecznej, wzrostem odpłatności za pobyt dzieci w placówkach opiekuńczo-wychowawczych i rodzinach zastępczych oraz zatrudnieniem asystenta rodziny.

W latach 2013-2015 środki z budżetu gminy przeznaczone na realizację zadań własnych wydatkowane były m.in. na:

- przeciwdziałanie przemocy (w 2013 r. 2 990,32 zł; w 2014 r. 2 086,72 zł; w 2015 r. 1 406,06 zł),
- zapewnienie usług opiekuńczych (w 2013 r. 26 525,41 zł; w 2014 r. 18 233,29 zł; w 2015 r. 26 374,28 zł),
- pokrycie kosztów pobytu w domach pomocy społecznej (w 2013 r. 259 851,78 zł; w 2014 r. 291 758,86 zł; w 2015 r. 303 994,17 zł),
- zapewnienie posiłku (w 2013 r. 53 373,20 zł; w 2014 r. 33 078 zł; w 2015 r. 30 886,23 zł),
- zasiłki celowe (w 2013 r. 77 254,79 zł; w 2014 r. 90 465,70 zł; w 2015 r. 64 332,89 zł),
- pobyt dzieci w rodzinach zastępczych (w 2013 r. 9 648,39 zł; w 2014 r. 13 569,23 zł; w 2015 r. 19 148,73 zł),
- pobyt dzieci w placówkach wielofunkcyjnych (w 2013 r. 4 600,74 zł; w 2014 r. 24 917,73 zł; w 2015 r. 69 432,16 zł),
- wspieranie rodziny pracą ze strony asystenta rodziny (w 2013 r. 0 zł; w 2014 r. 6 816,06 zł; w 2015 r. 25 436,23 zł),
- utrzymanie GOPS (w 2013 r. 599 194,81 zł; w 2014 r. 663 635,34 zł; w 2015 r. 781 929,86 zł), w tym nagród jubileuszowych.

Część zadań własnych gminy finansowanych było z dotacji celowej wojewody na realizację zadań własnych gminy. Na zasiłki stałe (dotacja z budżetu wojewody) w latach 2013-2015 wydatkowano następujące kwoty: 180 805 zł, 205 514 zł, 218 476 zł. Z dotacji budżetu państwa finansowano zasiłki okresowe (61 685,29 zł, 47 844,74 zł, 48 929,45 zł). Udział środków zewnętrznych w wydatkach GOPS wyniósł w 2015 r. 83,4%. Fundusze na zadania zlecone dotyczyły w 2015 r. wyłącznie świadczeń rodzinnych wraz z dodatkami oraz specjalistycznych usług opiekuńczych.

W wykonywaniu zadań z zakresu pomocy społecznej GOPS współdziałał z różnymi podmiotami, takimi jak: organy wykonawcze i inne jednostki organizacyjne gminy (w tym sołtysi i radni), placówki ochrony zdrowia, PUP, Policja, Sąd, Zespół Kuratorski, Prokuratura, Urząd do Spraw Kombatantów, Kuratorium Oświaty, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe, lokalne parafie. Współpraca ta wpływa na prawidłowe identyfikowanie zapotrzebowania na pomoc, zgodnie z obowiązującymi przepisami, a co się z tym wiąże – pośrednio wpływa na trafność udzielanego wsparcia i właściwą dystrybucję środków. Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące liczby mieszkańców gminy objętych przez GOPS wsparciem w latach 2013-2015.

Tabela 18. Beneficjenci pomocy społecznej w gminie w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba osób, którym przyznano decyzją świadczenie	699	601	567
liczba rodzin	349	300	289
liczba osób w rodzinach	1 340	1 088	1 028
udział liczby osób w rodzinach objętych pomocą społeczną w ogólnej liczbie ludności gminy	7,56%	6,11%	5,75%

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Zarówno liczba osób, którym przyznano decyzją administracyjną świadczenie, jak i liczba rodzin oraz liczba osób w rodzinach malała w latach 2013-2015. Widocznie zmniejszył się w tym czasie udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Łuków z 7,56% do 5,75%.

Uzupełnienie powyższych danych stanowią przedstawione w kolejnych tabelach informacje na temat struktury wiekowej oraz aktywności zawodowej odbiorców pomocy społecznej w gminie w 2015 roku.

Tabela 19. Struktura wiekowa beneficjentów pomocy społecznej w gminie w 2015 r.

wiek odbiorców	liczba osób w rodzinach
0-16 lat	487
17-21 lat	55

22-30 lat	76
31-40 lat	156
41-50 lat	119
51-60 lat	98
61-70 lat	33
71 lat i więcej	9
razem	1 033

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Tabela 20. Aktywność zawodowa beneficjentów pomocy społecznej w gminie Łuków w 2015 r.

rodzaj aktywności zawodowej	liczba osób powyżej 18 lat według decyzji administracyjnych
pracuje	-
pracuje dorywczo	-
nie pracuje	-
studiuje	13
uczy się	327
na rencie	30
na emeryturze	
na zasiłku dla bezrobotnych	-
bezrobotny bez prawa do zasiłku	170

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Analiza struktury wiekowej mieszkańców gminy objętych pomocą społeczną w 2015 roku wykazała, że największą grupę stanowiły dzieci i młodzież do 16 lat (487 osób) oraz osoby w wieku 31-40 lat (156 osób). Jeśli zaś chodzi o podział beneficjentów pomocy społecznej według aktywności zawodowej, najliczniejszą grupę w 2015 roku stanowiły osoby uczące się (327 osób) i osoby bezrobotne bez prawa do zasiłku (170 osób). Natomiast trzecią grupę stanowiły osoby, które miały świadczenia emerytalne lub rentowe (łącznie 30 osób).

Szczegółowe dane liczbowe dotyczące powodów przyznawania pomocy społecznej w gminie w latach 2013-2015 przedstawia poniższa tabela.

Tabela 21. Powody przyznania pomocy społecznej w gminie w latach 2013-2015

powód przyznania pomocy	liczba rodzin			liczba osób w rodzinach		
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
ubóstwo	162	146	132	584	482	419
sieroctwo	1	1	0	7	7	0
bezdomność	1	3	4	1	3	7
potrzeba ochrony macierzyństwa	84	86	87	463	448	460
bezrobocie	188	162	162	757	637	603
niepełnosprawność	137	107	94	469	335	283
długotrwała lub ciężka choroba	147	128	117	505	417	384

bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	95	77	68	477	351	287
w tym rodziny niepełne	57	48	47	226	175	172
w tym rodziny wielodzietne	47	31	26	300	195	146
przemoc w rodzinie	5	4	7	20	19	28
alkoholizm	40	35	30	112	88	78
trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	5	5	8	11	13	15
zdarzenia losowe	10	4	3	40	13	8

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

W całym analizowanym okresie najwięcej osób w rodzinach objętych pomocą ubiegało się o wsparcie w pierwszej kolejności z powodu bezrobocia (757 osób w rodzinach w 2013 r., 637 osób w rodzinach w 2014 r., 603 osoby w rodzinach w 2015 r.). Jednocześnie widoczny jest w kolejnych latach spadek liczby osób w rodzinach obejmowanych pomocą z tego powodu.

Drugim najczęstszym powodem przyznawania pomocy GOPS w latach 2013-2014 było ubóstwo, przy czym, podobnie jak w przypadku bezrobocia, malała liczba osób, którym z tej przyczyny udzielano wsparcia.

Znacznej liczbie rodzin i osób udzielano wsparcia z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, potrzeby ochrony macierzyństwa oraz długotrwałej i ciężkiej choroby, przy czym należy zauważyć, iż w każdej z tych grup malała z każdym rokiem liczba beneficjentów korzystających z pomocy społecznej.

W analizowanym okresie GOPS udzielał wsparcia w różnych formach. Dane liczbowe dotyczące form wsparcia świadczonego mieszkańcom gminy przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22. Formy wsparcia udzielanego przez GOPS w latach 2013-2015

formy pomocy	liczba osób, którym przyznano decyzją administracyjną świadczenie			liczba rodzin			liczba osób w rodzinach		
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
pieniężna	240	209	189	227	202	184	745	616	526
rzeczowa	463	397	381	210	181	186	1026	855	822
praca socjalna	X	X	X	229	144	125	855	510	432
poradnictwo specjalistyczne	X	X	X	14	0	3	45	0	12
schronienie	0	4	2	0	4	2	0	4	2
usługi opiekuńcze	7	2	3	7	2	3	15	5	6
specjalistyczne	4	5	5	4	5	5	24	27	26

usługi opiekuńcze									
odpłatność za pobyt w domu pomocy społecznej	13	14	13	X	X	X	X	X	X

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

W roku 2013 GOPS w Łukowie najczęściej świadczył pomoc w postaci pracy socjalnej (229 objętych nią rodzin), pomocy finansowej (dla 227 rodzin) oraz pomocy rzeczowej (210 rodzin). Jednakże w kolejnym roku dominowała pomoc finansowa (202 rodziny), a kolejnymi formami wsparcia były: pomoc rzeczowa (181 rodzin) i praca socjalna (144 rodziny). W 2015 r. najwięcej rodzin skorzystało z pomocy rzeczowej (186 rodzin), pomocy finansowej (184 rodziny). Pracą socjalną objęto 125 rodzin, w których były 432 osoby.

Praca socjalna jest działalnością ułatwiającą jednostkom lub grupom adaptację w środowisku, przy uwzględnieniu zachodzących zmian, potrzeb i możliwości. Jest ona ułatwianiem dostępu do różnego rodzaju usług, które mogą przyczynić się do przezwyciężenia trudności i powinna prowadzić do względnego usamodzielnienia beneficjentów pomocy społecznej. Praca socjalna to poszukiwanie takich rozwiązań, które są realne z punktu widzenia jednostek lub grup oraz instytucji, działających na ich rzecz.

W Gminnym Ośrodku Pomocy Społecznej w Łukowie istotna była pomoc pracowników socjalnych w kompletowaniu różnego rodzaju dokumentacji umożliwiającej uzyskanie świadczeń dla osób i rodzin (ubezpieczenia zdrowotnego, renty, emerytury, alimenty, stypendia itp.). Praca socjalna polegała również na poradach, informowaniu mieszkańców gminy o możliwościach rozwiązywania ich trudności, na pośrednictwie przy nawiązywaniu kontaktu pomiędzy klientami GOPS (kierowanie, towarzyszenie na pierwszym spotkaniu), a innymi instytucjami, na współpracy ze szkołami, sądem rodzinnym, kuratorami zawodowymi i społecznymi, policją, zakładem karnym, grupami samopomocowymi, przedstawicielami placówek ochrony zdrowia oraz na organizowaniu różnej pomocy w miejscu zamieszkania podopiecznych (nauka racjonalnego gospodarowania środkami finansowymi, umiejętność wykorzystania zasobów dostępnych mieszkańcom, czy nauka umiejętnego rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych).

Pracownicy socjalni byli delegowani na spotkania (dotyczące ich podopiecznych) w ramach działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego, Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w celu dokonania okresowych ocen dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo-wychowawczych. Przygotowywali również opinie na zlecenie innych instytucji

(Sąd) oraz w celu pozyskania dodatkowego wsparcia ze strony organizacji pozarządowych (fundacje).

W niektórych przypadkach praca socjalna opierała się o narzędzie, jakim jest kontrakt socjalny, mający za zadanie pełniejsze angażowanie beneficjentów do współpracy nad poprawą własnej sytuacji życiowej. W roku 2013 sporządzono 6 kontraktów socjalnych, a w 2014 r. 4 kontrakty. W 2015 roku nie sporządzano tego rodzaju dokumentów.

Najbardziej udzielaną formą pomocy było udzielanie schronienia, co świadczy o tym, że w gminie Łuków nie ma dużych potrzeb w tym zakresie.

Osoby niezdolne do samodzielnego funkcjonowania w środowisku, dla których pomoc w postaci usług opiekuńczych, czy specjalistycznych usług opiekuńczych okazywała się niewystarczająca dla zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, z uwagi na konieczność zapewnienia całodobowej opieki (z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności) były kierowane przez GOPS do domów pomocy społecznej. W analizowanym okresie liczba osób, które korzystały ze wsparcia w postaci pokrywania częściowej odpłatności za pobyt w domach pomocy społecznej prezentowała się następująco: 13 mieszkańców gminy w 2013 roku, 14 mieszkańców gminy w 2014 roku i ponownie 13 mieszkańców w roku 2015. Dane dotyczące liczby skierowań do DPS-ów oraz liczby osób w nich przebywających przedstawia poniższa tabela.

Tabela 23. Skierowania mieszkańców gminy Łuków i ich pobyt w domach pomocy społecznej w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba osób z gminy skierowanych do DPS-u	5	4	1
liczba osób z gminy przebywających w DPS-ie	13	14	13

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Rodziny borykające się z bezradnością w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego korzystały z nowego rodzaju usług socjalnych, jaką jest wsparcie asystenta rodziny. W latach 2013-2015 gmina Łuków zatrudniała 1 asystenta rodziny, który pracował z 13 rodzinami w 2013 i 2015 r. oraz z 14 rodzinami w 2014 r. Stopień złożoności problemów opiekuńczo-wychowawczych i innych trudności dotyczących tych rodzin był zróżnicowany, co wymagało dużej elastyczności w realizacji planów pomocy tworzonych z rodzinami.

W ramach szeroko rozumianej pomocy społecznej GOPS w Łukowie przyznawał także mieszkańcom świadczenia rodzinne, do których należą: zasiłek rodzinny i dodatki do tego zasiłku, świadczenia opiekuńcze w postaci zasiłku pielęgnacyjnego, i świadczenia pielęgnacyjnego, specjalnego zasiłku pielęgnacyjnego oraz jednorazowa zapomoga z tytułu

urodzenia dziecka. W 2013 r. przyznano 1 341 świadczeń rodzinnych na łączną kwotę 5 716 654 zł. W kolejnym roku przyznano 1 276 świadczeń rodzinnych na kwotę 5 619 457 zł, zaś w 2015 r. przyznano 1 245 świadczeń o łącznej wartości 5 768 283 zł. Dane szczegółowe w tym zakresie przedstawia tabela.

Tabela 24. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2013-2015

rodzaj świadczenia	liczba przyznanych świadczeń			wartość przyznanych świadczeń (zł)		
	2013 r.	2014 r.	2015 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.
zasiłek rodzinny	27 896	26 077	25 020	2 767 463	2 595 589	2 545 908
dodatek do zasiłku z tytułu urodzenia dziecka	124	92	118	124 000	92 000	118 000
dodatek do zasiłku z tytułu opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	771	603	488	302 428	234 895	189 348
dodatek do zasiłku z tytułu samotnego wychowania dziecka	734	754	693	126 780	130 100	123 155
dodatek do zasiłku z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	1 278	1 387	1 324	96 480	105 200	106 140
dodatek do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	1 673	1 613	1 530	167 300	161 300	153 000
dodatek do zasiłku z tytułu podjęcia przez dziecko nauki w szkole poza miejscem zamieszkania	3 899	3 765	3 663	206 830	200 970	204 066
dodatek do zasiłku z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	5 072	4 760	4 607	405 760	380 800	376 110
zasiłek pielęgnacyjny	4 289	4 564	4 639	656 217	234 895	709 767
świadczenie pielęgnacyjne	830	628	663	461 074	464 079	792 880
dodatek do świadczenia pielęgnacyjnego	283	628	0	28 300	105 200	0
specjalny zasiłek opiekuńczy	0	12	119	0	6 240	59 107
jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia się dziecka	184	192	190	184 000	92 000	190 000
zasiłek dla opiekuna	0	296	156	0	152 794	79 854
składki na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne	800	506	519	105 681	77 985	128 907

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Podstawowym świadczeniem rodzinnym jest zasiłek rodzinny, który służy częściowemu pokryciu wydatków na utrzymanie dziecka. W kolejnych latach liczba tych świadczeń w gminie Łuków zmniejszała się z 27 896 poprzez 26 077 do 25 020. Adekwatnie

do liczby świadczeń malała wartość ogólna przyznawanych zasiłków rodzinnych, która od 2013 do 2015 roku zmniejszyła się o 221 555 zł.

Według danych zamieszczonych w tabeli powyżej w latach 2013 i 2014 najliczniej przyznawanym dodatkiem do zasiłku rodzinnego był dodatek z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej, natomiast w 2015 r. wśród dodatków dominowały zasiłki pielęgnacyjne. Z kolei w latach 2013-2014 zasiłki pielęgnacyjne były drugimi najliczniej przyznawanymi dodatkami. W 2015 r. liczba dodatków z tytułu wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej była na 2 pozycji, wśród ogółu dodatków do zasiłku rodzinnego. Natomiast przez cały analizowany okres (2013-2015) niezmienny był 3 i 4 najczęściej przyznawany dodatek, jako trzeci uplasował się dodatek z tytułu podjęcia przez dziecko nauki poza miejscem zamieszkania, a 4 - dodatek z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego.

Kolejną formę świadczeń udzielanych rodzinom z dziećmi jest świadczenie alimentacyjne. Wypłata tego rodzaju świadczeń należała do zadań pracowników Urzędu Gminy Łuków. Świadczenia alimentacyjne to pomoc finansowa, świadczona zgodnie z ustawą o pomocy osobom uprawnionym do alimentów. Jest ona przyznawana dziecku wychowywanemu w rodzinie niepełnej, w przypadku bezskuteczności egzekucji zasądzonych świadczeń alimentacyjnych, oraz dzieciom wychowywanym przez osoby pozostające w związkach małżeńskich, przeprowadzających separację lub rozwód. Dane dotyczące liczby osób pobierających to świadczenie, liczby przyznanych świadczeń oraz ich wartości przedstawia poniższa tabela.

Tabela 25. Świadczenia alimentacyjne przyznane w gminie Łuków w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba osób, którym decyzją przyznano świadczenie	103	163	98
liczba przyznanych świadczeń	2 206	2 067	1 931
wielkość wydatków na świadczenia (zł)	725 271	700 896	699 611

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Wraz ze zmniejszaniem się liczby przyznanych świadczeń alimentacyjnych malała ich ogólna wartość w poszczególnych latach. W roku 2014, pomimo wzrostu liczby osób uprawnionych do tego rodzaju wsparcia, nie odnotowano wzrostu liczby przyznawanych świadczeń, a wartość ogólna świadczeń w porównaniu do roku poprzedniego zmniejszyła się.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukowie w latach 2013-2015 realizował również programy i projekty, które finansowano z różnych źródeł. Do najważniejszych należały:

- projekt: „Wiara w swoje możliwości motywacją do działania” (szkolenia zawodowe: księgowość komputerowa z elementami kadr i płac, gastronomia z elementami

- przyjęć weselnych, opiekun osób starszych i dzieci, obsługa kasy fiskalnej i komputera z programem Wf+Mag, fryzjer, prawo jazdy kategorii C),
- projekt: „Wykluczenie cyfrowe”,
 - III edycja projektu „Wykluczenie cyfrowe w województwie Lubelskim”,
 - program rządowy „Karta Dużej Rodziny” (w latach 2014-2015 wydano 1 462 karty mieszkańcom gminy),
 - program MPiPS „Asystent rodziny i koordynator rodzinnej pieczy zastępczej” (zatrudniono asystenta rodziny).

Dodatkową inicjatywą GOPS w Łukowie w 2015 roku była współpraca z parafiami w zakresie organizacji paczek świątecznych dla dzieci oraz dystrybucji owoców pozyskanych z Caritas Diecezji Siedleckiej, a także współpraca ze Stowarzyszeniem Vademecum w Lubartowie i Kuratorium Oświaty w Lublinie w zakresie organizacji wyjazdu dla 96 dzieci na kolonie letnie i zimowe. Ponadto Ośrodek prowadził magazyn odzieży używanej i sprzętu gospodarstwa domowego, zajmując się jego pozyskiwaniem i właściwym dystrybuowaniem. Istotnym działaniem było także zorganizowanie wyjazdowej Wigilii dla osób samotnych.

Oprócz Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie (ul. Świderska 12) wsparcia mieszkańcom gminy udzielają także Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Gminny Zespół Interdyscyplinarny ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, dla których GOPS stanowi bazę lokalową i organizacyjną.

W skład Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie wchodzi specjaliści z GOPS, GKRPA, KPP, Sądu Rejonowego, placówek oświatowych. Członkowie ZI po przyjęciu zgłoszenia o wystąpieniu przemocy w rodzinie podejmują czynności diagnostyczne i wspólnie pracują nad planem pomocy dla rodziny dotkniętej przemocą. Pozwala to na wymianę doświadczeń i szybką reakcję pracowników odpowiednich służb oraz skuteczniejsze interwencje. W 2015 roku zespół obejmował wsparciem 107 rodzin.

W związku z podjętymi sprawami odbyło się 305 spotkań grup roboczych ZI, przyjęto 102 zawiadomienia z Komendy Powiatowej Policji, z czego 73 to zgłoszenia dotyczące nowych przypadków, a 29 to zgłoszenia ponowne. Zespół Interdyscyplinarny dąży do utworzenia spójnego, profesjonalnego systemu interwencji i wsparcia rodzin z terenu gminy w sytuacji zaistnienia przemocy.

W gminie działają 33 świetlice, które zapewniają opiekę i organizują czas wolny dzieciom i młodzieży, a także organizują zajęcia międzypokoleniowe.

Na terenie gminy funkcjonują rodziny zastępcze, których w roku 2015 było 12. Zapewniały one opiekę i wychowanie dla 19 dzieci, które z różnych powodów nie mogły przebywać w domu rodziców biologicznych. Rodziny te stanowią formę opieki zastępczej w celu kompensacji warunków do prawidłowego rozwoju dzieci pozbawionych właściwej opieki i warunków do życia. Okres oczekiwania na umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej wynosił średnio 5 miesięcy.

Oprócz ww. instytucji działających w ramach szeroko rozumianej pomocy społecznej mieszkańcy gminy Łuków mają możliwość korzystania z oferty podmiotów, które mają zasięg ponadgminny. Wykaz tych jednostek wraz z informacją na temat rodzaju wsparcia przedstawia kolejna tabela.

Tabela 26. Jednostki wsparcia spoza gminy, z oferty których mogą korzystać mieszkańcy

nazwa i adres instytucji	grupa odbiorców
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie 21 - 400 Łuków, ul. Broniewskiego 20/26	osoby niepełnosprawne rodzinną pieczę zastępczą
Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności 21 – 400 Łuków, ul. Broniewskiego 20/26	osoby długotrwale lub ciężko chorujące, ubiegające się o orzeczenie dot. niepełnosprawności
Dom Pomocy Społecznej 21 - 400 Łuków, ul. Broniewskiego 20/26	dzieci i młodzież męska niepełnosprawna intelektualnie
Dom Pomocy Społecznej 21 - 400 Łuków, Ryżki 75	dorośli niepełnosprawni intelektualnie, przewlekle psychicznie chorzy, przewlekle somatycznie chorzy, osoby starsze
Placówka wielofunkcyjna 21 - 400 Łuków, ul. Broniewskiego 20/26	dzieci powyżej 7 roku życia
Dom Dziecka w Radoryżu Smolany 21 – 470 Krzywda, Radoryż Smolany 8c	dla dzieci częściowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodzicielskiej, od 3 roku życia do pełnoletniości lub do ukończenia szkoły rozpoczętej przed pełnoletniością
Pogotowie Opiekuńcze Pl. Wielgoska 5, 21 - 450 Stoczku Łukowskim	dzieci od 11 do 18 lat
Specjalistyczny Ośrodek Poradnictwa Rodzinnego i Interwencji Kryzysowej 21 - 400 Łuków, ul. Wojska Polskiego 61,	osoby doświadczające przemocy w rodzinie, osoby w różnego rodzaju kryzysach
SP ZOZ Przychodnia Specjalistyczna Poradnia Leczenia Uzależnień	osoby uzależnione od alkoholu i współuzależnione wymagające terapii lub leczenia
SP ZOZ Dzienny Oddział Terapii Uzależnień od Alkoholu w Łukowie, ul. Rogalińskiego 3	osoby uzależnione lub współuzależnione leczone ambulatoryjnie, wymagające terapii
Całodobowy Oddział Leczenia Uzależnień Szpital św. Tadeusza – Samodzielny Publiczny Zakład Opieki i Rogalińskiego 3	osoby uzależnione wymagające leczenia stacjonarnego w szpitalu (pobyt całodobowy)

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna i Świetlica Terapeutyczna w Łukowie ul. Piłsudskiego 22	dzieci, młodzież i ich rodzice lub opiekunowie
Powiatowy Ośrodek Wsparcia „Przyłądek” w Łukowie ul. Wojska Polskiego 61	osoby chore psychicznie, niepełnosprawne intelektualnie
Punkt Konsultacyjny dla Ofiar Przemocy i Osób Uzależnionych w Łukowie, ul. Browarna 63 (budynek OSiR)	osoby borykające się z problemem przemocy domowej
Parafie i Caritas Archidiecezji Lubelskiej	osoby z trudnościami życiowymi
inne organizacje pozarządowe	szczegółowe informacje w rozdziale o organizacjach pozarządowych

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Poniższa tabela przedstawia dane dotyczące działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Łukowie w odniesieniu do mieszkańców gminy w zakresie pieczy zastępczej.

Tabela 27. Działalność PCPR-u w odniesieniu do mieszkańców gminy Łuków w zakresie pieczy zastępczej w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba dzieci z gminy zgłoszonych do adopcji	8	5	7
liczba adoptowanych dzieci z gminy	0	1	1
liczba dzieci z gminy umieszczonych w rodzinach zastępczych	0	2	1
liczba dzieci z gminy umieszczonych w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	3	11	2
liczba dzieci z gminy przebywających w rodzinach zastępczych	19	16	17
liczba dzieci z gminy przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych	10	17	12
liczba rodzin zastępczych, które objęły opieką dzieci z gminy	8	10	11
liczba usamodzielnianych dzieci z gminy	2	3	3

Dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Łukowie.

W latach 2013-2015 zgłoszono łącznie do adopcji 20 dzieci z gminy Łuków, a adoptowano dwoje. 3 dzieci umieszczono w tym okresie w rodzinach zastępczych, a 16 w placówkach opiekuńczo-wychowawczych.

W poszczególnych latach w rodzinach zastępczych przebywało 19 dzieci w 2013 r., 16 dzieci w 2014 r., 17 dzieci w 2015 r. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych przebywało w tym czasie odpowiednio 10, 17, 12 dzieci.

Liczba rodzin zastępczych, które zapewniały opiekę i wychowanie wzrosła na przestrzeni 3 lat z 8 do 11. W latach 2013-2015 usamodzielniono 8 wychowanków.

Przy PCPR w Łukowie funkcjonuje Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności, który wydaje orzeczenia o niepełnosprawności i stopniu

niepełnosprawności (szczegółowe dane na ten temat zawiera rozdział pn. „Sytuacja osób niepełnosprawnych”).

Inną jednostką wspierającą mieszkańców gminy jest Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Łukowie, mieszcząca się przy ul. Piłsudskiego 22. W roku szkolnym 2015/2016 Poradnia udzielała wsparcia w postaci diagnozy, opiniowania, wydawania orzeczeń oraz terapii (terapia w PPP dla 88 dzieci i młodzieży). Łącznie różnymi formami pomocy specjalistycznej objęto 218 dzieci i młodzieży. Poradnia wydała:

- 93 opinie psychologiczno-pedagogiczne,
- 7 opinii o potrzebie wczesnego wspomaganie rozwoju,
- 9 orzeczeń o potrzebie nauczania indywidualnego,
- 19 orzeczeń o potrzebie kształcenia specjalnego,
- 2 orzeczenia o potrzebie zajęć rewalidacyjno-wychowawczych.

Pomoc społeczna adresowana do mieszkańców powinna zapewnić im poczucie bezpieczeństwa socjalnego, przyczyniać się do tworzenia właściwych warunków życia, odpowiadać na potrzeby społeczności lokalnej, wspomagać rodzinę we właściwym pełnieniu jej funkcji. Realizacja celów musi opierać się na dobrze funkcjonującej bazie materialnej, instytucjonalnej oraz wykwalifikowanej kadrze służb społecznych. Wśród trudności, jakie napotykają w codziennej pracy pracownicy GOPS, a zwłaszcza pracujący w terenie pracownicy socjalni, wskazywana jest nadmierna biurokracja, liczne zmiany przepisów, które nie znajdują zrozumienia u beneficjentów pomocy społecznej często wykazujących postawę roszczeniową i niezadowolenie ze zbyt niskich świadczeń.

Z analizy danych dotyczących świadczenia pomocy społecznej na terenie gminy wynika, iż mimo polepszających się ogólnych warunków życia mieszkańców, nadal występują trudności rodzin związane z zapewnieniem opieki dzieciom i właściwego wychowania, obecny jest problem bezradności opiekuńczo-wychowawczej i niskich umiejętności z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego. Dlatego osoby doświadczające tego rodzaju trudności obejmowane są rozszerzoną pracą socjalną.

Dysfunkcjonalność opiekuńcza rodzin wskazuje na dalszą potrzebę prowadzenia dożywiania dzieci w szkołach i przedszkolach oraz konieczność udzielania pomocy finansowej, zwłaszcza dla rodzin z dziećmi w wieku szkolnym (świadczy o tym liczba dodatków z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego i podjęcia nauki poza miejscem zamieszkania). Należy też rozważyć większe wsparcie ze strony asystentów rodziny w celu stworzenia warunków do pozostawiania dzieci w rodzinie biologicznej.

Szeroka skala problemów dotyczących mieszkańców gminy rodzi konieczność stałego doksztalcania się pracowników GOPS, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników socjalnych i asystentów rodziny. Wśród zadań, które należy podjąć lub kontynuować w gminie Łuków, wskazanych przez kadry pomocy społecznej, są m.in.: tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (świetlica socjoterapeutyczna) i osób starszych (Dzienny Dom Pobytu, Kluby Seniora), stworzenie domu dla samotnych matek z dziećmi, stworzenie punktu profilaktycznego ds. uzależnień, utworzenie ogrzewalni dla bezdomnych oraz poprawa warunków lokalowych w GOPS dla Zespołu Interdyscyplinarnego. Warto podjąć także działania mające na celu utworzenie mieszkań socjalnych w gminie.

Zdaniem pracowników GOPS należy kontynuować działania związane z organizacją czasu dla wszystkich grup wiekowych, programy profilaktyczne, edukację prozdrowotną oraz tworzyć warunki do powstawania spółdzielni socjalnych, grup wsparcia, grup samopomocowych i rozwoju wolontariatu wśród mieszkańców. Wskazane jest także rozwijanie usług konsultacyjnych, poradnictwa specjalistycznego, asystentury rodzin, monitoringu lokalnego środowiska pod względem zapotrzebowania na usługi opiekuńcze osób niesamodzielnych oraz rozszerzenie działań profilaktycznych i terapeutycznych związanych z uzależnieniami i przemocą.

12. SEKTOR POZARZĄDOWY

Gmina Łuków jako jednostka samorządowa jest członkiem kilku organizacji pozarządowych, mianowicie: Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, Lokalnej Grupy Działania „Razem Ku Lepszej Przyszłości” oraz Stowarzyszenia Ochrony Zlewni Rzeki Świder i Rezerwatu Jata.

W 2015 roku na terenie gminy Łuków funkcjonowało 58 organizacji pozarządowych. Samorząd gminy, w oparciu o akt prawa miejscowego (Roczny Program Współpracy Gminy Łuków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 marca 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie), podejmował współpracę, która przybierała formę dofinansowywania działalności statutowej organizacji, wsparcia rzeczowego i lokalowego dla organizacji. Poniższa tabela przedstawia dane na temat sektora pozarządowego funkcjonującego w gminie.

Tabela 28. Organizacje pozarządowe w gminie Łuków w 2015 r.

lp.	nazwa organizacji i adres	charakterystyka prowadzonych działań
1.	Klub Sportowy „OLIMP” Aleksandrów Aleksandrów 18, 21-400 Łuków	sport – siłownia

2.	Klub Szachowy „Hetman” Krynka Krynka 313, 21-400 Łuków	sport – szachy
3.	Lokalne Stowarzyszenie Rozwoju „Nasza Mała Ojczyzna” Turze Rogi 8, 21-400 Łuków	promowanie rozwoju okolicy
4.	Ludowy Klub Sportowy "Tur" Turze Rogi Turze Rogi 74b, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
5.	Ludowy Zespół Sportowy „Bór” Dąbie Dąbie 14, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
6.	Ludowy Zespół Sportowy „Gręzovia” Gręzówka Gręzówka Kolonia 8b, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
7.	Ludowy Zespół Sportowy „Jata” Żdżary Żdżary 13b, 21-400 Łuków	sport
8.	Ludowy Zespół Sportowy „Łazowski Klub Sportowy” w Łazach Łazy 24a, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
9.	Ludowy Zespół Sportowy „Orleń” Gołaszyn Gołaszyn 24b, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
10.	Ludowy Zespół Sportowy „Orzeł” Zalesie Zalesie 5, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
11.	Ludowy Zespół Sportowy „Sokół” Krynka Krynka 1a, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
12.	Ludowy Zespół Sportowy „Spartakus” Sięciaszka Pierwsza Sięciaszka Pierwsza 52, 21-400 Łuków	nieaktywny
13.	Ludowy Zespół Sportowy „W.K.S.” Wólka Świątkowa Wólka Świątkowa 18a, 21-400 Łuków	sport – piłka nożna (liga)
14.	Łukowskie Stowarzyszenie Razem Dla Przyszłości Gołąbki 33, 21-400 Łuków	budowanie społeczeństwa obywatelskiego
15.	Ochotnicza Straż Pożarna w Biardach Birady 37, 21-400 Łuków	ratownictwo
16.	Ochotnicza Straż Pożarna w Dąbiu Dąbie 38b, 21-400 Łuków	ratownictwo
17.	Ochotnicza Straż Pożarna w Dmininie Dminin 52, 21-400 Łuków	ratownictwo
18.	Ochotnicza Straż Pożarna w Gołaszynie Gołaszyn 99, 21-400 Łuków	ratownictwo
19.	Ochotnicza Straż Pożarna w Gręzówce Gręzówka 36, 21-400 Łuków	ratownictwo
20.	Ochotnicza Straż Pożarna w Kownatkach Kownatki 20, 21-400 Łuków	ratownictwo
21.	Ochotnicza Straż Pożarna w Krynke Krynka 374, 21-400 Łuków	ratownictwo
22.	Ochotnicza Straż Pożarna w Ryzkach Ryzki 58, 21-400 Łuków	ratownictwo
23.	Ochotnicza Straż Pożarna w Strzyżewie Strzyżew 128a, 21-400 Łuków	ratownictwo
24.	Ochotnicza Straż Pożarna w Sięciaszce Pierwszej Sięciaszka Pierwsza 65a, 21-400 Łuków	ratownictwo
25.	Ochotnicza Straż Pożarna w Sięciaszce Drugiej Sięciaszka Druga 30a, 21-400 Łuków	ratownictwo

26.	Ochotnicza Straż Pożarna w Szczygłach Dolnych Szczygły Dolne 17, 21-400 Łuków	ratownictwo
27.	Ochotnicza Straż Pożarna w Szczygłach Górnych Szczygły Górne 12a, 21-400 Łuków	ratownictwo
28.	Ochotnicza Straż Pożarna w Turzych Rogach Turze Rogi 32a, 21-400 Łuków	ratownictwo
29.	Ochotnicza Straż Pożarna w Wólce Świątkowej Wólka Świątkowska 39a, 21-400 Łuków	ratownictwo
30.	Ochotnicza Straż Pożarna w Zalesiu Zalesie 29a, 21-400 Łuków	ratownictwo
31.	Ochotnicza Straż Pożarna w Łazach Łazy 204, 21-400 Łuków	ratownictwo
32.	Stowarzyszenie Artystów i Twórców Gminy Łuków Ławki 1n, 21-400 Łuków	rzeźbiarstwo, malarstwo, fotografia
33.	Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Wólce Świątkowej Wólka Świątkowa 25a, 21-400 Łuków	integracja społeczności lokalnej
34.	Stowarzyszenie Inicjatyw Wiejskich –Wagram Wagram 13, 21-400 Łuków	szeroka działalność promująca region
35.	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Dom” w Ryżkach Ryżki 75, 21 - 400 Łuków	działalność z zakresy pomocy społecznej, dla niepełnosprawnych
36.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Ryżek „Ryżkowiacy” Ryżki 8a, 21-400 Łuków	budowa społeczeństwa obywatelskiego
37.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Gręzówka Gręzówka 38, 21-400 Łuków	działalność promująca okolice
38.	Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Krynka Krynka 133, 21-400 Łuków	integracja społeczności lokalnej
39.	Stowarzyszenie „Nasza Wieś Kuźnią Przyszłości w Czerśli” Czerśl 22, 21-400 Łuków	szeroka działalność promująca okolice
40.	Stowarzyszenie „Oaza Oświaty” w Zarzeczcu Łukowskim Zarzecz Łukowski 54, 21-400 Łuków	oświata
41.	Stowarzyszenie Przyjaciół Wsi Dąbie Dąbie 9, 21-400 Łuków	rozwój społeczny i gospodarczy sołectwa
42.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Gołąbki Gołąbki, 21-400 Łuków	rozwój lokalny i społeczność lokalna
43.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Łazy „Razem Lepiej” Łazy 390, 21-400 Łuków	szeroka działalność promująca okolice
44.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Zalesie „Nasze Zalesie” Zalesie 83, 21-400 Łuków	budowa społeczeństwa obywatelskiego
45.	Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Żdźary „Żdźarzanie” Żdźary Ib, 21-400 Łuków	administrowanie 17 km trasą rowerową, organizacja impresz rowerowych, festynu transportowca
46.	Stowarzyszenie Wspierania Aktywności Lokalnej „Gmina Nade Wszystko” Ławki 20, 21-400 Łuków	nieaktywne
47.	Uczniowski Klub Sportowy „Alex” przy Szkole Podstawowej w Aleksandrowie Aleksandrów 51, 21-400 Łuków	sport

48.	Uczniowski Klub Sportowy „Czas” przy Zespole Szkół w Czerśli Czerśl 1, 21-400 Łuków	sport
49.	Uczniowski Klub Sportowy „Dąbie” przy Szkole Podstawowej w Dąbiu Dąbie 83c, 21-400 Łuków	sport
50.	Uczniowski Klub Sportowy „Diament” przy Szkole Podstawowej w Gołaszynie Gołaszyn 29, 21-400 Łuków	sport
51.	Uczniowski Klub Sportowy „Familia” przy Szkole Podstawowej w Krynce Krynka 250, 21-400 Łuków	sport
52.	Uczniowski Klub Sportowy „Grezovia” przy Szkole Podstawowej w Gręzówce Gręzówka 41, 21-400 Łuków	sport
53.	Uczniowski Klub Sportowy „Olimpijczyk” Role Role 114, 21-400 Łuków	sport (głównie lekkoatletyka)
54.	Uczniowski Klub Sportowy „Żak” przy Szkole Podstawowej w Gołąbkach Gołębki 33, 21-400 Łuków	sport (głównie piłka siatkowa)
55.	Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Strzyżewie Strzyżew 128, 21-400 Łuków	sport (głównie piłka siatkowa)
56.	Uczniowski Klub Sportowy przy Szkole Podstawowej w Zalesiu Zalesie 141, 21-400 Łuków	sport – głównie zapasy oraz turystyka i rekreacja
57.	Uczniowski Klub Sportowy Świdry „Smyk” Świdry 99, 21-400 Łuków	sport
58.	Uczniowski Klub Sportowy Zarzecz Łukowski „Pelikan” Zarzecz Łukowski 54, 21-400 Łuków	sport

Dane Urzędu Gminy Łuków.

Oprócz powyższych organizacji posiadających osobowość prawną na terenie gminy działają stowarzyszenia mające charakter uproszczony tzw. stowarzyszenia zwykłe. Należą do nich: Koło Gospodyń Wiejskich Turze Rogi, Koło Gospodyń Wiejskich „Niezapominajki” z Dminina, Koło Gospodyń Wiejskich Gołębki, Koło Gospodyń Wiejskich „Zalesianki” z Zalesia, Koło Gospodyń Wiejskich „Gołaszynianki” z Gołaszyna, Koło Gospodyń Wiejskich „Kumpele” z Gręzówki, Koło Gospodyń Wiejskich Birady, Koło Gospodyń Wiejskich Źdzary, Koło Gospodyń Wiejskich Zarzecz Łukowski.

W 2015 roku w gminie funkcjonowały 4 parafie Kościoła rzymsko-katolickiego, których dane adresowe zamieszczono w poniższej tabeli.

Tabela 29. Parafie Kościoła rzymsko-katolickiego w gminie w 2015 r.

lp.	nazwa	adres
1.	Parafia Matki Boskiej Królowej Polski diecezja siedlecka, dekanat łukowski II	Dąbie 28b, 21-400 Łuków

2.	Parafia Matki Boskiej Częstochowskiej diecezja siedlecka, dekanat łukowski I	Grzędówka Kolonia 58, 21-400 Łuków
3.	Parafia św. Jana Chrzciciela diecezja siedlecka, dekanat łukowski I	Krynka 269, 21-400 Łuków
4.	Parafia pw. Najświętszego serca Pana Jezusa diecezja siedlecka, dekanat łukowski I	Zarzec Łukowski 55, 21-400 Łuków

Dane Urzędu Gminy w Łukowie.

Parafia w Grzędówce włączyła się w działalność pomocową. We współpracy z Caritas Archidiecezji Lubelskiej dostarczano mieszkańcom gminy jabłka i pomidory, a w okresie świątecznym parafia we współpracy z GOPS organizowały paczki świąteczne dla dzieci. Parafie organizują nauki przedmałżeńskie i spotkania z dziećmi i młodzieżą. Brak jest informacji o poradniach rodzinnych działających przy parafiach.

Z badania ankietowego przeprowadzonego wśród przedstawicieli społeczności lokalnej gminy Łuków wynika, iż na terenie gminy brakuje fundacji i spółdzielni socjalnych. Respondenci wskazywali także na potrzebę utworzenia klubów sportowych, kół gospodyń wiejskich oraz rozwinięcie pomocy organizacji kościelnych.

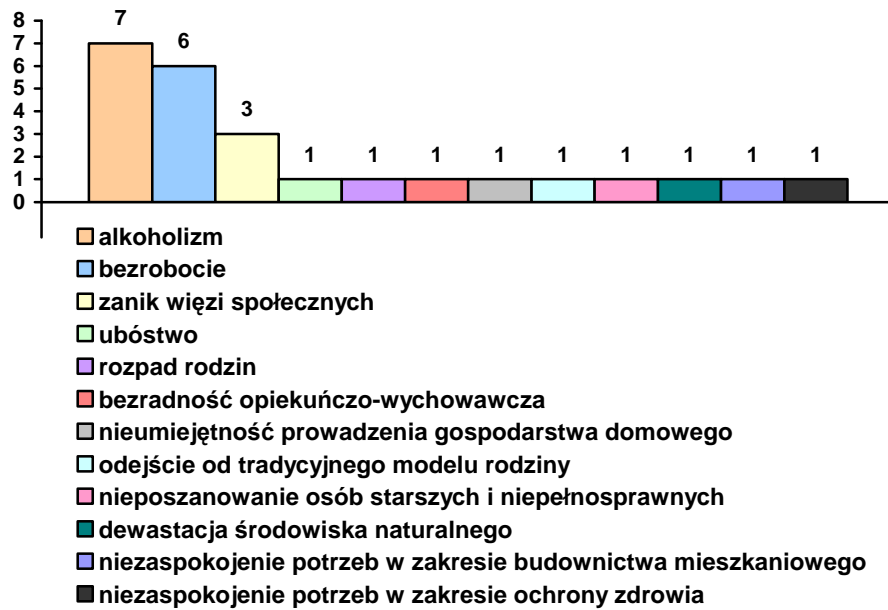
13. PROBLEMY SPOŁECZNE W OPINII ŚRODOWISKA LOKALNEGO

W ramach identyfikacji problemów społecznych w gminie Łuków oraz próby określenia stopnia ich natężenia, zostały przeprowadzone wśród mieszkańców badania ankietowe. Do analizy – jak wspomniano we wstępie do niniejszego dokumentu – przedłożono 14 anonimowo wypełnionych ankiet.

Uczestników badania poproszono o wskazanie problemów, które ich zdaniem są najbardziej widoczne w gminie. Pytanie to miało charakter półotwarty z możliwością dokonania wielokrotnego wyboru. Wśród problemów, które najbardziej uwidaczniają się w gminie Łuków, respondenci najczęściej wskazywali na alkoholizm i bezrobocie, rzadziej pojawiały się głosy o zaniku więzi społecznych. Do problemów lokalnych zaliczono także ubóstwo, rozpad rodzin, odejście od tradycyjnego modelu rodziny, bezradność opiekuńczo-wychowawczą, nieumiejętność prowadzenia gospodarstwa domowego, nieposzanowanie osób starszych i niepełnosprawnych, niezaspokojenie potrzeb mieszkaniowych i z zakresu ochrony zdrowia oraz dewastację środowiska.

Żaden z ankietowanych nie dopisał nowej kategorii problemu, co świadczy o tym, że odpowiedzi z ankiety wyczerpywały obszar problemów najbardziej widocznych w gminie. Rozkład uzyskanych odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

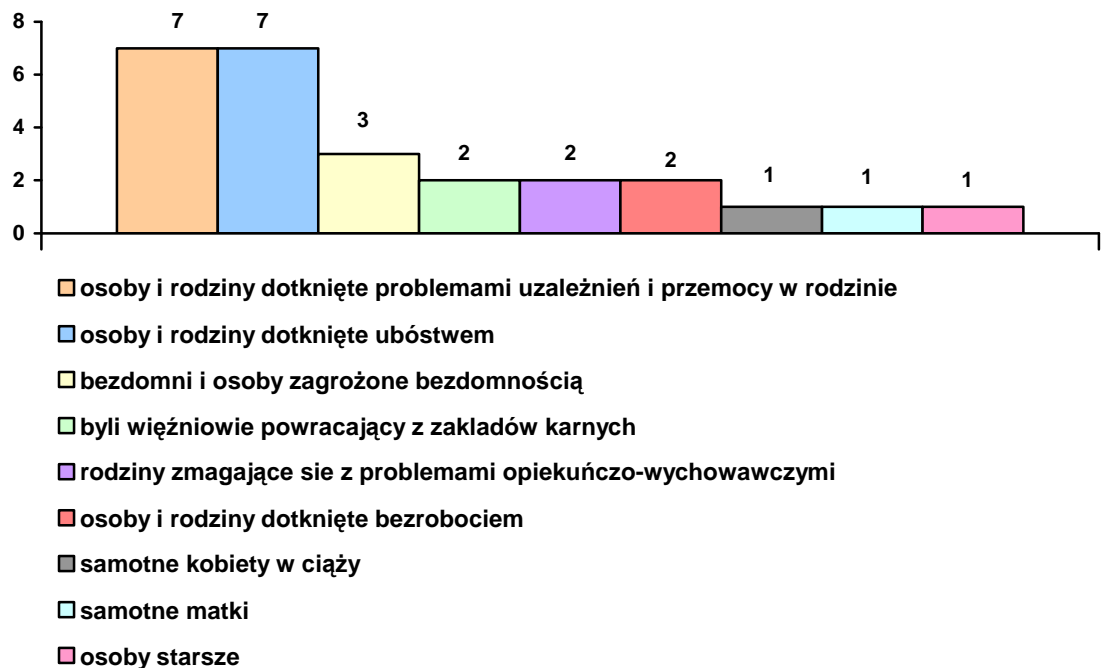
Wykres 8. Problemy i niekorzystne zjawiska uwidaczniające się w gminie Łuków

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

W kolejnym pytaniu ankietowani wskazywali osoby i grupy najbardziej zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Zdaniem ankietowanych są to osoby i rodziny dotknięte problemami uzależnień i przemocy w rodzinie oraz osoby i rodziny dotknięte ubóstwem (po 7 wskazań respondentów). Istotnie zagrożeni wykluczeniem są bezdomni i osoby zagrożone bezdomnością (3 wskazania). Rozkład odpowiedzi ilustruje kolejny wykres.

Wykres 9. Jakie osoby, rodziny, grupy mieszkańców gminy są najbardziej zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym?

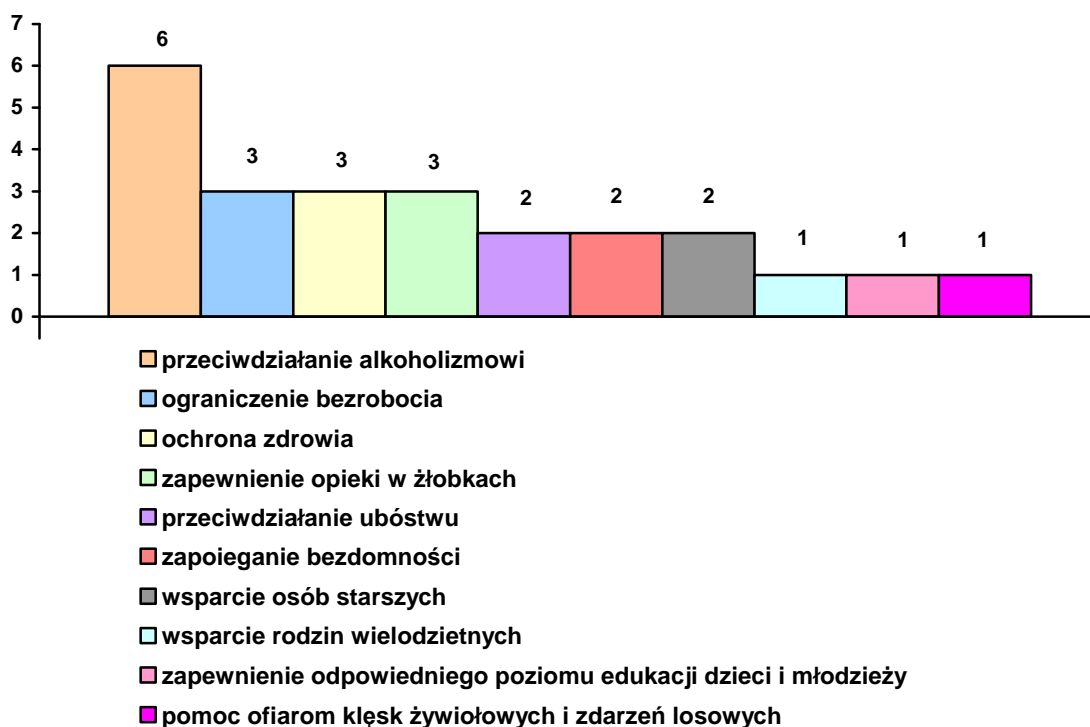
Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Zdaniem badanych osobami i grupami zagrożonymi tymi zjawiskami są także: byli więźniowie powracający z zakładów karnych, rodziny zmagające się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi, osoby i rodziny dotknięte bezrobociem, samotne matki i samotne kobiety w ciąży oraz osoby starsze.

W kolejnym pytaniu poproszono badanych o wskazanie obszarów, w których oferta pomocy świadczonej osobom i rodzinom dotkniętym problemami jest w gminie najmniej zadowalająca. W opinii ankietowanych najslabsza oferta pomocy i wsparcia dotyczy rodzin doświadczających skutków nadużywania alkoholu przez członka rodziny (6 wskazań). Ankietowani wskazali również na braki we wsparciu oferowanym dla osób bezrobotnych, niewystarczającą ilość usług z zakresu opieki zdrowotnej i zapewnienia opieki dzieciom w żłobkach (po 3 wskazania). Rzadziej wskazywano na niedostateczną pomoc w zakresie przeciwdziałania ubóstwu, zapobiegania bezdomności i wsparcia osób starszych (po 2 wskazania).

Najmniej wskazań uzyskały: wsparcie rodzin wielodzietnych, zapewnienie odpowiedniego poziomu edukacji dzieciom i młodzieży oraz pomoc ofiarom klęsk żywiołowych i zdarzeń losowych. Badani nie podali żadnych innych obszarów, które mogłyby wymagać rozszerzenia oferty pomocowej w gminie. Rozkład odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

Wykres 10. Obszary, w których pomoc oferowana na terenie gminy jest najmniej zadowalająca i wymaga rozszerzenia oferty wsparcia

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

W ankiecie znalazło się również pytanie pozwalające badanym wskazać działania, które należałoby podjąć w gminie w celu zaspokojenia potrzeb mieszkańców. Respondenci podawali tutaj szereg działań związanych z rynkiem pracy (tworzenie nowych miejsc pracy, pomoc w poszukiwaniu zatrudnienia, możliwości przekwalifikowania się, wzrost wynagrodzeń oferowanych przez lokalnych pracodawców). Równie często pojawiały się odpowiedzi związane z terapią i leczeniem uzależnień (organizowanie spotkań dla osób uzależnionych i współuzależnionych, pomoc terapeuty i psychologa, skrócenie czasu oczekiwania na leczenie odwykowe, egzekwowanie sądowego nakazu leczenia). Wśród innych odpowiedzi wskazano na problemy opiekuńczo-wychowawcze rodzin, które wymagają wsparcia w tym zakresie oraz na trudności w funkcjonowaniu osób nieuleczalnie chorych i osób niepełnosprawnych, które również rodzi potrzebę wspierania tych osób, umożliwiania im udziału w życiu społecznym i zapewnienia godnych warunków życia.

Podczas badań ankietowych respondenci identyfikowali także instytucje i organizacje działające w gminie Łuków, bądź obejmujące zasięgiem działania jej mieszkańców, które w największym stopniu mogą przyczynić się do zniwelowania lokalnych problemów społecznych. Do podmiotów tych respondenci zaliczyli: Urząd Gminy Łuków, GOPS, GOK, PUP, szkoły, ośrodki dla dzieci i młodzieży, lokalne organizacje pozarządowe.

14. BEZROBOCIE

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie w latach 2013-2015 liczba osób bezrobotnych w gminie Łuków sukcesywnie malała: 990 bezrobotnych na koniec 2013 roku, 856 na koniec roku następnego, 684 na koniec roku 2015. Tendencję malejącą w tym czasie wykazywał także udział bezrobotnych w liczbie ludności gminy w wieku produkcyjnym. Jednakże udział kobiet w ogóle osób bezrobotnych w tym okresie wzrastał, osiągając wskaźnik 56,14% w roku 2015. W całym analizowanym okresie kobiety stanowiły większość wśród bezrobotnych. Dane w tym zakresie przedstawia tabela.

Tabela 30. Liczba bezrobotnych w gminie Łuków z uwzględnieniem struktury płci oraz udział bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba bezrobotnych w gminie	990	856	684
udział bezrobotnych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	9,00%	7,71%	6,28%
liczba bezrobotnych kobiet w gminie	527	461	384
udział kobiet w liczbie bezrobotnych	53,23%	53,85%	56,14%

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie.

Uzupełnienie powyższych danych stanowią przedstawione w kolejnej tabeli informacje na temat stopy bezrobocia, jaką odnotowano w latach 2013-2015 w powiecie łukowskim, województwie lubelskim i w kraju.

Tabela 31. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie, województwie i w kraju w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
stopa bezrobocia w powiecie łukowskim	12,9%	10,7%	8,9%
stopa bezrobocia w województwie lubelskim	9,9%	8,7%	8,1%
stopa bezrobocia w kraju	13,4%	11,4%	9,8%

Dane Głównego Urzędu Statystycznego.

W latach 2013-2015 powiat łukowski charakteryzował się wyższą stopą bezrobocia niż w województwie lubelskim, ale niższą niż stopa bezrobocia krajowego. W analizowanym okresie widoczna była przy tym ogólna tendencja spadkowa stopy bezrobocia zarówno na poziomie krajowym, wojewódzkim, jak i powiatowym.

Dla scharakteryzowania problemu bezrobocia w gminie należy zanalizować dane dotyczące podziału bezrobotnych według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i wykształcenia. Informacje szczegółowe w tym zakresie na koniec 2015 roku przedstawia poniższa tabela.

Tabela 32. Bezrobotni w gminie na koniec 2015 r. według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i wykształcenia

wiek	liczba bezrobotnych		udział kobiet
	ogółem	kobiet	
18-24 lata	160	83	51,87%
25-34 lata	217	148	68,20%
35-44 lata	133	81	60,90%
45-54 lata	104	50	48,07%
55-59 lat	52	21	40,38%
60 lat i więcej	18	2	11,11%
czas pozostawania bez pracy	liczba bezrobotnych		udział kobiet
	ogółem	kobiet	
do 1 miesiąca	103	40	38,83%
1-3 miesiące	159	79	49,68%
3-6 miesięcy	117	67	57,26%
6-12 miesięcy	103	67	65,04%
12-24 miesiące	85	52	61,17%
powyżej 24 miesięcy	117	80	68,37%
staż pracy	liczba bezrobotnych		udział kobiet
	ogółem	kobiet	

bez stażu	119	80	67,22%
do 1 roku	101	56	55,44%
1-5 lat	202	111	54,95%
5-10 lat	95	54	56,84%
10-20 lat	95	51	53,68%
20-30 lat	61	28	45,90%
30 lat i więcej	11	5	45,45%
wykształcenie	liczba bezrobotnych		udział kobiet
	ogółem	kobiet	
wyższe	89	70	78,65%
policealne i średnie zawodowe	145	98	67,58%
średnie ogólnokształcące	75	43	57,33%
zasadnicze zawodowe	209	111	53,11%
gimnazjalne i niższe	166	63	37,95%

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie.

Na koniec 2015 roku wśród bezrobotnych w gminie największe grupy stanowiły osoby w wieku 25-34 lata (217 osób), osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (209 osób) oraz osoby mające 1-5 lat stażu pracy (202 osoby). Najmniej bezrobotnych w 2015 roku było wśród: osób w wieku 55-59 lat (52 osoby), osób powyżej 60 r. życia (18 osób) oraz wśród osób mających 30 i więcej lat stażu pracy (11 osób). Osoby w wieku przedemerytalnym i emerytalnym, które mogły skorzystać z innych uprawnień, nie pozostają w rejestrach PUP. Stąd też niewielki udział osób z 30-letnim stażem pracy w rejestrach bezrobotnych.

Największy udział kobiet w ogóle bezrobotnych odnotowano wśród osób z wykształceniem wyższym (78,65%), a także osób pozostających bez pracy powyżej 24 miesięcy (68,37%), osób w wieku 25-34 lata (68,20%) oraz osób bez stażu pracy (67,22%).

Jak można zauważyć, kobiety stanowiły ponad połowę bezrobotnych w większości określonych kategorii. Najmniejszy udział kobiet w ogóle bezrobotnych występował w grupie osób w wieku 60 i więcej lat (11,11%).

W roku 2015 najczęściej zarejestrowanych w PUP w Łukowie bezrobotnych poprzednio pracowało w przetwórstwie przemysłowym (159 osób ogółem, w tym 90 kobiet), budownictwie (118 osób, z czego 21 kobiet) oraz handlu i mechanice pojazdów (110 osób ogółem, w tym 55 kobiet). Spośród ogółu bezrobotnych w 2015 r. było 120 osób, które nigdy nie pracowały.

Wśród bezrobotnych 608 osób znajdowało się w szczególnej sytuacji na rynku pracy, w tym: 347 kobiet, 46 osób niepełnosprawnych oraz 141 osoby mające dzieci do 6 roku życia. W tej grupie było także 126 osób powyżej 50 roku życia.

Z powyższych danych wynika, że programami aktywizującymi osoby bezrobotne z gminy należy objąć przede wszystkim osoby z krótkim stażem pracy, który często wynika z młodego wieku lub wydłużonego okresu edukacji, o czym świadczy znaczna liczba osób bezrobotnych wśród osób w wieku 25-34 lata. Osobom, które utraciły pracę, należy pomóc w poszukiwaniu zatrudnienia oraz w przekwalifikowaniu, aby okres pozostawania bez pracy nazbyt się nie wydłużał. Szczególny nacisk należy położyć na aktywizację zawodową i umożliwienie powrotu na rynek pracy kobietom, które chcą powrócić do pracy po okresie opieki nad dzieckiem. Co prawda w gminie Łuków w ostatnich latach zauważalny jest spadek poziomu bezrobocia, ale skutki wysokiego poziomu tego zjawiska w latach wcześniejszych są nadal odczuwane w rodzinach, szczególnie tych najuboższych, których członkowie w wyniku utraty panowania nad sytuacją materialną rodziny zaczęli popadać w uzależnienia, a nawet stosować przemoc. Zjawiska te, długotrwale występujące w rodzinach, prowadzą do ich rozpadu, a niektórzy członkowie takich rodzin (głównie mężczyźni, którzy nie zgadzają się na leczenie odwykowe) stają się osobami zagrożonymi bezdomnością.

Brak zatrudnienia należy do istotnych problemów i kwestii społecznych, co zostało potwierdzone także w trakcie badań ankietowych. Bezrobocie zostało wskazane jako główny problem przez 6 z 14 biorących udział w badaniu respondentów. Dodatkowo dwa razy wskazano osoby bezrobotne jako najbardziej zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym oraz zwrócono uwagę na fakt, iż oferta pomocy dla tej właśnie grupy osób jest w gminie niewystarczająca.

Uczestnicy badania wskazali na potrzebę tworzenia nowych miejsc pracy, pozyskiwania nowych inwestorów, potrzebę przekwalifikowania części bezrobotnych lub podwyższenia ich kwalifikacji, potrzebę pomocy psychologicznej dla osób pozostających bez pracy. Pomimo dotychczasowego rozpowszechniania ofert pracy przez PUP, anektowani nadal odczuwają niedosyt w zakresie informowania o wolnych miejscach pracy. Pojawiły się również głosy wskazujące na potrzebę oddziaływania na pracodawców w zakresie wzrostu pensji pracowniczych.

Kwestia bezrobocia wymaga tworzenia planów współpracy lokalnych instytucji i przedsiębiorców oraz podnoszenia kompetencji kadr pracujących z osobami bezrobotnymi (motywowanie do aktywności). Łagodzeniu problemu bezrobocia sprzyja właściwe rozpoznawanie predyspozycji zawodowych osób bezrobotnych, a także szybka reakcja

instytucji, które udzielają wsparcia osobom bezrobotnym. Zwiększając szanse na powrót osób bezrobotnych na rynek pracy skraca się czas korzystania tych osób z pomocy finansowej.

15. BEZDOMNOŚĆ

O ile zjawisko bezdomności nie przybiera dużej skali w gminie Łuków, to stan niepokoju i poczucie zagrożenia tym zjawiskiem są już zdecydowanie powszechniejsze, o czym świadczą odpowiedzi uczestników badania ankietowego w środowisku lokalnym. Rodziny ubogie zagrożone eksmisją, często zadłużone, nie zawsze mogą liczyć na pomoc krewnych lub mieszkanie zastępcze. Istotna jest także dysfunkcyjność instytucji opiekuńczo-resocjalizacyjnych i karnych zaniedbujących obowiązek opieki nad osobami opuszczającymi placówki resocjalizacyjne, areszty, czy więzienia. Bezdomność może też dotyczyć młodzieży opuszczającej domy dziecka i osób starszych oczekujących na miejsce w domach pomocy społecznej. Bezdomnymi bywają osoby, które wybrały tułaczy styl życia, które nie godzą się na powszechnie ustalone zasady życia społecznego i same decydują się na marginalizację w przekonaniu o swojej wolności i niezależności.

W roku 2013 w gminie Łuków odnotowano 1 przypadek ubiegania się o pomoc z powodu bezdomności, rok później odnotowano 3 takie przypadki, a w roku 2015 o pomoc z tego powodu ubiegały się już 4 rodziny. Istotny jest fakt, iż w latach 2013-2014 bezdomność dotyczyła osób samotnie gospodarujących, natomiast w 2015 r. z problemem bezdomności przyszło zmierzyć się liczniejszej rodzinie. Poniżej zamieszczono tabelę uwzględniającą liczbę rodzin i osób, którym w analizowanym okresie udzielono pomocy z powodu bezdomności na terenie gminy.

Tabela 33. Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy GOPS w Łukowie z powodu bezdomności w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba rodzin	1	3	4
liczba osób w rodzinach	1	3	7

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Warto nadmienić, iż w roku 2013 nikt nie korzystał z pomocy w formie schronienia, zaś rok później z tej formy pomocy skorzystały 4 osoby, co oznacza, iż z tego rodzaju wsparcia korzystała osoba, której zjawisko bezdomności bezpośrednio nie dotyczyło, jednak z uwagi na okoliczności życiowe znalazła się ona w sytuacji zagrożenia tym zjawiskiem. W roku 2015 z pomocy w postaci schronienia korzystały 2 osoby.

Dane pozyskane z badania ankietowego ukazują, iż bezdomność nie jest zaliczana do istotnych społecznie problemów lokalnych. Co prawda 3 respondentów wskazało, iż osoby bezdomne są zagrożone wykluczeniem społecznym, a 2 stwierdziło, że pomoc dla osób bezdomnych jest niewystarczająca, to jednak skala tego zjawiska jest w gminie Łuków niewielka.

Z uwagi na niewielką liczbę osób bezdomnych gmina Łuków nie posiada własnej infrastruktury zapewniającej schronienie, tj.: schronisko, ogrzewalnia, noclegownia, mieszkanie chronione, nie ma także jadłodajni. Osoby bezdomne korzystają z pomocy żywnościowej w ramach realizowanych programów dożywiania ludności, najczęściej w postaci paczek żywnościowych. Osoby, którym trzeba zapewnić schronienie, bywają kierowane do innych gmin. Istotną pomocą dla bezdomnych jest opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne, pomoc w podjęciu leczenia, poszukiwaniu zatrudnienia oraz wsparcie duchowe. Gmina Łuków, zdaniem ankietowanych, powinna nawiązać współpracę z organizacjami pozarządowymi, aby zaangażować je w pomoc osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością.

Znaczenie w zapobieganiu zjawisku bezdomności mają możliwości gminy w tworzeniu mieszkań socjalnych i komunalnych. Ich liczba, zdaniem respondentów biorących udział w ankiecie, jest obecnie niewystarczająca, gdyż wielu mieszkańców gminy nie stać na zakup mieszkania w cenach rynkowych.

W powiecie łukowskim w miejscowości Wola Mysłowska działa schronisko „Osada Dla Osób Bezdomnych Monar-Markot”, które jest czynne cały rok i może zapewnić schronienie dla 37 osób. Schronisko prowadzone jest przez Stowarzyszenie „Monar” z siedzibą w Warszawie.

Informacje o możliwości uzyskania pomocy między innymi dla osób bezdomnych można całorocznie uzyskać w Centrum Zarządzania Kryzysowego pod bezpłatnym numerem 987. Można tam uzyskać adresy instytucji, informacje o wolnych miejscach i zasadach przyjmowania do placówek. Pomoc dla osób bezdomnych świadczą również parafie, a w przypadkach przekraczających ich możliwości Caritas Archidiecezji Lubelskiej (tel.: 81 532 95 71 lub 534 003 300). Policja współpracuje z pracownikami socjalnymi szczególnie w zakresie monitoringu miejsc odwiedzanych przez bezdomnych w sezonie jesienno-zimowym.

Z uwagi na wzrost liczby osób bezdomnych w latach 2013-2015, należy położyć nacisk na wczesne rozpoznawanie zagrożenia bezdomnością, podejmowanie skutecznych interwencji, które zahamują obserwowane tendencje.

16. PROBLEMY UZALEŻNIEŃ I PRZEMOCY W RODZINIE

Skuteczne przeciwdziałanie problemom uzależnień i przemocy w rodzinie oraz eliminacja ich niekorzystnego wpływu na społeczeństwo wymaga prowadzenia działań związanych z profilaktyką i łagodzeniem zarówno objawów, jak i skutków tych zjawisk.

Na szczeblu gminnym działania te wyznaczane są w ramach gminnych programów profilaktyki, które są inicjowane przez powołane do tego komórki gminne tj.: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. Programy profilaktyczne są tworzone w ramach zadań własnych gminy, a ich celem jest zapobieganie powstawaniu nowych problemów społecznych oraz zmniejszanie skali już występujących. Dane finansowe związane z profilaktyką przemocy, alkoholizmu i narkomanii w gminie Łuków w latach 2013-2015 prezentuje tabela zamieszczona poniżej.

Tabela 34. Środki finansowe przeznaczone w gminie w latach 2013-2015 na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

wielkość wydatków (w zł)	2013 r.	2014 r.	2015 r.
na profilaktykę i rozwiązywanie problemów alkoholowych	116 888	116 360	125 535
na profilaktykę i rozwiązywanie narkomanii	13 000	10 630	9 336
na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	2 990	2 087	1 406
razem	182 878	129 077	136 277

Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Łukowie.

Największe środki na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wydatkowano w gminie w 2013 r. – łącznie 182 878 zł. Dominowały rokrocznie wydatki na przeciwdziałanie alkoholizmowi. Wybrane dane dotyczące lokalnego rynku napojów alkoholowych oraz działalności GKRPA w gminie Łuków przedstawia poniższa tabela.

Tabela 35. Lokalny rynek napojów alkoholowych oraz działalność GKRPA w latach 2013-2015 w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień w gminie

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie	52	50	51
liczba przeprowadzonych kontroli punktów sprzedaży napojów alkoholowych	0	1	0
liczba wydanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych	102	103	107
liczba decyzji podjętych w sprawie cofnięcia zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych	0	0	0
liczba pozytywnych opinii GKRPA w sprawie wydania zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych	18	41	39

liczba negatywnych opinii GKRPA w sprawie wydania zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych	0	0	0
liczba osób, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy interwencyjno-motywuujące w związku z nadużywaniem alkoholu	68	53	60
liczba osób uzależnionych od alkoholu, wobec których GKRPA wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego	3	1	1
liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, z którymi kontaktowali się członkowie GKRPA	133	82	92
liczba sprawców przemocy w rodzinie, z którymi członkowie GKRPA prowadzili rozmowy interwencyjne	60	60	87
liczba sprawców przemocy w rodzinie, przeciwko którym GKRPA złożyła zawiadomienie do prokuratury o popełnieniu przestępstwa	0	0	0

Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Łukowie.

W latach 2013-2015 liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w gminie pozostawała na zbliżonym poziomie (w kolejnych latach: 52, 50, 51). Wzrastała w tym czasie liczba wydawanych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych z 102 w 2013 r., poprzez 103 w 2014 r., do 107 w 2015 roku. GKRPA przeprowadziła w analizowanym okresie jedną kontrolę. W roku 2013 wydano 18 zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych, w 2014 r., 41, a w 2015 r. 39. Nie wydawano w analizowanym okresie negatywnych opinii dotyczących sprzedaży napojów alkoholowych, nie cofano również zezwoleń na sprzedaż tych napojów.

Komisja prowadziła rozmowy interwencyjno-motywuujące w związku z nadużywaniem alkoholu. Najwięcej takich rozmów przeprowadzono w 2013 roku (68), a najmniej w 2014 (53). GKRPA skierowała do Sądu w roku 2013 dwa wnioski dotyczące zobowiązania do podjęcia leczenia przez osoby nadużywające alkoholu, a w 2014 i 2015 r. przedłożyła w Sądzie po jednym takim wniosku.

Do zadań GKRPA należał także kontakt z członkami rodzin doznającymi przemocy oraz sprawcami przemocy w rodzinie. W kolejnych latach Komisja kontaktowała się ze 133 osobami, 82 osobami i 92 osobami doznającymi przemocy. Członkowie GKRPA prowadzili również rozmowy interwencyjne ze sprawcami przemocy. W latach 2013-2014 przeprowadzono po 60 takich rozmów, a w 2015 roku – 87.

Gminny Zespół Interdyscyplinarny w roku 2015 spotykał się czterokrotnie, przy czym średnia frekwencja członków zespołu wynosiła 80%. Do Zespołu w 2015 r. wpłynęły 102 zawiadomienia od funkcjonariuszy policji z Komendy Powiatowej, które dotyczyły 73 nowych przypadków oraz 29 rodzin zgłaszających ponownie problem przemocy. Utworzono 73 grupy robocze, które spotykały się łącznie 305 razy w ciągu roku w celu ustalenia pełnej diagnozy, planu działań i uzgodnienia zasad współpracy poszczególnych instytucji.

Grupy robocze ZI występowały 28 razy do Sądu w związku z nadużywaniem alkoholu przez osoby podejrzane o stosowanie przemocy, a 16 razy powiadamiano Sąd o sytuacji nieletnich dzieci w rodzinie. Spośród 107 rodzin, na których rzecz podejmowali działania członkowie Zespołu, 22 objęte były nadzorem kuratora sądowego.

W związku z przemocą w 10 rodzinach wszczęto postępowania sądowe, z czego 6 nie zostało zakończonych do końca 2016 roku, 6 postępowań zakończono w 2016 r., przy czym 2 sprawców odbywa karę pozbawienia wolności, a kolejnych 4 otrzymało wyroki w zawieszeniu. Praca Zespołu przyczyniła się do powstrzymania przemocy w 48 rodzinach.

Wspólna wymiana doświadczeń, podział określonych zadań pomiędzy przedstawicieli różnych instytucji sprzyja podejmowaniu konkretnych działań, zwiększa szybkość reakcji i usprawnia pracę na rzecz rodziny dotkniętej przemocą. Członkowie Zespołu Interdyscyplinarnego tworzą grupę specjalistów podnoszących swoją wiedzę i kwalifikacje z zakresu przeciwdziałania przemocy. Celem Zespołu jest zmniejszenie skali tego zjawiska oraz stworzenie jednolitego, profesjonalnego systemu interwencji i wsparcia osób zagrożonych z terenu gminy Łuków.

Pomocy z tytułu uzależnień, narkomanii i przemocy udziela również Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukowie, który informuje o możliwościach uzyskania wsparcia materialnego i niematerialnego, kieruje do właściwych instytucji zajmujących się tymi problemami, może zapewnić pomoc w postaci pracy socjalnej dla osób, które samodzielnie nie są w stanie podjąć kontaktu z podmiotami leczniczymi (informacje o wolnych miejscach, czasie oczekiwania, warunkach przyjęć).

Pomoc można uzyskać również w Punkcie Konsultacyjnym dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Łukowie przy ul. Świderskiej 12. Dane za okres od 1 stycznia do 30 listopada 2015 r. ukazują, że w Punkcie udzielano 123 porad i prowadzono 73 spotkania cykliczne z osobami zgłaszającymi się po pomoc.

GOPS w Łukowie udzielał pomocy z tytułu alkoholizmu dla 40 rodzin w 2013 r., w których przebywało 112 osób, 35 rodzin w 2014 r., w których przebywało 88 osób oraz 30 rodzin w 2015 r., w których przebywało 78 osób. Zarówno liczba rodzin, jak i liczba osób przebywających w rodzinach zmagających się z nadużywaniem alkoholu w sposób szkodliwy zmniejszała się z roku na rok.

W latach 2013-2015 GOPS nie odnotował przypadków ubiegania się o pomoc z powodu narkomanii. Występowały jednak przypadki zwracania się o pomoc z powodu przemocy w rodzinie. Najwięcej rodzin objęto pomocą Ośrodka w 2015 r. – 7 rodzin,

liczących łącznie 28 członków. Najmniej rodzin korzystało z pomocy GOPS z tego tytułu w 2014 r. – 4 rodziny liczące łącznie 19 osób.

Pomoc medyczno-terapeutyczną dla osób z uzależnieniami zapewnia dla mieszkańców gminy Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Łukowie, ul. Rogalińskiego 3. Prowadzi on Przychodnię Specjalistyczną, Poradnię Leczenia Uzależnień, Dzienny Oddział Terapii Uzależnień od Alkoholu oraz Całodobowy Oddział Leczenia Uzależnień.

Istotną funkcję w profilaktyce i rozwiązywaniu problemów uzależnień oraz przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie pełnią także Policja, Sąd Rejonowy, placówki oświatowe, inne placówki wychowawcze (świetlice) i kulturalne (GOK, GBP, kluby).

Jak już wspomniano, alkoholizm był najczęściej wskazywanym problemem lokalnym dostrzeganym przez respondentów w badaniu ankietowym (7 wskazań). Oferta pomocowa dostępna w gminie w zakresie choroby alkoholowej, jej skutków została uznana za najmniej zadowalającą (6 wskazań), co pokazuje konieczność podejmowania nowych działań, które wpłynęłyby na złagodzenie tego zjawiska i wzrost społecznego poczucia bezpieczeństwa. Osoby uzależnione i dotknięte przemocą zostały uznane przez ankietowanych za najbardziej narażone na zjawisko marginalizacji społecznej (7 wskazań). Natomiast przemoc i narkomania nie zostały zaliczone przez respondentów do najbardziej uwidaczniających się problemów lokalnych, a zakres oferowanej w tym obszarze pomocy został uznany przez badanych za wystarczający.

Pomoc w zakresie uzależnień i przemocy można uzyskać także w instytucjach powiatowych i wojewódzkich. Do instytucji tych należą: PCPR, Specjalistyczny Ośrodek Poradnictwa Rodzinnego i Interwencji Kryzysowej (Łuków, ul. Wojska Polskiego 61), Szpital Neuropsychiatryczny SP ZOZ – WOTUW w Lublinie (Oddział Leczenia Alkoholowych Zespołów Abstynencyjnych, Całodobowy Oddział Terapii Uzależnienia od Alkoholu).

Najmłodszy mieszkańcy gminy mogą uzyskać pomoc w Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Łukowie. Pomocy mieszkańcom udzielają także parafie, które kierują do poradni rodzinnych.

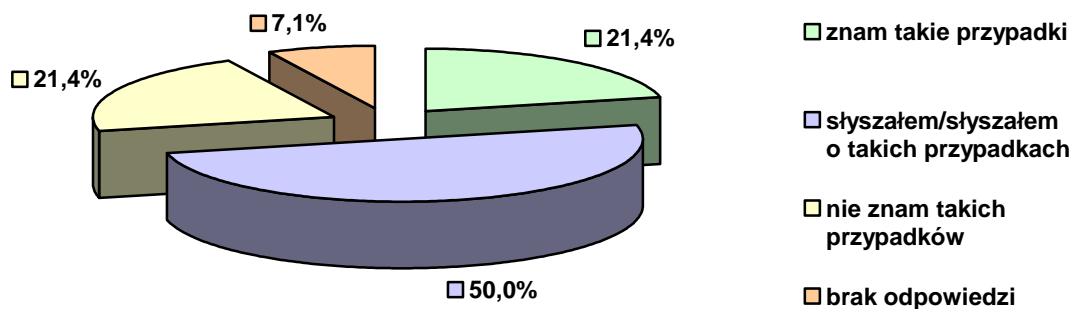
Gminne Programy Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii czy Przeciwdziałania Przemocy uwzględniały profilaktykę wszystkich grup wiekowych. Ich realizacja skupiała się na:

- zwiększeniu dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla rodzin dotkniętych uzależnieniami lub/i przemocą,
- zwiększeniu dostępności pomocy prawnej,

- uświadamianiu o zagrożeniach, objawach i skutkach uzależnień, zażywania środków psychoaktywnych i występowania przemocy,
- organizowaniu alternatywnych form spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży,
- promowaniu zdrowego stylu życia, kształtowaniu nawyków prozdrowotnych,
- rozbudzaniu wrażliwości społecznej, postaw prospołecznych, wrażliwości na wartości kultury,
- opracowywaniu i realizacji programów opiekuńczo-wychowawczych, socjoterapeutycznych, edukacyjno-korekcyjnych,
- podejmowaniu interwencji oraz kierowaniu spraw do sądu w charakterze oskarżyciela publicznego,
- ograniczaniu dostępności alkoholu powyżej 4,5% (z wyjątkiem piwa), eliminowaniu dostępu do środków psychoaktywnych nie przeznaczonych do spożycia przez ludzi, poprzez kontrolę i monitoring lokalnego rynku oraz placówek oświatowych,
- motywowaniu do podjęcia leczenia, zmiany stylu życia,
- wspieranie aktywizacji społecznej i zawodowej,
- udostępnianiu adresów, telefonów (niebieska linia – przemoc, pomarańczowa linia – dzieci i młodzież spożywająca alkohol lub zażywająca środki psychoaktywne) i innych informacji mogących pomóc w identyfikowaniu, łagodzeniu, zapobieganiu dysfunkcjonalności rodzin.

W przeprowadzonym badaniu ankietowym mieszkańcy gminy odnieśli się także do styczności pośredniej lub bezpośredniej z osobami doświadczającymi lub stosującymi przemoc. Rozkład uzyskanych odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

Wykres 11. Czy zna Pani/Pan przypadki stosowania przemocy w rodzinie na terenie gminy lub o nich słyszała/słyszał?

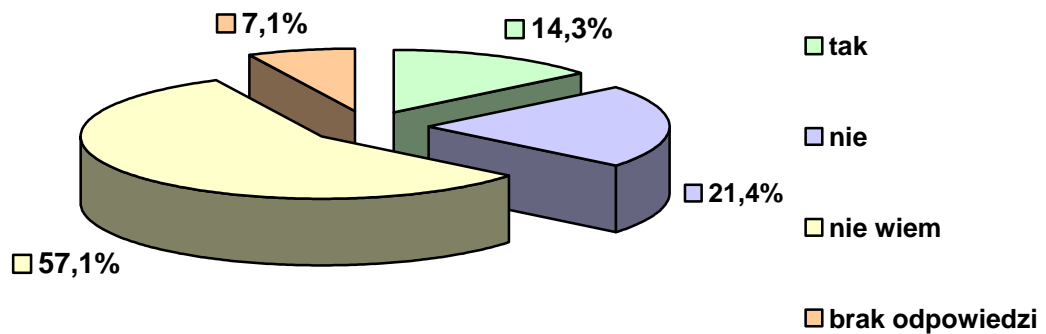

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

O przypadkach stosowania przemocy w rodzinie słyszało 50,0% badanych, a 21,4% zna takie przypadki. Ze zjawiskiem tym nie spotkało się 21,4% ankietowanych, zaś 7,1% nie udzieliło odpowiedzi na pytanie dotyczące tej kwestii.

Oceniając ryzyko nasilania się problemu przemocy w rodzinie na terenie gminy respondenci najczęściej wskazywali na odpowiedź „nie wiem” (57,1% badanych). Około 14,3% ankietowanych uznało, iż istnieje ryzyko nasilania się skali tego zjawiska, a przeciwnego zdania było 21,4% badanych. Część badanych nie udzieliła odpowiedzi na pytanie (7,1%). Uzyskane odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

Wykres 12. Czy Pani/Pan zdaniem istnieje ryzyko nasilenia się problemu przemocy w rodzinie na terenie gminy?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Pomimo zaangażowania wielu podmiotów wciąż istnieją trudności związane z przepływem informacji, co opóźnia lub niekiedy nawet utrudnia podjęcie interwencji i działań pomocowych w przypadkach przemocy w rodzinie. Należy więc w najbliższych latach położyć nacisk na jakość współpracy, co powinno przyczynić się do poprawy skuteczności podejmowanych działań. Konieczne jest również zapewnienie ciągłości podejmowanych wcześniej działań w szczególności przez działalność Zespołu Interdyscyplinarnego, GKRPA, Punktu Konsultacyjnego oraz realizację programów profilaktycznych w placówkach oświatowych.

Trzeba zapewnić mieszkańcom gminy możliwość skorzystania ze wsparcia prawnego, terapeutycznego, psychologicznego oraz podejmować działania służące izolacji sprawców od ofiar przemocy. Osobom spożywającym szkodliwie alkohol należy stworzyć możliwość podjęcia terapii lub leczenia odwykowego oraz podjąć działania sprzyjające kształtowaniu się grup wsparcia i grup samopomocowych.

Nierozłącznym elementem świadczenia profesjonalnego wsparcia jest konieczność doskonalenia zawodowego pracowników socjalnych i innych specjalistów, którzy muszą

nadać za trendami panującymi w społeczeństwie, mieć świadomość skali i skutków zagrożeń oraz umiejętnie proponować różne formy wsparcia i pomocy.

17. PROBLEM RÓWNOŚCI PŁCI

Polityka równości szans i niedyskryminacji ma na celu umożliwienie różnym osobom pełnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia na jednakowych zasadach. Ma ona charakter celowy, systematyczny i świadomy. Wiąże się z dokonaniem oceny prowadzonych na danym obszarze działań z perspektywy wpływu na warunki życia kobiet i mężczyzn.

Zasada równości szans kobiet i mężczyzn wynika z postanowień Traktatu Amsterdamskiego oraz Rozporządzeń Rady Europejskiej i jest obligatoryjna dla wszystkich podmiotów korzystających ze środków pochodzących z Europejskiego Funduszu Społecznego. Według Komisji Europejskiej barierami równości płci są: segregacja pionowa i pozioma rynku pracy, różnice w płacach kobiet i mężczyzn, mała dostępność elastycznych form czasu pracy, niski udział mężczyzn w wypełnianiu obowiązków rodzinnych, niski udział kobiet w podejmowaniu decyzji, przemoc ze względu na płeć, niewidoczność kwestii płci w ochronie zdrowia, niewystarczający system opieki przedszkolnej i instytucjonalnej nad dziećmi do 3 r. ż., stereotypy płci we wszystkich obszarach, dyskryminacja wielokrotna, szczególnie w odniesieniu do kobiet starszych, imigrujących, niepełnosprawnych, należących do mniejszości etnicznych.

Wprowadzenie w życie zasad polityki równości płci wymaga przeprowadzenia analizy sytuacji kobiet i mężczyzn, która opiera się na przedstawieniu danych ilościowych i jakościowych w podziale na płeć i odniesieniu się do występujących barier równości płci.

W latach 2013-2015 w gminie Łuków widoczny był niewielki wzrost liczby mieszkańców, w tym udziału kobiet (o 0,09%) w strukturze demograficznej gminy. Można jednak powiedzieć, że w rozpatrywanym okresie struktura ludności gminy pod względem płci była stabilna, z niewielką dominacją płci męskiej (50,66% w 2013 r., 50,61% w 2014 r., 50,77% w 2015 r.). Dane w tym zakresie przedstawia kolejna tabela.

Tabela 36. Udział kobiet w liczbie ludności gminy w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba ludności gminy ogółem	17 715	17 794	17 865
liczba kobiet	8 741	8 788	8 831
udział kobiet w liczbie ludności gminy ogółem	49,34%	49,39%	49,43%

Dane Urzędu Gminy Łuków.

W związku z liczebną przewagą mężczyzn w społeczności gminy zasadne są obawy o równość zawodową i społeczną kobiet, gdyż to one w latach 2013-2014 stanowiły ponad 53% bezrobotnych, a w 2015 r. odsetek bezrobotnych kobiet wzrósł, osiągając wartość 56%. Dokładne dane w tym zakresie przedstawia poniższa tabela.

Tabela 37. Udział kobiet w liczbie osób bezrobotnych w gminie w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba osób bezrobotnych w gminie Łuków	990	856	684
liczba bezrobotnych kobiet	527	461	384
udział kobiet bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych	53,23%	53,85%	56,14%

Dane Powiatowego Urzędu Pracy w Łukowie.

Stopa bezrobocia wśród kobiet w kolejnych latach analizowanego okresu była stale wyższa od odsetka kobiet w społeczności gminnej: w roku 2013 kobiety stanowiły 49,34% ludności, a udział kobiet bezrobotnych wynosił 53,23%; w kolejnym roku udział kobiet w społeczności wyniósł 49,39%, zaś udział kobiet w ogólnej liczbie bezrobotnych wynosił 53,85%.

Analiza struktury bezrobocia w gminie Łuków pod względem płci wykazała, że kobiety stanowiły większość w prawie wszystkich grupach dotyczących poziomu wykształcenia, z wyjątkiem wykształcenia gimnazjalnego i niższego, gdzie dominowali mężczyźni (K=37,95%, M=62,05%). Kobiety dominowały również w 5 z 7 grup wyróżnionych w kategorii staż pracy. Dominacja mężczyzn widoczna była dopiero wśród osób mających 20 i więcej lat stażu pracy (20-30 lat pracy: K=45,90%, M=54,10%; 30 i więcej lat pracy: K=45,45%, M=54,75%).

W kategorii czasu pozostawania bez pracy kobiety dominowały w 4 z 6 wyróżnionych grup. Przeważały one wśród osób pozostających bez pracy powyżej 3 miesięcy, mężczyźni zaś dominowali wśród osób pozostających bez pracy do 3 miesięcy (do miesiąca bez pracy: K=38,83%, M=61,17%; od miesiąca do 3 miesięcy: K=49,68%, M=50,32%). W kategorii wiekowej kobiety stanowiły większość bezrobotnych wśród osób od 18 do 44 r. ż., zaś mężczyźni od 45 r. ż. wzwyż (45-54 lata: K=48,07%, M=51,93%; 55-59 lat: K=40,38%, M=59,62%; 60 i więcej lat: K=11,11%, M=88,88%).

Dominacja mężczyzn wśród osób z wykształceniem gimnazjalnym i niższym wynika po części z kultury wiejskiej, w której mężczyzna wcześniej rozpoczynał pracę, najpierw by pomagać rodzicom w utrzymaniu domu, a następnie stając się odpowiedzialny za własną rodzinę. Mężczyźni częściej niż kobiety dobrowolnie rezygnują z dalszego kształcenia na rzecz podjęcia pracy zarobkowej w zawodach nie wymagających wyższych kwalifikacji.

Natomiast kobiety współcześnie częściej decydują się na kontynuowanie edukacji w celu zdobycia przygotowania do konkretnego zawodu.

Fakt dominacji kobiet wśród bezrobotnych w wieku 18-44 lat można tłumaczyć ich wydłużoną edukacją, wiekiem rozrodczym oraz obawami pracodawców o dyspozycyjność pracownicy-matki. Około 40 r. życia widoczny jest ich powrót na rynek pracy (po okresie wychowywania dzieci), a w związku z niższym wiekiem emerytalnym wcześniej przechodzą na świadczenia emerytalne. Te czynniki wpływają na mniejszy odsetek kobiet bezrobotnych wśród grup wiekowych tj.: 45-54 lata, 55-59 lat, 60 i więcej lat.

W związku z pełnieniem opieki nad dzieckiem kobiety częściej przerywają pracę zawodową, co w ogólnym rozrachunku wpływa na ich krótszy staż pracy podczas tzw. okresu produkcyjnego. Nie bez znaczenia pozostaje wydłużony okres edukacji kobiet, częściej podejmujących kształcenie na poziomie średnim i wyższym oraz chętniej podejmujących różne formy kształcenia ustawicznego. Wynika stąd dominacja mężczyzn wśród osób bezrobotnych mających przepracowane 20 i więcej lat pracy.

Dane liczbowe wskazują, iż kobiety szybciej podejmują próby aktywizacji zawodowej, gdyż wśród osób pozostających bez pracy do miesiąca kobiety stanowiły zaledwie 38,83%, ale jeżeli nie znajdą pracy w ciągu miesiąca, to dłużej pozostają nieaktywne. Wśród osób będących bez pracy od miesiąca do 3 miesięcy kobiety stanowiły już prawie połowę bezrobotnych (49,68%). Mężczyźni za to stanowili mniejszość wśród osób pozostających bez pracy od 3 do 24 miesięcy i powyżej, co oznacza, że wolniej się aktywizowali, ale krócej pozostawali bierni zawodowo.

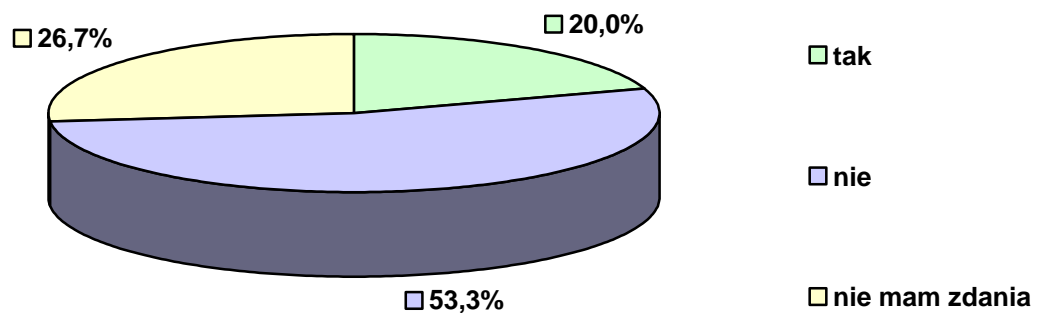
Przewaga kobiet bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym wskazuje na istnienie nierówności szans kobiet i mężczyzn na lokalnym rynku pracy, co sugeruje potrzebę podjęcia działań sprzyjających aktywności zawodowej kobiet, zwłaszcza tych w wieku rozrodczym. W działaniach tych należy uwzględnić szeroki zakres rozwiązań ułatwiających kobietom godzenie pracy zawodowej i życia rodzinnego. Aktywność zawodowa kobiet może wpłynąć korzystnie na budżet rodzin, możliwość zaspokojenia potrzeb przez poszczególnych jej członków oraz odciążyć mężczyzn od stereotypowego postrzegania swojej roli jako jedyne go żywiciela rodziny.

Problemy dotyczące równości szans płci nie ograniczają się jedynie do zagadnień związanych z zatrudnieniem. O ile analiza struktury bezrobocia pod względem płci jest oparta na dostępnych danych liczbowych, to w wielu innych obszarach życia społecznego tego typu statystyki nie są prowadzone, a występowanie problemów można szacować na podstawie subiektywnych opinii przedstawicieli danej społeczności. Dlatego w ramach diagnozy

sytuacji w zakresie równości płci w gminie Łuków przeprowadzono badanie przy zastosowaniu anonimowej ankiety, w której pytano o wybrane zagadnienia dotyczące równości szans kobiet i mężczyzn oraz dyskryminacji ze względu na płeć. Do analizy przedłożono 15 ankiet wypełnionych przez wybranych losowo mieszkańców gminy.

W pierwszym pytaniu poproszono uczestników badania o wyrażenie stanowiska w sprawie nierówności szans kobiet i mężczyzn poprzez wskazanie odpowiedzi określającej, czy jest to lokalny problem społeczny, czy też mniej istotne zagadnienie dotyczące niewielu mieszkańców gminy. Rozkład odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

Wykres 13. Czy nierówność szans kobiet i mężczyzn to wg Pani/Pan problem społeczny?

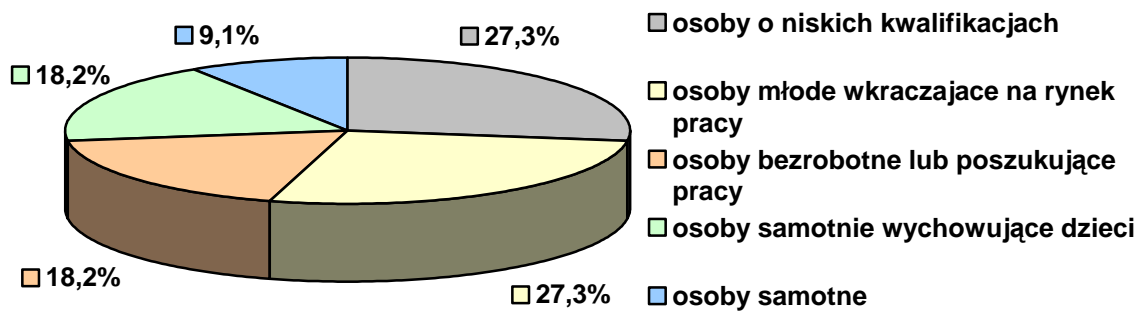

Dane z badania ankietowego.

Większość badanych (53,3%) stwierdziło, iż nierówność szans kobiet i mężczyzn nie ma charakteru problemu społecznego. Przeciwnego zdania było 20,0% ankietowanych. Duży odsetek respondentów nie wyraził zdania wobec rozpatrywanego zagadnienia.

Zasada równości szans płci ma ograniczać dyskryminację zarówno kobiet, jak i mężczyzn, przypisując im taką samą wartość społeczną, równe prawa oraz równy dostęp do zasobów. Uwzględniając powyższe zapytano respondentów, kto ich zdaniem jest bardziej narażony na dyskryminację ze względu na płeć. W odpowiedzi uzyskano 60,0% wskazań na płeć żeńską i 40,0% głosów bez wyrobionej opinii i stanowiska w tej sprawie. Żaden z respondentów nie wskazał na płeć męską.

Odpowiadając na następne pytanie ankiety, respondenci wskazywali grupy osób najbardziej zagrożonych na terenie gminy Łuków dyskryminacją ze względu na płeć. Zdaniem ankietowanych najbardziej narażone na dyskryminację płciową są osoby o niskich kwalifikacjach i osoby młode wkraczające na rynek pracy. Odpowiedzi te uzyskały po 27,3% wskazań. Kolejne pod względem narażenia na dyskryminacje były osoby bezrobotne, poszukujące pracy oraz osoby samotnie wychowujące dzieci, które uzyskały po 18,2% głosów. Na narażenie dyskryminacją płciową osób samotnych wskazywało 9,2% badanych. Rozkład odpowiedzi ilustruje kolejny wykres.

Wykres 14. Kto jest najbardziej zagrożony dyskryminacją ze względu na płeć?

Dane z badania ankietowego.

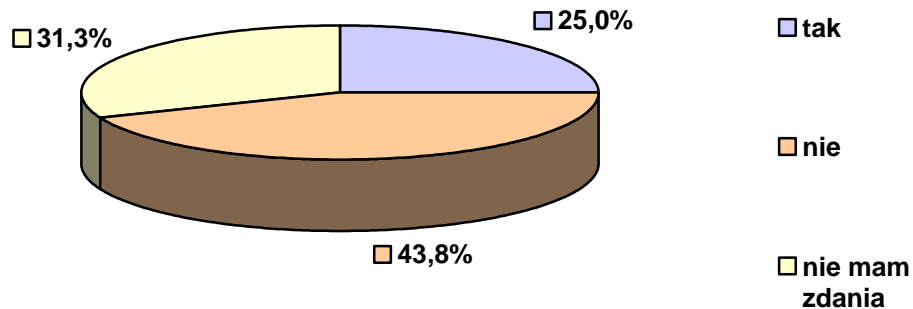
Ankietowanych zapytano także o to, czy ich zdaniem płeć ogranicza możliwości robienia kariery zawodowej. 53,33% badanych uważa, iż płeć nie wpływa na możliwość budowania kariery zawodowej, jednak 33,33% uznało, iż płeć wpływa na ograniczenia w karierze zawodowej. Wśród ankietowanych było też 13,34% osób niemających zdania w tej sprawie.

Badanie pozwoliło również na poznanie styczności (pośredniej lub bezpośredniej) respondentów z dyskryminacją płciową w ich lokalnym środowisku. Zdecydowana większość badanych (73,34%) stwierdziła, że nie zna przypadków dyskryminacji płciowej w gminie Łuków. Odmiennego zdania było łącznie 26,66% respondentów, z czego 13,33% deklaroowało, że słyszało o takich przypadkach od innych osób, a kolejne 13,33% badanych zetknęło się z takimi sytuacjami lub osobami dotkniętymi dyskryminacją płciową. Wśród badanych było 13,33% osób, które przyznały, że dyskryminacja ze względu na płeć dotknęła członków ich rodzin.

Kolejne pytanie dotyczyło skali występującej w gminie dyskryminacji ze względu na płeć. Odpowiedzi na to pytanie nie potrafiło wskazać 26,6% badanych. Na średni rozmiar tego zjawiska wskazało 20,0% badanych, zaś na wysoki 53,3%. Ankietowani udzielali również odpowiedzi na pytania dotyczące potrzeby podejmowania działań na rzecz równości kobiet i mężczyzn oraz mających na celu przeciwdziałanie dyskryminacji płciowej.

Większość respondentów nie odczuwa potrzeby podejmowania specjalnych działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji płciowej, o czym świadczy 43,8% odpowiedzi. 31,3% ankietowanych nie miało zdania w rozważanej kwestii. Jedna czwarta badanych uznała, że w gminie Łuków powinno się prowadzić działania na rzecz równości płciowej i przeciwdziałania dyskryminacji. Rozkład odpowiedzi ilustruje zamieszczony poniżej wykres.

Wykres 15. Czy w gminie Łuków powinno się podejmować działania na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn lub w celu przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć?

Dane z badania ankietowego.

Z przeprowadzonego badania wynika, iż zaledwie jedna piąta badanych uważa, że nierówność płci i dyskryminacja ze względu na płeć ma charakter problemu społecznego. Jedna czwarta badanych skłonna była uznać słuszność podejmowania działań na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn. Dla pozostałych ankietowanych jest to temat nie wymagający zaangażowania gminy.

Uwzględniając grupy osób najbardziej narażonych na dyskryminację respondenci wskazywali głównie na kobiety. Jednocześnie wskazywano na osoby wkraczające na rynek pracy i osoby o niskich kwalifikacjach, co pokazuje, iż dyskryminacja płciowa pojawia się w momencie ukończenia edukacji obowiązkowej, podczas wkraczania na rynek pracy. Jak wspomniano wyżej mężczyznom z niższymi kwalifikacjami łatwiej znaleźć pracę, gdyż posiadają oni atut siły fizycznej. Kobiety pozbawione tego atutu, w przypadku posiadania niskich kwalifikacji napotykają na trudność już na samym początku drogi zawodowej.

Warto zastanowić się nad narzędziami aktywizacji zawodowej kobiet wkraczających w wiek produkcyjny, tak by umożliwić im podejmowanie pracy na stanowiskach nie wymagających wysokich kwalifikacji, a zarazem wzmocnić ich motywację do podnoszenia swoich kwalifikacji oraz zapewnić im możliwość pełnienia ról zawodowych i rodzinnych przez cały okres wieku produkcyjnego.

Ankietowani wskazali na potrzebę prowadzenia działań na rzecz zapewnienia identycznych warunków pracy obu płciom, wyrównania ich szans uzyskania awansu, a przede wszystkim jednakowego wynagradzania za pracę wykonywaną przez kobiety i mężczyzn na tym samym stanowisku.

18. SYTUACJA DZIECKA

Analiza sytuacji dziecka w gminie Łuków została dokonana na podstawie badań ankietowych przeprowadzonych w funkcjonujących na jej terenie placówkach oświatowych. Badania te pozwoliły zdiagnozować środowisko przedszkolne, szkolne i rodzinne uczniów pod kątem występowania zachowań o cechach patologii społecznej oraz uzyskać informację na temat prowadzonych w szkołach działań opiekuńczo-wychowawczych, profilaktycznych i leczniczych.

Do analizy przedłożono ankiety – wypełnione przez pedagogów szkolnych lub dyrektorów – z następujących placówek oświatowych:

- Szkoły Podstawowej w Aleksandrowie (liczba uczniów: 98, liczba nauczycieli: 13),
- Zespół Szkół w Czereśli (liczba uczniów: 115, liczba nauczycieli: 10),
- Zespół Szkół w Dąbiu (liczba uczniów: 122, liczba nauczycieli: 14),
- Zespół Szkół w Gołaszynie (liczba uczniów: 101, liczba nauczycieli: 15),
- Zespół Szkół w Gołąbkach (liczba uczniów: 141, liczba nauczycieli: 24),
- Zespół Szkół w Grzędówce (liczba uczniów: 401, liczba nauczycieli: 37),
- Zespół Szkół w Krynce (liczba uczniów: 249, liczba nauczycieli: 26),
- Zespół Szkół w Rolach (liczba uczniów: 109, liczba nauczycieli: 17),
- Zespół Szkół w Strzyżewie (liczba uczniów: 195, liczba nauczycieli: 21),
- Zespół Szkół w Świdrach (liczba uczniów: 77, liczba nauczycieli: 16),
- Zespół Szkół w Zalesiu (liczba uczniów: 410, liczba nauczycieli: 37).

Zasoby i oferta szkolna

Z analizy ankiet wynika, iż w roku szkolnym 2015/2016 do ankietowanych szkół uczęszczało łącznie 2 118 uczniów. Wszystkie przebadane placówki zatrudniają pedagoga, prawie wszystkie (10 z 11) zatrudniają logopedę, a ponad połowa zatrudnia również pielęgniarkę (6 z 11). W żadnej placówce nie zatrudniano w 2015 r. psychologa i doradcy zawodowego.

Wszystkie szkoły mają dostęp do sali gimnastycznej i internetu. Wszystkie też prowadzą dożywianie uczniów. Łącznie tą formą wsparcia objęto w gminie w przebadanych placówkach 195 osób. Istnieje jednak większe zapotrzebowanie na pomoc tego rodzaju (na około 80 dodatkowych uczniów). Na terenie gminy Łuków ankietowani nie zgłaszali występowania trudności w dojeździe z miejsca zamieszkania do placówek oświatowych.

Dwie szkoły prowadzą klasy integracyjne, a są to Zespół Szkół w Grzędówce oraz Zespół Szkół w Dąbiu. Zajęcia świetlicowe zapewniają natomiast wszystkie placówki. Prawie wszystkie szkoły, z wyjątkiem Szkoły Podstawowej w Aleksandrowie, prowadzą zajęcia dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, organizując m.in.: zajęcia wyrównawcze (10 szkół), zajęcia korekcyjno-kompensacyjne (10 szkół), zajęcia logopedyczne (10 szkół), zajęcia socjoterapeutyczne (2 szkoły), zajęcia rewalidacyjne (1 szkoła), zajęcia psychoterapeutyczne (1 szkoła).

Zajęcia dodatkowe dla uczniów proponowane są we wszystkich placówkach, obejmują one m.in.:

- zajęcia sportowe (na pływalni, zapasy, taniec, szachy),
- koło j. angielskiego, koło j. rosyjskiego, koło polonistyczne, koło historyczne,
- zajęcia przygotowujące do egzaminów lub konkursów, zajęcia dla uczniów zdolnych,
- koło biblioteczne, zajęcia czytelniczo-medialne, zajęcia literacko-artystyczne, koło teatralne i wokalne,
- koło szkolne Caritas, koło biblijne, wolontariat,
- drużyny harcerskie,
- koło przyrodnicze, ekologiczne, biologiczne,
- koło wychowania komunikacyjnego, koło turystyczne, fotograficzne,
- zajęcia informatyczne, zajęcia z fizyki i chemii, zajęcia z matematyki,
- zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze.

Problemy dosięgające dzieci i ich rodziny

Ankietowani, określając czynniki ograniczające w największym stopniu prawidłowe funkcjonowanie rodzin na terenie gminy, wymieniali: bezrobocie, alkoholizm, ubóstwo, wielodzietność, niskie dochody rodzin, niedostateczną opiekę dla małych dzieci w żłobkach, bezradność, brak następców w gospodarstwach rolnych, niewielką ilość czasu przeznaczaną na życie rodzinne.

Za czynniki ograniczające prawidłowy rozwój dzieci i młodzieży ankietowani uznali:

- niewłaściwe dysponowanie czasem wolnym – niewiele czasu poświęconego na ruch i odpoczynek na świeżym powietrzu, zbyt dużo na korzystanie z komputerów i urządzeń mobilnych mających łączność z internetem;
- mało atrakcyjną ofertę zajęć w świetlicach,
- małą liczbę imprez integracyjnych, sportowych i profilaktycznych,

- brak stałej dostępności do boiska, basenu dla mieszkańców,
- ograniczony dostęp do zajęć rozwijających talent, kursów językowych i szkoleń tematycznych,
- niewiele czasu spędzanego przez dzieci z rodzicami.

Wypełniając zamknięty katalog negatywnych zachowań i zjawisk patologicznych, ankietowani stwierdzali ich obecność, podając jednocześnie liczbę ujawnionych przypadków. Szczegółowe informacje w tej kwestii zawiera poniższa tabela.

Tabela 38. Negatywne zachowania oraz zjawiska patologiczne występujące w otoczeniu przedszkolnym i szkolnym w roku szkolnym 2015/2016

rodzaj negatywnych zachowań i zjawisk patologicznych	liczba placówek, w których stwierdzono występowanie	liczba ujawnionych przypadków	liczba placówek, w których nie stwierdzono
palenie papierosów	5	14	6
sięganie po alkohol	1	2	10
sięganie po narkotyki	-	-	11
niszczenie mienia szkolnego	2	4	9
kradzieże	2	2	9
dyskryminacja	3	7	8
udział w grupach negatywnych	-	-	11
agresja i przemoc w grupie rówieśniczej	7	46	4
autoagresja	-	-	-
ucieczki z domu	-	-	11
przestępczość ujawniona	-	-	11
przypadki wymagające nadzoru kuratora sądowego	2	3	9

Dane z badań ankietowanych przeprowadzonych w placówkach oświatowych gminy Łuków.

Wśród stwierdzonych negatywnych zachowań i zjawisk patologicznych występujących w otoczeniu przedszkolnym oraz szkolnym dzieci i młodzieży najliczniejsze były przypadki agresji rówieśniczej (46 stwierdzonych przypadków) oraz palenia papierosów (14 stwierdzonych przypadków).

W szkołach zaobserwowano 7 przypadków dyskryminacji w grupie rówieśniczej. Zidentyfikowano również 4 przypadki niszczenia mienia, 3 przypadki objęcia nadzorem kuratora oraz po 2 przypadki kradzieży i sięgania po alkohol.

W 9 placówkach uznano, iż skala ujawnionych zjawisk nie zwiększa się w ostatnich latach, a nawet odnotowano spadek liczby osób objętych dozorem kuratora i liczby zachowań negatywnych. W jednej placówce nie wyrażono jednoznacznego stanowiska w tej sprawie.

W jednej z badanych placówek zaobserwowano na przestrzeni 3 ostatnich lat spadek motywacji do nauki, wzrost obecności wulgaryzmów w rozmowach uczniów, problemy

związane z e-papierosami, niewłaściwe komunikowanie się (użycie nowych technologii), nieprzestrzeganie zasad regulaminu szkoły, wzrost zniecierpliwienia uczniów.

Tabela 39. Zjawiska patologiczne stwierdzone w środowisku rodzinnym uczniów w roku szkolnym 2015/2016

rodzaj zachowań patologicznych	liczba ujawnionych przypadków
zaniedbanie dziecka	5
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	16
uzależnienia	18
przemoc w rodzinie	18
wykorzystywanie seksualne	-
przestępczość	4

Dane z badań ankietowanych przeprowadzonych w placówkach oświatowych gminy.

Wśród patologii ujawnionych w środowisku rodzinnym uczniów najliczniej stwierdzano przypadki uzależnień i przemocy domowej (po 18 przypadków). Zidentyfikowano również przypadki bezradności rodziców zarówno pod względem wychowawczym, jaki i w prowadzeniu gospodarstwa domowego, zaniedbania dzieci oraz przestępczości.

Rodziny uczniów miewają kłopoty finansowe, co ogranicza możliwości zapewnienia dzieciom rozwoju zainteresowań (koszty dojazdu na zajęcia, odpłatność za zajęcia, konieczność zapewnienia posiłku poza domem). Innym częstym problemem występującym w domu rodzinnym jest brak czasu rodziców dla dziecka wynikający z wydłużonego czasu pracy rodziców lub wyjazdu za pracą poza granice kraju. Dostrzegalny jest również wpływ utraty pracy, wpływ czasu pozostawiania na bezrobociu na funkcjonalność rodzin i korelacje z uzależnieniami oraz przemocą.

Głosy respondentów odnoszące się do skali występowania zjawisk patologicznych w rodzinach były podzielone. W ocenie przedstawicieli dwóch placówek liczba dysfunkcji rodzin wzrosła (przemoc, rozpad rodzin), przeciwnego zdania byli przedstawiciele trzech placówek. Jednakże przedstawiciele sześciu placówek nie potrafili określić swojego stanowiska w tej kwestii odnosząc się do okresu 3 ostatnich lat.

Dla pełniejszego rozpoznania sytuacji w zakresie dysfunkcji występujących w rodzinach należałoby wprowadzić cykliczne spotkania przedstawicieli szkół z sołtysami, Zespołem Interdyscyplinarnym i GOPS. Na podstawie zgłoszeń o niepokojącej sytuacji szkoła miałaby za zadanie przeprowadzić diagnozę funkcjonowania dziecka w domu rodzinnym, a diagnoza ta powinna zostać przekazana do właściwych instytucji, odpowiednich

do ujawnionych dysfunkcji (przemoc – Zespół Interdyscyplinarny, uzależnienia – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych lub Punkt Konsultacyjny itp.).

Działania wychowawcze i profilaktyczne podejmowane w placówkach

W ankietowanych placówkach podejmowane są różnorodne działania wychowawcze i profilaktyczne odnoszące się w szczególności do zjawiska agresji i przemocy, narkomanii oraz rozwiązywania problemów alkoholowych.

W roku szkolnym 2015/2016 odbywały się w placówkach oświatowych w gminie Łuków: 2 spektakle profilaktyczne, 2 koncerty, 5 konkursów dot. uzależnień, przemocy i innych zagrożeń. Zrealizowano także 3 programy profilaktyczne w placówkach oświatowych. W niektórych szkołach odbywał się „Szkolny Dzień Profilaktyki” lub „Szkolny Dzień Bezpieczeństwa”. Organizowano także inne inicjatywy prozdrowotne, jak chociażby „Dzień Rzucania Palenia”.

Ponadto wychowawcy i pedagodzy prowadzili rozmowy z rodzicami i uczniami, w celu poszukiwania rozwiązań zaistniałych trudnych sytuacji. Uczniom z trudnościami wychowawczymi proponowano dodatkowe zajęcia pozalekcyjne, zachęcano do zapoznania się z treściami zamieszczonymi na gazetkach informacyjno-edukacyjnych, rozdawano ulotki i rozmieszczano w placówkach plakaty dotyczące profilaktyki i możliwości uzyskania pomocy.

Rodzice z kolei mieli możliwość zapoznania się z procedurą „Niebieskiej Karty” w związku z przemocą w rodzinie, odpowiedzialnością prawną nieletnich, zasadami bezpieczeństwa dzieci na drodze, zagrożeniami wynikającymi z zażywania narkotyków i innych środków psychoaktywnych (dopalacze).

Szkoły prowadzą współpracę z instytucjami wspierającymi rodzinę przez co mają możliwość przekazywania aktualnych informacji o możliwościach uzyskania pomocy, udostępniają adresy i telefony, w tym telefony zaufania. Placówki oświatowe aktywnie uczestniczą w działaniach profilaktycznych realizowanych przez inne podmioty, monitorując sytuację dziecka w rodzinie dotkniętej dysfunkcjami.

Współpraca placówek z rodzicami

Przedstawiciele 10 ankietowanych placówek uznali współpracę z rodzicami dzieci za zadowalającą, dzięki możliwości utrzymywania bieżącego kontaktu telefonicznego, możliwości monitorowania sytuacji dziecka przez rodziców w dzienniku elektronicznym oraz możliwości bezpośredniego omówienia zaistniałych sytuacji z rodzicami.

Rodzice okresowo biorą udział w grupowych spotkaniach z wychowawcami oraz jeśli zachodzi taka potrzeba, także w spotkaniach indywidualnych (z wychowawcami, pedagogiem szkolnym lub dyrektorem). W szkołach funkcjonują Rady Rodziców, których członkowie angażują się w życie poszczególnych placówek m.in. przez: prace społeczne w szkole, pomoc w organizowaniu szkolnych uroczystości, organizowaniu wycieczek i wyjść poza szkołę, uczestnictwo w spotkaniach tematycznych dla rodziców współorganizowanych z przedstawicielami innych instytucji.

Szkoła z kolei organizuje spotkania integracyjne („Dzień Rodziny”, „Dzień Dziecka”, „Dzień Talentów”) i edukacyjne dla rodziców przekazując im informacje o zagrożeniach, aktualnych problemach wychowawczych, rozwiązaniach prawnych (prelekcje, pogadanki, materiały edukacyjne). Szkoły organizują „Dni Otwarte” podczas, których można zapoznać się z placówką, spotkać z nauczycielami.

Przedstawiciel Zespołu Szkół w Strzyżewie wyraził odmienne zdanie o współpracy z rodzicami, wskazując na niewystarczający kontakt nauczycieli z rodzicami oraz niewystarczające angażowanie się rodziców w życie szkoły. Zaangażowanie przejawiane jest stale przez tą samą grupę rodziców, a pozostali nie wykazują żadnej inicjatywy. Rodzice w niewielkim stopniu korzystają z możliwości, jakie oferuje im szkoła w celu podejmowania wobec dzieci spójnych działań wychowawczych.

Współpraca placówek oświatowych z instytucjami i organizacjami wspierającymi dzieci, młodzież i rodziny

Przedstawiciele wszystkich badanych placówek stwierdzili, że współpraca z instytucjami i organizacjami wspierającymi dzieci, młodzież i rodziny jest zadowalająca.

Do podmiotów tych zaliczyli: Poradnię Psychologiczno-Pedagogiczną w Łukowie, Mobilne Centrum Doradztwa Zawodowego, Sąd Rodzinny i Nieletnich, Zespół Kuratorski, Komendę Powiatową Policji, GOPS, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Stację Sanitarno-Epidemiologiczną, NZOZ „Centrum”, Medyczne Studium Zawodowe w Łukowie, Straż Pożarną, Nadleśnictwo Łuków, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie, Lubelski Oddział PCK oraz Caritas.

Współpraca placówek oświatowych z instytucjami wspierającymi rodzinę polega m.in. na: wymianie informacji, prowadzeniu konsultacji, warsztatów, szkoleń, uzgadnianiu i przeprowadzaniu wspólnych działań, w tym spotkań zespołu interdyscyplinarnego. Dzięki współpracy z wieloma instytucjami specjaliści odwiedzają placówki i włączają się w profilaktykę uzależnień organizując spotkania edukacyjne, pogadanki, czy podejmując

szybkie interwencje. Instytucje zewnętrzne służą pomocą merytoryczną przy opracowywaniu i wdrażaniu projektów, włączają się w organizację uroczystości szkolnych. Należy dążyć do umocnienia tej współpracy oraz dążyć do jej usprawnienia.

Potrzeby dzieci i młodzieży

Przy identyfikowaniu najważniejszych potrzeb dzieci i młodzieży najczęściej osób zwracało uwagę na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa poprzez kształtowanie właściwych relacji rodzinnych: bezwarunkową miłość rodziców, zrozumienie i akceptację oraz wspólne spędzanie czasu.

Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży zależy zdaniem ankietowanych od ich poczucia przynależności grupowej, samoakceptacji, wiary we własne możliwości oraz akceptacji i uznania w grupie rówieśniczej.

Z uwagi na częste pozostawianie dzieci bez nadzoru, podczas spędzania czasu wolnego respondenci uznali za zasadne zapewnienie właściwej organizacji czasu wolnego uczniom po zakończonych zajęciach edukacyjnych. Sprzyjać temu mają działania integracyjne, sprzyjające kształtowaniu trwałych więzów i budowaniu poprawnych relacji międzyludzkich w grupie; inicjatywy kulturalne (koncerty, spektakle), czy działania profilaktyczne realizowane na co dzień w związku z akcjami i programami profilaktycznymi realizowanymi przez lokalne instytucje.

Dostrzeżono także trudności uczniów w opanowaniu programu nauczania, co ukazuje na potrzeby dzieci i młodzieży w organizowaniu zajęć umożliwiających wyrównywanie zaległości. W rodzinach ubogich zasadne jest udzielanie wsparcia materialnego uczniom, dzięki któremu będą oni mogli zakupić materiały niezbędne do nauki na wybranym poziomie edukacji.

Czynności usprawniające działalność placówek oświatowych wymagające kontynuacji lub podjęcia nowych inicjatyw

Z uwagi na wprowadzenie dzienników elektronicznych dostrzegalny jest spadek wizyt rodziców w placówkach oświatowych. Kontynuacja prowadzenia dzienników w tej formie sprzyja bieżącemu wglądowi rodziców w obraz zachowań i sytuacji szkolnej ich dziecka, niestety rodzi też zwiększone potrzeby pomocy psychologicznej dla uczniów (každorazowe omawianie nagannego zachowania, przyczyn i jego konsekwencji). Szkoły powinny zatem zwiększyć dostępność do pomocy psychologicznej, aby ułatwić kontakt z uczniami potrzebującymi wsparcia, którzy samodzielnie nie są w stanie poszukiwać tej pomocy w innych instytucjach.

Kontakt elektroniczny wpływa również na zmniejszenie aktywności społeczności rodziców w życiu szkoły. Należy więc dążyć do maksymalnego angażowania rodziców w życie szkoły, zachęcać do spotkań bezpośrednich, do korzystania z oferty edukacyjno-informacyjnej dla rodziców, zachęcać do spotkań z psychologiem szkolnym, pedagogiem i aktywnego uczestnictwa w realizowanych w szkołach programach profilaktycznych.

Szkoły powinny kontynuować działalność profilaktyczną i realizować programy profilaktyczne rekomendowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

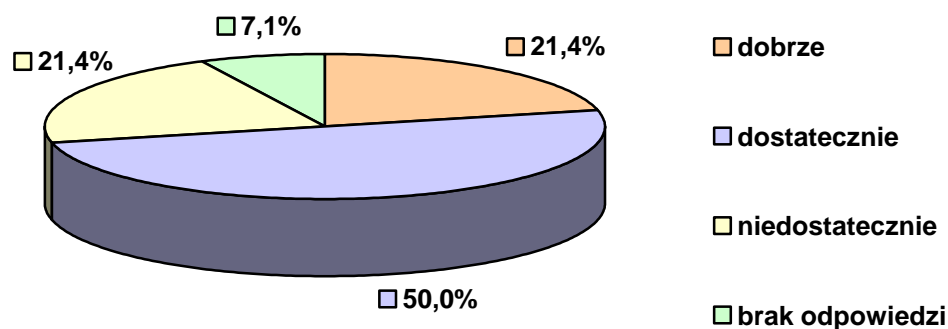
Do realizacji podstawy programowej niezbędne są pomoce dydaktyczne, których stan techniczny w kilku szkołach wymaga wymiany. W niektórych placówkach ilość sprzętu jest nieadekwatna do potrzeb uczniów mających kształtować na nim swoje umiejętności, dotyczy to m.in. sprzętu multimedialnego, liczby komputerów, stanu technicznego akcesoriów sportowych, zasobów bibliotecznych.

Poza tym proces edukacji powinien przebiegać nie tylko w szkole i domu, lecz być również poszerzany o różne interaktywne formy nauczania, jak chociażby wyjazdy edukacyjne (pokazy, obserwacje, zwiedzanie, badanie i doświadczanie). Zachodzi zatem potrzeba prowadzenia działań na rzecz organizowania dla uczniów wyjazdów na zieloną szkołę, wyjazdów turystyczno-krajoznawczych i naukowych.

Organizacja czasu wolnego dzieci i młodzieży w gminie Łuków w opinii mieszkańców

O wyrażenie swoich opinii na temat organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży w gminie poproszono nie tylko przedstawicieli placówek oświatowych, ale także innych przedstawicieli społeczności lokalnej. Rozkład uzyskanych odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

Wykres 16. Jak Pani/Pan ocenia działania gminy w zakresie organizacji i zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży?

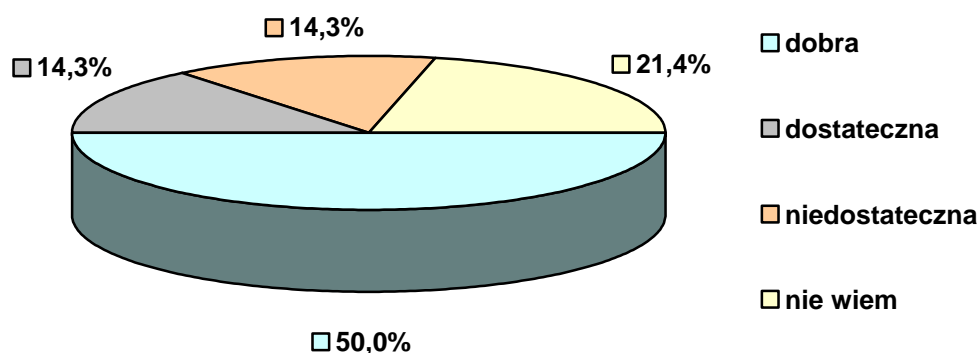

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Połowa ankietowanych uznała, iż oferta w zakresie organizacji czasu wolnego dzieci i młodzieży w gminie jest dostateczna. Około 21% respondentów oceniło tę ofertę na poziomie dobrym, jednakże taki sam odsetek badanych wskazał, iż jest ona niedostateczna. Pozostali ankietowani nie udzielili odpowiedzi.

Ankietowani oceniali również działania edukacyjne i wychowawcze realizowane w gminie Łuków. Rozkład odpowiedzi ankietowanych prezentuje wykres.

Wykres 17. Ocena działań edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych adresowanych do rodzin i dzieci z terenu gminy Łuków

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

W ocenie 50,0% respondentów oferta gminy Łuków w zakresie edukacji, wychowania i profilaktyki skierowana do rodzin jest na poziomie dobrym. Kolejne 14,3% badanych uznało, że działania te są dostateczne. Taki sam odsetek uznał je za niewystarczające, podkreślając potrzebę prowadzenia innych działań i podnoszenia świadomości mieszkańców. Około jednej piątej badanych nie ma zdania o tego rodzaju działaniach, co może świadczyć o tym, iż się z nimi nie zetknęli, a to z kolei potwierdza konieczność podejmowania dalszych akcji uświadamiających lokalną społeczność.

Uczestnicy badania zgłaszali także propozycje działań, jakie należałoby podjąć aby wzmocnić prawidłowe funkcjonowanie rodzin z dziećmi.

W zakresie wzmocniania rodzin najczęściej postulowano: zwiększenie liczby miejsc zapewnianych dzieciom do 3 roku życia w żłobkach oraz miejsc dla starszych dzieci w przedszkolach, zwiększenie dostępu do usług zdrowotnych, terapii leczenia uzależnień, organizowanie większej liczby imprez integracyjnych dla mieszkańców oraz podejmowanie działań sprzyjających wzrostowi płać na lokalnym rynku.

W zakresie tworzenia warunków rozwojowych dla dzieci i młodzieży wymieniano: zatrudnienie animatorów czasu wolnego w świetlicach, instruktorów sportowych w klubach lub świetlicach, podejmowanie działań motywujących do aktywności ruchowej na boiskach wielofunkcyjnych, basenie, szlakach turystycznych, ścieżkach rowerowych oraz

kształtowanie postawy patriotycznej. Istotne jest prowadzenie różnorodnych zajęć dodatkowych w szkołach, organizowanie kursów językowych, doposażenie placówek oświatowych i wychowawczych.

19. SYTUACJA OSÓB STARSZYCH

Z analizy danych dotyczących sytuacji demograficznej gminy Łuków wynika, że udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności nieznacznie, lecz rokrocznie wzrasta. Wzrost ten pomiędzy 2013, a 2014 rokiem dotyczył 30 osób, a pomiędzy 2014, a 2015 rokiem - 23 osób. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił: 12,65% w 2013 r., 12,76% w 2014 r. i 12,84% w 2015 roku. Dane szczegółowe w tym zakresie zawiera poniższa tabela.

Tabela 40. Osoby w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności gminy w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba mieszkańców gminy ogółem	17 715	17 794	17 865
liczba osób w wieku poprodukcyjnym	2 241	2 271	2 294
udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności gminy	12,65%	12,76%	12,84%

Dane Urzędu Gminy Łuków.

W latach 2013-2015 w gminie Łuków liczba ludności wzrosła. Liczebność grupy w wieku przedprodukcyjnym w tym czasie zmieniała się, wykazując pomiędzy rokiem 2013, a 2014 tendencje malejącą, zaś w kolejnym roku tendencję wzrostową. Odwrotne tendencje wykazywała liczebność grupy osób w wieku produkcyjnym, w której doszło początkowo do wzrostu, a następnie do spadku liczby osób w tym przedziale wiekowym. W latach 2013-2015 wzrost odsetka osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł 0,19%. W roku 2015 odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym wynosił 26,25%, osób w wieku produkcyjnym 60,91%, a osób w wieku poprodukcyjnym 12,84%.

Na podstawie powyższych danych można wysnuć wniosek, iż w najbliższych latach liczba osób wkraczających na rynek pracy nie będzie wzrastać, za to wzrośnie liczba osób w wieku poprodukcyjnym, a to oznacza, że wzrośnie liczba osób korzystających ze świadczeń emerytalnych. Nastąpi zatem wzrost obciążenia kosztami świadczeń społecznych pokolenia wkraczającego na rynek pracy. Część osób w wieku poprodukcyjnym, która nie spełni warunków emerytalnych będzie ubiegała się o świadczenia rentowe lub o zasiłki z pomocy społecznej, co ukazuje, iż pomimo próby odchodzenia od modelu pomocy finansowej na rzecz pracy socjalnej, pomoc ta nadal będzie kluczowym środkiem w zapewnieniu godnych warunków życia lokalnej społeczności.

Zachodzący powoli proces starzenia się społeczności gminnej zrodzi konieczność dokonania zmian organizacyjnych w funkcjonowaniu rodzin zobligowanych moralnie i prawnie do opieki nad członkiem rodziny. Niskie zarobki i duże obciążenie problemami zdrowotnymi starszych członków rodziny, mogą wpłynąć na zmniejszenie dzietność rodzin.

Dużą rolę do odegrania będą miały przede wszystkim instytucje aktywizujące bezrobotnych do podjęcia zatrudnienia. Osoby w wieku produkcyjnym powinny zadbać o swoją przyszłość, zapewniając sobie możliwie długo dochody i szansę na uzyskanie świadczeń w przyszłości.

Osoby wkraczające w wiek poprodukcyjny po zaprzestaniu pracy zawodowej, będą nadal musiały aktywnie włączać się w życie lokalnej społeczności, dlatego istotne jest rozważenie potrzeby utworzenia klubów seniora, grup samopomocowych, czy instytucji wsparcia dziennego dla osób niesamodzielnych. Zapewni to z jednej strony podtrzymanie aktywności osób starszych, a z drugiej wpłynie na stan psychiczny i stopień zaradności samoobsługowej.

Nieuniknione będzie jednak rozwijanie oferty usług dla osób niesamodzielnych, niepełnosprawnych, wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. Warto przytoczyć tu dane GOPS w Łukowie, który w 2015 roku udzielił pomocy 33 osobom w wieku 61-70 lat oraz 9 osobom powyżej 71 r. życia. Pomoc dla osób starszych przybiera często formy: usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych, pomocy finansowej (w postaci zasiłków stałych i innych), kierowania i ponoszenia częściowej odpłatności za pobyt w domu pomocy społecznej oraz pracy socjalnej związanej z pomocą w podejmowaniu działań mających na celu zabezpieczenie środków do życia poprzez uzyskanie świadczeń i zapewnienie opieki.

Usługi opiekuńcze kierowane są do osób starszych, chorych i samotnych, które pozbawione są opieki lub pomocy ze strony rodziny. Usługobiorca zobowiązany jest do ponoszenia częściowej odpłatności proporcjonalnej do wysokości jego dochodu. Usługi te polegają na pomocy w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, pielęgnacji oraz zapewnieniu kontaktu z otoczeniem. W latach 2013-2015 Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łukowie udzielał w tej formie pomocy średnio 4 mieszkańcom.

GOPS przyznawał również pomoc w postaci specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi (4 osoby w 2013 r., po 5 osób w 2014 i 2015 r.).

Działania pomocowe na rzecz osób starszych świadczą także: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie (interwencje, przemoc), Powiatowy Zespół ds. Orzekania

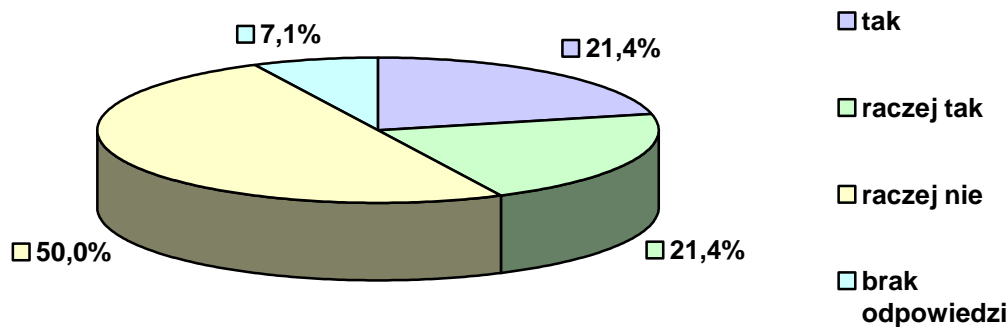
o Niepełnosprawności (orzecznictwo), Powiatowy Ośrodek Wsparcia „Przyłądek” w Łukowie (poradnictwo), DPS w Łukowie (całodobowa opieka).

Wśród organizacji pozarządowych kierujących swe działania do osób starszych można wymienić: Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Dom” w Ryżkach, Stowarzyszenie Koła Gospodyń Wiejskich w Wólce Świątkowej, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Wsi Krynka, Parafie i Caritas Archidiecezji Lubelskiej, Oddział Terenowy Krajowego Stowarzyszenia Emerytów i Rencistów Kolejarzy, Drogowców i Transportowców, Związek Emerytów i Rencistów Pożarnictwa Rzeczypospolitej Polskiej Oddział w Łukowie, Oddział Rejonowy Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów w Łukowie.

Z przeprowadzonego na potrzeby niniejszego opracowania badania ankietowego wynika, że osoby starsze spotykają się z nieuszanowaniem ich praw do samostanowienia, utrudnionym dostępem do leczenia (długie terminy oczekiwania, dojazdy do specjalistów), brakiem szacunku, brakiem opieki ze strony najbliższych członków rodziny i ogólnym zobojętnieniem społeczności lokalnej na ich dalszy los (brak diagnozy środowiskowej, nie zgłaszanie osób potrzebujących wsparcia do OPS). Częstym problemem osób starszych są niedobory finansowe związane z niskimi świadczeniami emerytalnymi, dużymi kosztami leczenia (wielochorobowość), często samodzielnym pokrywaniem kosztów mieszkaniowych (śmierć małżonka, przy braku pomocy ze strony dzieci). Utrudnieniem w zapewnieniu opieki są również wysokie koszty pobytu w domach pomocy społecznej, co sprawia, iż osoby starsze nie decydują się na skorzystanie z tej formy pomocy. Izolują się w swoich mieszkaniach, borykając się z chorobami i nasilającą się nieporadnością w samotności. Seniorzy są wykluczani z życia kulturalnego, gdyż wszelkie podejmowane działania wymagają od odbiorców wyjścia z domu i samodzielnego dotarcia do określonego miejsca spotkań, co stanowi dla dużej części osób starszych barierę nie do pokonania.

Opinie mieszkańców na temat sytuacji osób starszych i oferty gminy służącej zaspokajaniu ich potrzeb uzyskano w badaniu ankietowym. Połowa badanych odpowiedziała, że na terenie gminy raczej nie realizuje się działań uwzględniających potrzeby osób starszych. Około 43% ankietowanych wskazało na podejmowanie inicjatyw ze strony samorządu gminnego na rzecz osób starszych. Pozostała część badanych wstrzymała się od udzielenia odpowiedzi. Rozkład uzyskanych w tej kwestii odpowiedzi ilustruje poniższy wykres.

Wykres 18. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób starszych?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Ankietowani dostrzegają różnego rodzaju bariery i trudności, jakie stoją przed seniorami, a których częstokroć nie są oni w stanie pokonać swoimi siłami. Respondenci wskazali na potrzebę podjęcia inicjatyw w postaci wolontariatu na rzecz osób starszych, potrzebę organizowania społeczności seniorów na wieczorkach, warsztatach, spotkaniach międzypokoleniowych, które mogłyby się odbywać w świetlicach wiejskich.

Dla osób starszych istotne są wszelkiego rodzaju ulgi i zniżki, jak chociażby bezpłatne leki, karta seniora, możliwość korzystania z ulg w komunikacji publicznej. Istotne jest zapewnienie opieki środowiskowej i instytucjonalnej – całodobowej, przy czym respondenci wskazują na potrzebę utworzenia takich podmiotów, w których koszty pobytu były by niższe (domy spokojnej starości, domy seniora, domy opieki). Dla lepszego rozpoznania potrzeb osób starszych w gminie Łuków należałoby przeprowadzić odpowiednie badania adresowane tylko i wyłącznie do tej grupy wiekowej. Świadomość istniejących na terenie gminy utrudnień i ograniczeń, przyczyniła się do wskazania osób starszych, jako grupy narażonej na marginalizację i wykluczenie społeczne.

20. SYTUACJA OSÓB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Bieżące informacje dotyczące osób niepełnosprawnych są trudne do dokładnego określenia, gdyż jedynym pełnym badaniem, którego wyniki pozwalają ustalić liczbę osób niepełnosprawnych oraz umożliwiają ich charakterystykę, są narodowe spisy powszechne. Najwięcej danych dotyczących niepełnosprawności zawierał spis przeprowadzony z 2002 roku. Z danych Głównego Urzędu Statystycznego wynika, iż w 2002 roku w gminie Łuków mieszkało 2 039 osób niepełnosprawnych, a wśród nich było 979 kobiety. W ramach ogólnej liczby osób niepełnosprawnych zarejestrowanych w gminie odnotowano 1 598 osób

niepełnosprawnych prawnie i 441 osoby niepełnosprawne tylko biologicznie. Udział osób dotkniętych niepełnosprawnością w ogóle ludności gminy Łuków wynosił 12,63%.

Informacje, które w pewnym stopniu umożliwiają obserwację zachodzących w kolejnych latach zmian liczebności osób niepełnosprawnych w gminie Łuków, zawierają dane dotyczące liczby rodzin korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności. Z danych GOPS wynika, że w latach 2013-2015 niepełnosprawność była czwartym, pod względem liczby rodzin, powodem przyznawania pomocy społecznej. Poniższa tabela przedstawia dane na temat liczby rodzin oraz liczby osób w rodzinach, które korzystały z pomocy społecznej świadczonej przez GOPS w latach 2013-2015.

Tabela 41. Liczba korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba rodzin	137	107	94
liczba osób łącznie w rodzinach	469	335	283

Dane Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Łukowie.

Należy dodać, że w 2015 roku Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej wypłacił 689 świadczeń (na łączną kwotę 55 540 zł) w postaci dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Ważnymi świadczeniami dla rodzin doświadczających niepełnosprawności były także zasiłki pielęgnacyjne i świadczenia pielęgnacyjne.

Warto również w tym miejscu przytoczyć informacje Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Łukowie, dotyczące orzeczeń o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności (z uwzględnieniem orzeczonego stopnia niepełnosprawności) wydanych mieszkańcom gminy w latach 2013-2015. Z danych tych wynika, iż w 2014 r. nastąpiło zmniejszenie liczby wydawanych orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności z 387 w 2013 do 338 w 2014 roku. Jednak już w kolejnym roku liczba wydanych orzeczeń wzrosła do 462. Dane w tym zakresie zawiera poniższa tabela.

Tabela 42. Orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności wydane mieszkańcom gminy Łuków w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba orzeczeń o niepełnosprawności	86	63	73
liczba orzeczeń o stopniu niepełnosprawności	301	275	389
w tym o znacznym stopniu niepełnosprawności	71	67	74
w tym o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności	160	137	211

w tym o lekkim stopniu niepełnosprawności	70	71	104
---	----	----	-----

Dane Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Łukowie.

Osoby niepełnosprawne mogą korzystać również ze wsparcia finansowego na cele rehabilitacyjne, środki ortopedyczne i likwidacje barier środowiskowych, które można uzyskać w Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Łukowie.

Tabela 43. Wsparcie udzielone przez PCPR w Łukowie niepełnosprawnym mieszkańcom gminy w latach 2013-2015

	2013 r.	2014 r.	2015 r.
liczba osób z gminy, którym dofinansowano turnusy rehabilitacyjne	9	7	16
liczba osób z gminy, którym dofinansowano sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze	51	59	54
liczba osób z gminy, którym dofinansowano likwidację barier architektonicznych, technicznych, w komunikowaniu się	0	7	4

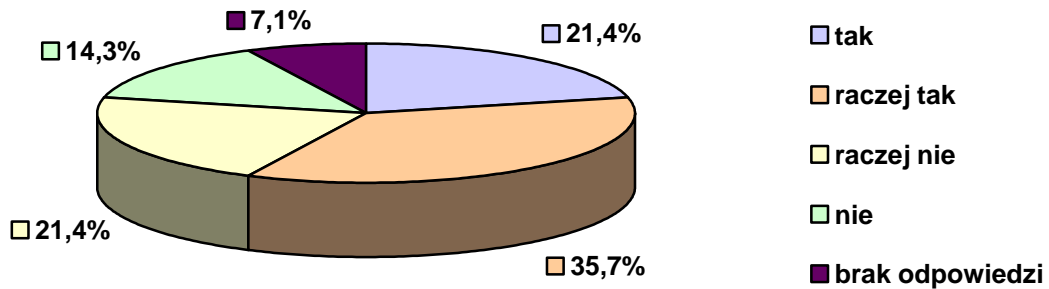
Dane Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Łukowie.

W latach 2013-2015 dofinansowywano: uczestnictwo osób niepełnosprawnych (9 osób w 2013 r., 7 osób w 2014 r., 16 osób w 2015 r.) i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, środki pomocnicze i przedmioty ortopedyczne (dla 51 osób w 2013 r., dla 59 osób w 2014 r., 54 osób w 2015 r.), likwidację barier architektonicznych, technicznych i w komunikowaniu się (w kolejnych latach: 0, 7, 4 dofinansowania).

Na terenie powiatu funkcjonują jeszcze inne jednostki pomagające osobom niepełnosprawnym, a mianowicie Powiatowy Ośrodek Wsparcia „Przyłądek” w Łukowie, Powiatowy Ośrodek Wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna. Działają też organizacje pozarządowe pomagające osobom niepełnosprawnym: Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Dom” w Ryzkach, Polskie Stowarzyszenie Diabetyków z/s w Łukowie, Krajowe Stowarzyszenie Emerytów i Rencistów Kolarzy i Transportowców, Związek Emerytów i Rencistów Pożarnictwa Rzeczypospolitej Polskiej, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów z/s w Łukowie, Parafie i Caritas Archidiecezji Lubelskiej.

Dane statystyczne zebrane od instytucji ujawniają zawsze tylko fragment rzeczywistości dotyczącej kwestii niepełnosprawności, dlatego ważnym uzupełnieniem tych informacji są opinie pozyskane z badania ankietowego przeprowadzonego w środowisku lokalnym. Respondentów zapytano między innymi o trafność oferty pomocowej w stosunku do potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców gminy. Odpowiedzi zostały zilustrowane na wykresie zamieszczonym poniżej.

Wykres 19. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób niepełnosprawnych?

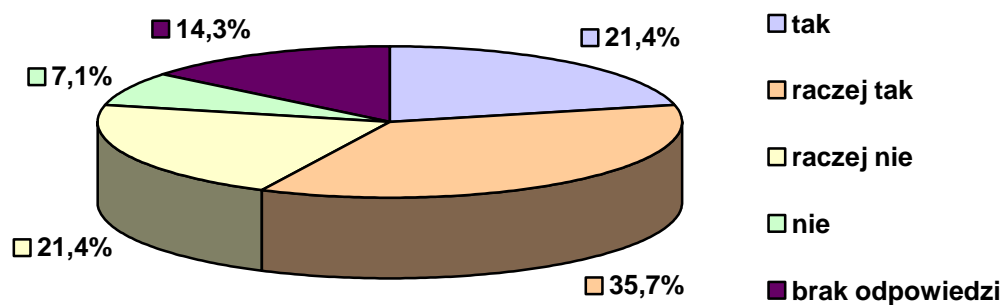

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Około 57% badanych pozytywnie wypowiedziało się o działaniach podejmowanych w gminie na rzecz zaspokojenia potrzeb osób niepełnosprawnych. Odsetek 21% ankietowanych miał wątpliwości, co do trafności realizowanych inicjatyw. Z kolei 7% respondentów uznało, że potrzeby osób niepełnosprawnych nie są uwzględniane przy tworzeniu oferty pomocowej i wydatkowaniu środków publicznych. Odpowiedzi nie udzieliło 14% badanych.

Uszczegółowieniem kwestii wsparcia rodzin z osobami niepełnosprawnymi było kolejne pytanie dotyczące pomocy udzielanej dzieciom niepełnosprawnym.

Wykres 20. Czy Pani/Pana zdaniem gmina zapewnia wsparcie rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi?

Dane z badań ankietowych przeprowadzonych w środowisku lokalnym.

Uzyskane odpowiedzi były analogiczne do odpowiedzi wskazanych w pytaniu wcześniejszym. Zatem 57% badanych potwierdza zapewnianie wsparcia, pozostali ankietowani nie są przekonani o podejmowaniu tego rodzaju działań lub nie udzielają odpowiedzi. Wśród trudności środowiskowych, z jakimi stykają się rodziny osób niepełnosprawnych, wyliczono: niedostosowanie architektoniczne budynków, chodników, problemy z podjazdami i parkingami, trudności w przemieszczaniu się.

Dodatkowo osoby niepełnosprawne w opinii respondentów są narażone na samotność, odrzucenie, obojętność innych osób. Często towarzyszy temu brak wiedzy o specyfice choroby i stereotypowa ocena rodziny. Należy podejmować działania integrujące osoby z różnymi niepełnosprawnościami, które są skłonniejsze do wzajemnej samopomocy. Trzeba organizować spotkania integracje ze środowiskiem lokalnym. Rodziny, próbując zapewnić jak najlepsze warunki funkcjonowania osobom niepełnosprawnym, przeżywają często trudności finansowe, a osoby z niepełnosprawnością mają trudności z pozyskaniem zatrudnienia, co nasila proces ubożenia rodziny.

W ankiecie zapytano respondentów o działania, jakie należałoby podjąć w celu poprawy sytuacji osób niepełnosprawnych w gminie. Respondenci postulowali wykonanie podjazdów, zamontowanie wind w budynkach użyteczności publicznej, kontynuowanie wsparcia finansowego dla rodzin zapewniających opiekę lub dalsze kształcenie osoby niepełnosprawnej. Istotną pomocą byłoby w opinii ankietowanych zapewnienie dojazdu do szkół, organizowanie spotkań i imprez okolicznościowych. Po ukończeniu nauki należy wdrożyć osoby z niepełnosprawnościami do pracy (praktyki, staże), którą mogą wykonywać, tak aby nie obciążać finansowo rodzin i spożytkować wiedzę oraz umiejętności zdobyte w procesie kształcenia. Działaniem niezbędnym jest budowanie współpracy między instytucjami, organizacjami i pracodawcami w celu wykorzystania potencjału osób niepełnosprawnych.

Wśród działań, jakie należy podjąć w najbliższym okresie, wymieniono jeszcze zapewnienie specjalistycznych usług medycznych, usług opiekuńczych oraz usług w zakresie organizacji czasu wolnego osób niepełnosprawnych. Większość respondentów biorących udział w badaniu ankietowym dostrzegła obecność osób niepełnosprawnych w środowisku lokalnym.

21. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT opiera się na wspólnym usystematyzowaniu posiadanych informacji z danego obszaru poprzez przyporządkowanie ich do jednej z czterech grup (mocne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia). Przedstawiona poniżej analiza została przeprowadzona w ujęciu: mocne strony i słabe strony to czynniki zależne od nas (te, na które mamy wpływ planistyczny i zarządczy), a szanse i zagrożenia, to czynniki obiektywne, na które nie mamy bezpośredniego wpływu sprawczego. Obejmuje następujące obszary: bezrobocie, ubóstwo, bezdomność; rodzina, dziecko i młodzież, przemoc w rodzinie; zdrowie, uzależnienia, bezpieczeństwo publiczne; starość; niepełnosprawność; kapitał społeczny i ludzki.

BEZROBOCIE, UBÓSTWO, BEZDOMNOŚĆ	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • diagnozowanie problemu bezrobocia, bezdomności • posiadanie wiedzy dotyczącej miejsc grupowania się osób bezdomnych • podejmowanie działań mających na celu przyciągnięcie inwestorów i lokowanie kapitału na terenie gminy • stwarzanie warunków do rozwoju przedsiębiorczości • podejmowanie działań aktywizujących osoby bezrobotne • upowszechnianie ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego i szkoleniach zawodowych • aktywność osób bezrobotnych w podnoszeniu kwalifikacji • możliwość uzyskania pomocy inwestycyjnej przez osoby znajdujące się w trudnej sytuacji • pozyskiwanie środków finansowych z funduszy zewnętrznych na przeciwdziałanie bezrobociu (m.in. z funduszy UE) • aktywność sektora pozarządowego w gminie we wspieraniu osób bezrobotnych • podejmowanie działań służących ograniczeniu zjawiska dziedziczenia biedy 	<ul style="list-style-type: none"> • niska efektywność działań ograniczających skalę lokalnego bezrobocia • brak programów zwalczania bezrobocia wśród różnych grup wiekowych, w tym wśród osób powyżej 45 r. ż. • gmina nie realizuje specjalnych inicjatyw na rzecz ograniczenia bezrobocia wśród kobiet • gmina nie prowadzi działań edukacyjno-informacyjnych zachęcających do tworzenia podmiotów ekonomii społecznej • na terenie gminy nie są prowadzone akcje charytatywne, programy, czy też projekty mające na celu wsparcie osób ubogich i zagrożonych ubóstwem • brak organizacji pozarządowych zajmujących się problemami osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością • brak środków umożliwiających tworzenie mieszkań socjalnych • niedobór ofert pracy dla osób z wyższym wykształceniem • niedostateczna infrastruktura pomocowa dla osób wychodzących z bezdomności na poziomie lokalnym • brak diagnozy społecznej w zakresie potrzeb tworzenia nowych mieszkań socjalnych • niewystarczająca ilość środków finansowych na pomoc i wsparcie dla osób ubogich
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • zainteresowanie inwestorów tworzeniem nowych miejsc pracy na terenie gminy • podejmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej przez mieszkańców gminy • podejmowanie pracy na skutek działań aktywizujących prowadzonych wśród osób bezrobotnych • zmniejszająca się liczba osób długotrwale bezrobotnych • wzrastająca liczba ofert pracy dla osób bezrobotnych • wzrost dostępności do programów aktywizacyjnych oferowanych przez PUP • dostęp do rządowych programów przeciwdziałania bezdomności • pozyskiwanie funduszy zewnętrznych, 	<ul style="list-style-type: none"> • brak zainteresowania i inicjatyw mających na celu tworzenie podmiotów ekonomii społecznej • brak zainteresowania bezrobotnych usługami poradnictwa zawodowego oraz udziałem w szkoleniach • zbyt mała oferta wspierania i pomocy dla osób bezrobotnych, ze strony działających na terenie gminy organizacji pozarządowych • lokalna społeczność nie wykazuje zainteresowania problemami osób ubogich i nie przejawia aktywności na rzecz osób ubogich • szara strefa zatrudnienia • niski poziom społecznej akceptacji osób bezrobotnych

<p>w tym unijnych</p> <ul style="list-style-type: none"> • zmniejszanie się skali dziedziczenia biedy w gminie • stabilizacja poziomu życia mieszkańców, nie wzrastająca skala ubóstwa 	<ul style="list-style-type: none"> • stygmatyzacja osób, żyjących w skrajnym ubóstwie w środowisku lokalnym • wzrastający poziom bezrobocia wśród kobiet • wzrastająca skala zjawiska bezdomności na terenie gminy
--	---

RODZINA, DZIECKO I MŁODZIEŻ, PRZEMOC W RODZINIE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • podejmowanie inicjatyw na rzecz przeciwdziałania dysfunkcjom rodzin • zapewnianie rodzinom dysfunkcyjnym wsparcia asystenta rodziny • zapewnianie rodzinom możliwości skorzystania z poradnictwa specjalistycznego • odpowiednia baza dydaktyczna zapewniająca właściwy rozwój uczniów • oferowanie uczniom przez placówki oświatowe zajęć pozalekcyjnych • oferowanie różnych form spędzania czasu wolnego przez instytucje gminne • odpowiednio przygotowana kadra do pracy z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie • prowadzenie poradnictwa dotyczącego przemocy oraz podejmowanie interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie • funkcjonowanie zespołu interdyscyplinarnego • kierowanie sprawców przemocy w rodzinie do udziału w programach korekcyjno-edukacyjnych • zapewnianie ofiarom przemocy dostępu do informacji o możliwych formach wsparcia • współpraca pomiędzy instytucjami zajmującymi się problematyką dzieci i młodzieży • aktywna działalność pracowników pomocy społecznej na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży 	<ul style="list-style-type: none"> • niedostateczna diagnoza problemów rodzin oraz osób samotnie wychowujących dzieci • brak analizy potrzeb dzieci i młodzieży z terenu gminy • gmina nie dysponuje innymi placówkami wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży, poza działającymi świetlicami • brak rozeznania potrzeb mieszkańców gminy w zakresie świadczenia opieki przedszkolnej dzieciom • nieoferowanie usług opieki nad dziećmi w żłobkach • brak zainteresowania organizacjami pozarządowymi działaniami na rzecz rodzin z wieloma problemami • nieupowszechnianie idei wolontariatu wśród mieszkańców gminy, w tym dzieci i młodzieży • niezapewnianie rodzinom dotkniętym przemocą miejsc w ośrodkach wsparcia • brak akcji uświadliwiających społeczność lokalną na problemy przemocy w rodzinie • niewystarczające wsparcie dla rodzin w kryzysie (brak własnego ośrodka wsparcia)
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • niewzrastająca liczba rodzin dysfunkcyjnych • niewzrastające zapotrzebowanie mieszkańców na usługi asystenta rodziny • niewzrastająca liczba osób samotnie wychowujących dzieci, wymagających wsparcia 	<ul style="list-style-type: none"> • rosnąca skala problemów rzutujących na prawidłowe funkcjonowanie rodzin • wzrost zapotrzebowania na poradnictwo specjalistyczne • zwiększanie się liczby rodzin wymagających działań interdyscyplinarnych

<ul style="list-style-type: none"> • sytuacja finansowa gminy pozwalająca na utrzymanie i rozwój bazy dydaktycznej • brak rodzin zgłaszających się po wsparcie organizacji pozarządowych • wystarczająca liczebność i fachowość kadry pracującej z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie • w większości zadowolający poziom współpracy między szkołą a rodziną • liczba osób dotkniętych przemocą i wymagających umieszczenia w ośrodku wsparcia nie zwiększa się • niewzrastająca liczba sprawców przemocy wymagających działań korekcyjno-edukacyjnych • prowadzenie przez szkoły programów profilaktycznych • wzrost znaczenia organizacji samorządowych w pracy na rzecz pomocy dzieciom i młodzieży • zmniejszanie społecznego przyzwolenia na stosowanie przemocy w rodzinie 	<ul style="list-style-type: none"> • występowanie wielu zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania rodziny: uzależnienia, rozpad więzi rodzinnych, bezrobocie, przemoc w rodzinie, ubóstwo • zapotrzebowanie na tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (świetlica socjoterapeutyczna) • oferta opieki przedszkolnej nie w pełni zaspokaja potrzeby mieszkańców • nasilanie się skali przemocy domowej na terenie gminy
---	--

ZDROWIE, UZALEŻNIENIA, BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • zabezpieczanie dostępu do świadczeń z zakresu POZ dla mieszkańców • prowadzenie przez samorząd działań na rzecz poszerzenia zakresu świadczeń medycznych • podejmowanie działań propagujących zdrowy styl życia • podejmowanie przez samorząd inicjatyw na rzecz poprawy stanu środowiska naturalnego • zapewnienie rodzinom z gminy dotkniętym problemami uzależnień dostępu do pomocy psychospołecznej i prawnej • kierowanie osób uzależnionych na leczenie odwykowe • prowadzenie działań edukacyjnych, informacyjnych i profilaktycznych w obszarze uzależnień przez placówki oświatowe • prowadzenie przez samorząd działań na rzecz poprawy stanu bezpieczeństwa w gminie, w tym bezpieczeństwa na drodze • prawidłowe wykorzystanie środków pochodzących z zezwoleń na sprzedaż alkoholu • dysponowanie środkami finansowymi na profilaktykę i rozwiązywanie problemów 	<ul style="list-style-type: none"> • prowadzona działalność terapeutyczna i rehabilitacyjna w obszarze uzależnień nie zaspokaja lokalnych potrzeb • niepodejmowanie diagnozy środowiska dzieci i młodzieży pod kątem spożywania alkoholu, narkotyków i innych środków psychoaktywnych • niepodejmowanie przez placówki oświatowe z gminy działań mających na celu realizację programów profilaktyczno-edukacyjnych poświęconych przestępczości i jej negatywnym skutkom • niepodejmowanie inicjatyw tworzenia grup wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych • niewystarczająca możliwość szkoleń kadry pomocy społecznej z terenu gminy w zakresie pracy z osobami uzależnionymi • słabe zainteresowanie organizacji pozarządowych prowadzeniem działalności w zakresie uzależnień • brak inicjatyw zachęcających mieszkańców do włączania się w działania na rzecz ochrony przeciwpożarowej, zwalczania klęsk żywiołowych i innych miejscowych zagrożeń

alkoholowych	<ul style="list-style-type: none"> • brak bazy lokalowej dla rozszerzenia leczenia odwykowego • niezadawalająca wymiana doświadczeń pomiędzy instytucjami zajmującymi się uzależnieniami • niewielka współpraca ze społecznością lokalną w działaniach pomocowych • niewielka współpraca z ponadlokalnymi organizacjami pozarządowymi zajmującymi się problematyką uzależnień
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • postrzeganie uzależnień jako problemu społecznego • wzrost zainteresowania zdrowym trybem życia wśród mieszkańców • poprawa stanu środowiska naturalnego w gminie na przestrzeni ostatnich lat • dostępność informacji o uzależnieniach, formach i miejscach udzielania pomocy dla osób uzależnionych, i współuzależnionych • nie wzrastająca w gminie liczba nieletnich sięgających po alkohol lub narkotyki • wzrost świadomości dzieci i młodzieży na temat zagrożeń uzależnieniami • wzrost świadomości negatywnego wpływu przestępczości na życie społeczne wśród dzieci i młodzieży • duże poczucie bezpieczeństwa wśród mieszkańców gminy • powstanie Zespołu Interdyscyplinarnego, który ma monitorować rodzinę, zagrożoną brakiem bezpieczeństwa oraz proces wychodzenia z nałogu osoby uzależnionej 	<ul style="list-style-type: none"> • trudności finansowe i lokalowe w zapewnieniu podstawowej opieki zdrowotnej, ginekologii, położnictwa, stomatologii mieszkańcom gminy • brak możliwości i zasobów lokalowych mogących posłużyć do rozszerzenia zakresu świadczeń medycznych w gminie • niska skuteczność prowadzonych działań z zakresu pracy z osobami uzależnionymi, w tym leczenia odwykowego • niewystarczające lub nieadekwatne do potrzeb udzielanie pomocy i wsparcia, osobom i rodzinom doświadczającym problemu uzależnień • wzrost zapotrzebowania rodzin dotkniętych problemami uzależnień na pomoc psychospołeczną i prawną • wzrost liczby osób uzależnionych i współuzależnionych wymagających wsparcia • niewystarczająca liczba i fachowość kadr pracujących z osobami uzależnionymi na terenie gminy • niewystarczająca współpraca przedstawicieli instytucji działających na rzecz przeciwdziałania uzależnieniom • brak zainteresowania organizacji pozarządowych działających na terenie gminy pomocą dla osób uzależnionych i współuzależnionych

STAROŚĆ	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • analizowanie sytuacji demograficznej gminy z uwzględnieniem struktury wiekowej mieszkańców • informowanie osób starszych o dostępnych formach pomocy • zatrudnianie kadry świadczącej usługi opiekuńcze na terenie gminy 	<ul style="list-style-type: none"> • niski poziom życia osób starszych • niepodejmowanie dokładnej diagnozy warunków codziennego funkcjonowania osób starszych na terenie gminy • mała aktywność osób starszych • niepodejmowanie działań na rzecz wzmocnienia potencjału osób starszych

<ul style="list-style-type: none"> • na terenie gminy działają instytucje organizujące pomoc członkom rodzin sprawującym opiekę nad osobami starszymi • stwarzanie warunków do kontynuowania aktywności społecznej seniorom • dobra dostępność domów pomocy społecznej dla mieszkańców gminy • dostęp do standardowych usług dla osób starszych • odpowiednie przygotowanie kadry do świadczenia usług osobom starszym 	<ul style="list-style-type: none"> • na terenie gminy nie działają kluby seniora, ani domy dziennego pobytu • gmina nie stworzyła oferty spędzania czasu wolnego dla seniorów • niska aktywność organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych • brak działań inicjujących wolontariat na rzecz osób starszych • niewrażliwienie społeczności lokalnej na problemy i potrzeby osób starszych • utrudniona możliwość kontynuacji pracy zawodowej przez osoby starsze • niewystarczające wsparcie wolontariuszy mogących świadczyć pomoc osobom starszym
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • zasoby finansowe gminy mogące przyczynić się do poprawy warunków codziennego funkcjonowania osób starszych • brak barier ograniczających przekaz informacji o dostępnych formach pomocy dla osób starszych i ich rodzin • wystarczające zasoby gminy umożliwiające wzmacnianie potencjału osób starszych • wystarczająca dostępność domów pomocy społecznej dla mieszkańców gminy • dostrzeganie przez społeczność lokalną problemów i potrzeb osób starszych • dostosowana do potrzeb osób starszych infrastruktura budynków publicznych 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrastający udział osób w wieku poprodukcyjnym w społeczności mieszkańców gminy • wzrost liczby osób starszych, wymagających zapewnienia opieki ze strony instytucji • wzrastająca liczba przypadków pozostawienia osób starszych bez należytej opieki przez członków rodziny • niewystarczający dostęp do form wsparcia seniorów tj.: domy dziennego pobytu, kluby seniora • niedostosowana do potrzeb osób starszych oferta spędzania czasu wolnego • brak wiedzy o zasobach i możliwościach gminy mogących przyczynić się do kontynuowania aktywności społecznej, edukacyjnej i zawodowej seniorów • sektor pozarządowy nie podejmuje działań ukierunkowanych na osoby starsze • słabe zainteresowania wolontariuszy działaniami na rzecz osób starszych • niewystarczająca koordynacja działań podmiotów funkcjonujących na rzecz osób starszych • ograniczony dostęp do szkoleń dla kadry realizującej pomoc osobom starszym

NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • dostęp do instytucji dających wsparcie osobom niepełnosprawnym • informowanie osób niepełnosprawnych o przysługujących im prawach oraz dostępnych formach pomocy 	<ul style="list-style-type: none"> • brak monitoringu liczby orzeczeń o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności wydawanych mieszkańcom gminy • ograniczona likwidacja barier

<ul style="list-style-type: none"> • dysponowanie kadrami pracowników świadczących opiekę i udzielających wsparcia osobom niepełnosprawnym • zapewnianie osobom z zaburzeniami psychicznymi pomocy w formie specjalistycznych usług opiekuńczych • upowszechnianie wśród osób niepełnosprawnych ofert pracy oraz informacji o wolnych miejscach pracy • prowadzenie działań na rzecz wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży dotkniętych niepełnosprawnością (nauczanie indywidualne, klasy integracyjne) • podejmowanie przez organizacje pozarządowe działań wspierających osoby niepełnosprawne • przepływ informacji pomiędzy podmiotami pomocowymi 	<p>utrudniających osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie w środowisku</p> <ul style="list-style-type: none"> • brak domu dziennego pobytu dla osób niepełnosprawnych • niepodejmowanie inicjatyw utworzenia podmiotów ekonomii społecznej, tj. WTZ, ZAZ, spółdzielni inwalidów, spółdzielni socjalnych, które mogłyby zatrudniać osoby niepełnosprawne • brak akcji i działań informacyjnych skierowanych do przedsiębiorców z gminy na temat możliwości refundacji ze środków PFRON kosztów zatrudnienia osób niepełnosprawnych • brak działań zapobiegających marginalizacji i wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych • niedostateczne działania zachęcające mieszkańców do pomocy wolontaryjnej na rzecz osób niepełnosprawnych • niewielkie zaangażowanie środowiska osób niepełnosprawnych w działalność samopomocową • występowanie barier utrudniających pełny udział osób niepełnosprawnych w życiu społecznym • niewystarczająca oferta pomocy dla osób niepełnosprawnych
<p>SZANSE</p>	<p>ZAGROŻENIA</p>
<ul style="list-style-type: none"> • zmniejszająca się liczba osób niepełnosprawnych korzystających z pomocy GOPS • brak barier utrudniających przekaz informacji o dostępnych w gminie formach pomocy osobom niepełnosprawnym i ich rodzinom • społeczna akceptacja dla potrzeby likwidacji barier utrudniających codzienne życie osobom niepełnosprawnym • oferowanie przez lokalny rynek miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością • wzrastające w społeczności lokalnej przekonanie o potrzebie zapewnienia osobom niepełnosprawnym pełnego uczestnictwa w życiu społecznym • wzrost społecznej akceptacji osób niepełnosprawnych 	<ul style="list-style-type: none"> • wzrastająca liczba osób z zaburzeniami psychicznymi wymagających świadczenia specjalistycznych usług opiekuńczych • niewystarczający dostęp osób niepełnosprawnych do domów dziennego pobytu • nieadekwatna do potrzeb osób niepełnosprawnych liczebność i poziom fachowości kadry świadczącej opiekę i udzielającej wsparcia • brak podmiotów ekonomii społecznej mogących aktywizować zawodowo osoby z niepełnosprawnością • słabe zainteresowanie przedsiębiorców lokalnych zatrudnianiem osób z niepełnosprawnością • niewystarczające zasoby i możliwości gminy, do wyrównywania szans edukacyjnych dzieci i młodzieży dotkniętych niepełnosprawnością • słabe zainteresowanie i inicjatywy sektora pozarządowego pomocą, i wsparciem dla osób niepełnosprawnych

	<ul style="list-style-type: none"> • brak zainteresowania wolontariatem wśród mieszkańców • mała liczba miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnością • ograniczenia w zakresie likwidacji barier architektonicznych, ograniczenia finansowe wsparcia dla niepełnosprawnych • ograniczony dostęp do rehabilitacji osób niepełnosprawnych
--	--

KAPITAŁ SPOŁECZNY I LUDZKI	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • podejmowanie przez samorząd gminy inicjatyw mających na celu wzrost poziomu i jakości życia mieszkańców • podejmowanie działań mających na celu realizację inicjatyw społecznych i kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego • rozpowszechnianie informacji wśród mieszkańców gminy o działających na jej terenie organizacjach pozarządowych lub innych, których działalność obejmuje gminę • podejmowanie i realizowanie na terenie gminy Łuków działań z zakresu kultury, sportu i rekreacji • podejmowanie działań mających na celu pozyskiwanie środków finansowych z funduszy zewnętrznych, w tym z UE • wzrost poziomu wykształcenia mieszkańców gminy • bogate zasoby kulturowe, kultywowanie tradycji 	<ul style="list-style-type: none"> • niepodjęcie działań profilaktycznych mających na celu minimalizację skali i skutków marginalizacji, wykluczenia społecznego osób, rodzin i grup społecznych • niedostateczna sieć infrastruktury pomocy społecznej, która ogranicza realizowanie niektórych działań pomocowych lub powoduje kierowanie osób wymagających pomocy do innych miejscowości • ograniczone możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych poprzez szkolenia, konferencje i inne formy doskonalenia zawodowego • niedostateczna promocja idei wolontariatu w gminie • mała aktywność Kościoła w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych • niewielkie zainteresowanie sektora pozarządowego działaniami na rzecz złagodzenia lub rozwiązywania problemów społecznych • brak oferty uczenia się przez całe życie dla mieszkańców gminy • niski poziom zaufania społecznego • brak spójnego systemu rozwijania kompetencji społecznych na wszystkich etapach życia
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> • odczuwalny wzrost jakości życia mieszkańców gminy • zainteresowanie inicjatywami lokalnymi i działalnością w ramach organizacji pozarządowych ze strony mieszkańców • zasoby gminy umożliwiają podnoszenie atrakcyjności oferty kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej • gmina dysponuje środkami zewnętrznymi 	<ul style="list-style-type: none"> • brak danych o liczbie osób zagrożonych marginalizacją lub wykluczeniem społecznym na terenie gminy Łuków, • niedostateczna wiedza o zainteresowaniu mieszkańców podnoszeniem poziomu wykształcenia i zdobywaniu nowych kwalifikacji zawodowych • brak możliwości poszerzenia sieci placówek pomocy społecznej w gminie

<p>umożliwiający skuteczną realizację zadań z zakresu pomocy społecznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • adekwatne do aktualnych potrzeb nakłady finansowe na doskonalenie zawodowe kadr pomocy społecznej • rosnąca świadomość roli kultury w życiu społeczno-gospodarczym • możliwość korzystania ze środków europejskich i innych źródeł finansowania • rosnąca chęć do zmian i podejmowania ryzyka 	<ul style="list-style-type: none"> • brak widocznego wpływu działalności organizacji pozarządowych na łagodzenie problemów społecznych • niewielkie zainteresowanie mieszkańców wolontariatem • niewystarczające środki na zaspokojenie potrzeb mieszkańców z zakresu kultury i nauki • przewaga postaw indywidualistycznych nad zachowaniami prospołecznymi
--	--

22. PODSUMOWANIE

Zaletą gminy Łuków w opinii mieszkańców jest dobrze funkcjonująca oświata. Ankietowani docenili także prowadzone inwestycje. Wśród czynników ograniczających możliwości rozwojowe gminy respondenci wymieniali: brak wystarczającej liczby miejsc pracy i trudności finansowe, niedobór miejsc w przedszkolach, brak żłobka, słabą aktywność społeczną mieszkańców, niedostosowaną do planów rozwoju przedsiębiorczości infrastrukturę drogową, trudności w pozyskiwaniu funduszy unijnych oraz nadmierną biurokratyzację i ograniczenia w zakresie rozwoju energii odnawialnej.

W latach 2013-2015 w gminie Łuków wzrosła ogólna liczba mieszkańców. Przyrost naturalny był dodatni, podobnie jak ogólne saldo migracji. Wśród mieszkańców przeważają mężczyźni (50,6% ludności gminy) oraz osoby w wieku produkcyjnym. W roku 2015 gęstość zaludnienia wynosiła w przybliżeniu 58 osób/km². Zmiany demograficzne wymagają zwrócenia uwagi na procesy adaptacyjne nowych mieszkańców i ich właściwą asymilację, która powinna przyczyniać się do wspólnej troski o przyszłość gminy.

W strukturze gospodarczej gminy największe znaczenie odgrywa rolnictwo. Atutem gospodarstw rolnych jest uprawa ekologiczna. W 2015 r w ewidencji gminy Łuków figurowało 978 podmiotów gospodarczych.

W zasobach mieszkaniowych gminy w latach 2013-2015 było 9 mieszkań komunalnych oraz jedno mieszkanie socjalne. W mieszkaniach komunalnych zamieszkiwało 15 osób, a w socjalnym dwie. Część gospodarstw domowych korzystało z dodatku mieszkaniowego. Tej formy wsparcia udzielał Urząd Gminy. Największą kwotę wydatkowano na dodatki mieszkaniowe w roku 2013 roku – 16 967 zł.

W gminie Łuków w roku szkolnym 2015/2016 funkcjonowało 15 placówek oświatowych (13 szkół podstawowych oraz 5 gimnazjów), w tym jedna organizacyjna powołana do obsługi finansowo-księgowej (Gminny Zespół Oświatowy). W zakresie

wychowania przedszkolnego działało 15 placówek. Oferta edukacyjna i infrastruktura oświatowa została oceniona bardzo pozytywnie. Wśród deficytów w obszarze edukacji i wychowania, wskazywano na potrzebę utworzenia żłobka oraz zwiększenia liczby miejsc w przedszkolach.

Działalność kulturalną na terenie gminy Łuków prowadzą: GOK, GBP, liczne świetlice oraz organizacje pozarządowe. W obszarze kultury działa także Lokalna Grupa Działania „Razem Ku Lepszej Przyszłości”. Oszacowano, że z usług GOK korzysta 2 600 mieszkańców.

W gminie działają 32 świetlice, które obejmują swą ofertą usług 16 000 osób. Przy świetlicach powstają kluby („Grupa Teatralna Klub Młodych”). Na terenie gminy działają zespoły śpiewacze: „Jagódki”, „Kumpele”, „Niezapominajki”, „Zalesianki” oraz „Dziecięcy Zespół Tańca Ludowego Gminy Łuków”. Gmina posiada lokalną prasę. Obecna oferta kulturalna została przez większość ankietowanych oceniona pozytywnie.

Mieszkańcy gminy Łuków mają zapewnioną opiekę w niepublicznych i publicznych zakładach opieki zdrowotnej funkcjonujących na terenie miasta Łuków oraz w dwóch zakładach opieki zdrowotnej na terenie gminy tj. Poradnia Lekarza POZ w Grzędówce (przychodnia publiczna) i Przychodnia Zdrowia w Aleksandrowie (przychodnia niepubliczna). Na terenie gminy nie funkcjonują prywatne praktyki lekarskie. W środki medyczne i lekarstwa można zaopatrzyć się w wielu aptekach w Łukowie lub Punkcie Aptecznym w Grzędówce. Mieszkańcy gminy ponadto korzystają z usług szpitala miejskiego w Łukowie. 64,3%, ankietowanych uznało obecne usługi zdrowotne za wystarczające. Wśród brakujących lekarzy wymieniano: kardiologa, stomatologa, okulistę, onkologa, dermatologa, pediatrę oraz ginekologa. Zdaniem badanych należałoby podjąć działania na rzecz utworzenia ośrodka zdrowia z brakującymi specjalistami oraz utworzenia Zakładu Opiekuńczo-Leczniczego.

W 2015 roku na terenie gminy znajdowało się 15 obiektów rekreacyjno-sportowych, funkcjonowały 24 kluby sportowe, przy czym połowę stanowiły kluby uczniowskie. 8 LKS zajmuje się piłką nożną, pozostałe innymi dyscyplinami. Gmina jest atrakcyjna turystycznie. Do najcenniejszych przyrodniczo obszarów gminy należą: rezerwat geologiczny „Kra Jurajska”, rezerwat „Jata”, rezerwat „Topór”, rezerwat florystyczny „Las Wagramski”. Gmina ma również wiele obiektów architektonicznych, które warto zwiedzić.

Połowa badanych dobrze ocenia ofertę usług z zakresu sportu i rekreacji dostępną w gminie. Wśród działań, jakie należy podjąć w celu zwiększenia atrakcyjności oferty usług respondentów wymieniali: rozszerzenie działalności klubów o inne dyscypliny, wprowadzenie niektórych sportów do świetlic wiejskich, zwiększenie liczby organizowanych wycieczek

rowerowych i rajdów, rozszerzenie edukacji o sport, zatrudnienie trenerów specjalizujących się w pracy z młodzieżą, udostępnienie istniejących boisk dla wszystkich mieszkańców oraz poszerzenie oferty infrastruktury sportowej o siłownie zewnętrzne i sporty wodne.

Bezpieczeństwo publiczne mieszkańcom zapewniają funkcjonariusze Policji z Komendy Powiatowej w Łukowie. Z badania ankietowego wynika, że mieszkańcy gminy mają duże poczucie bezpieczeństwa – 57,1% czuje się zdecydowanie bezpiecznie, a 42,9% raczej bezpiecznie. W celu utrzymania lub dalszej poprawy stanu bezpieczeństwa ankietowani wymieniali takie działania, jak: zwiększenie liczby patroli policyjnych w weekendy przy remizach, poprawę oświetlenia dróg i ścieżek rowerowych, ograniczenie punktów sprzedaży alkoholu, prowadzenie kursów samoobrony, współpracę policji i oświaty w realizacji programów profilaktycznych, organizowanie zajęć dla dzieci i młodzieży w okresie ferii zimowych i wakacji. W zakresie bezpieczeństwa na drodze ankietowani najczęściej wskazywali na: konieczność prowadzenia inwestycji w zakresie infrastruktury drogowej, prowadzenie stałych akcji informacyjnych o konieczności noszenia odblasków przez pieszych po zmroku, organizowanie konkursów wiedzy o ruchu drogowym, wprowadzenia ograniczeń prędkości przy szkołach oraz radarowe kontrole pomiaru prędkości.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej (GOPS) wspiera osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb oraz dąży do zapewnienia godnych warunków życia. Z końcem 2015 roku kadre GOPS-u stanowiło 11 etatowych pracowników oraz kilka osób zatrudnianych w usługach środowiskowych na umowę zlecenie. W 2015 roku w gminie Łuków wskaźnik zatrudnienia pracowników socjalnych nie spełniał ustawowych norm, gdyż na jednego pracownika socjalnego przypadało 2 233 mieszkańców. Zachodzi zatem potrzeba zatrudnienia dodatkowego pracownika socjalnego.

Od 2013 do 2015 roku widoczny był stały wzrost środków przeznaczanych na zadania pomocy społecznej realizowane w ramach zadań własnych gminy. Wzrost ten spowodowany był wzrostem kosztów pobytu osób przebywających w instytucjach zapewniających całodobową opiekę oraz zatrudnieniem asystenta rodziny. Udział środków zewnętrznych w wydatkach GOPS wyniósł w 2015 r. 83,4%.

W latach 2013-2015 liczba osób, którym przyznano decyzją administracyjną świadczenie małała. Widocznie zmniejszył się w tym czasie udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie mieszkańców gminy Łuków z 7,56% do 5,75%. Największą grupę odbiorców pomocy stanowiły dzieci i młodzież do 16 lat oraz osoby w wieku 31-40 lat. Według kryterium aktywności zawodowej dominowały osoby uczące się i osoby bezrobotne

bez prawa do zasiłku. Najczęściej przyznawano pomoc z powodu bezrobocia, ubóstwa, potrzeby ochrony macierzyństwa, długotrwałej lub ciężkiej choroby.

W analizowanym okresie udało się zmniejszyć skalę ubóstwa i bezrobocia w gminie. Jest to dowodem na to, że GOPS w Łukowie odchodzi od modelu pomocy polegającego głównie na świadczeniach pieniężnych na rzecz usług w postaci szeroko pojętej pracy socjalnej.

Analiza danych ukazuje, iż nasilają się trudności rodzin związane z zapewnieniem opieki i wychowania dzieci. Częstym problemem staje się bezradność opiekuńczo-wychowawcza rodzin i ich niskie umiejętności z zakresu prowadzenia gospodarstwa domowego. Osoby doświadczające tego rodzaju trudności obejmowane są rozszerzoną pracą socjalną i usługami asystenta rodziny. W latach 2013-2015 gmina Łuków zatrudniała 1 asystenta rodziny, który pracował z 13 rodzinami w 2013 i 2015 r. oraz z 14 rodzinami w 2014 r.

Wypłatą świadczeń alimentacyjnych zajmował się Urząd Gminy Łuków. Wraz ze zmniejszaniem się liczby przyznanych świadczeń alimentacyjnych malała ich ogólna wartość w poszczególnych latach.

GOPS w Łukowie w latach 2013-2015 realizował również programy i projekty, prowadził współpracę różnego rodzaju instytucjami, w tym z parafiami, Caritas Diecezji Siedleckiej, ze Stowarzyszeniem Vademecum w Lubartowie i Kuratorium Oświaty w Lublinie (wyjazd dla 96 dzieci na kolonie letnie i zimowe). Ośrodek prowadził magazyn odzieży używanej i sprzętu gospodarstwa domowego. Zorganizował też Wigilię dla osób samotnych.

Na terenie gminy pomoc świadczą także: Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA) oraz Gminny Zespół Interdyscyplinarny (GZI), dla których GOPS stanowi bazę lokalową i organizacyjną. GZI powołany jest do przeciwdziałania przemocy w rodzinach. W 2015 roku Zespół obejmował wsparciem 107 rodzin, przyjęto 102 zawiadomienia z KPP, z czego 73 to zgłoszenia nowych rodzin.

Szeroka skala problemów mieszkańców gminy rodzi konieczność stałego dokształcania się pracowników GOPS, ze szczególnym uwzględnieniem pracowników socjalnych i asystentów rodziny. Wśród zadań inwestycyjnych, które należy podjąć lub kontynuować w gminie Łuków są m.in.: tworzenie placówek wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży (świetlica socjoterapeutyczna) i osób starszych (Dzienny Dom Pobytu, Kluby Seniora), stworzenie domu dla samotnych matek z dziećmi, stworzenie punktu profilaktycznego ds. uzależnień, utworzenie ogrzewalni dla bezdomnych oraz poprawa warunków lokalowych w GOPS dla Zespołu Interdyscyplinarnego.

Gmina Łuków jest członkiem Związku Gmin Wiejskich Rzeczypospolitej Polskiej, Lokalnej Grupy Działania „Razem Ku Lepszej Przyszłości” oraz Stowarzyszenia Ochrony Zlewni Rzeki Świder i Rezerwatu Jata. W 2015 roku na terenie gminy funkcjonowało 58 organizacji pozarządowych (mających osobowość prawną), z którymi samorząd gminny podejmował współpracę. Oprócz tych 58 organizacji w gminie funkcjonują jeszcze stowarzyszenia zwykle (koła gospodyń wiejskich) oraz 4 parafie Kościoła rzymsko-katolickiego.

Wśród problemów, które zdaniem ankietowanych najbardziej uwidaczniają się w gminie, respondenci najczęściej wskazywali: alkoholizm, bezrobocie oraz zanik więzi społecznych. Zdaniem ankietowanych zagrożenie marginalizacją i wykluczeniem społecznym dotyczy głównie rodzin z problemem uzależnień i przemocy oraz dotkniętych ubóstwem. Istotnie zagrożeni wykluczeniem są bezdomni i osoby zagrożone bezdomnością.

W opinii ankietowanych najłabsza oferta pomocy i wsparcia dotyczy rodzin doświadczających skutków nadużywania alkoholu. Ankietowani wskazali również na braki we wsparciu oferowanym dla osób bezrobotnych, niewystarczającą ilość usług z zakresu opieki zdrowotnej i zapewnienia opieki dzieciom w żłobkach. Wśród innych odpowiedzi wskazano na: problemy opiekuńczo-wychowawcze, trudności w funkcjonowaniu osób nieuleczalnie chorych i osób niepełnosprawnych.

W latach 2013-2015 liczba osób bezrobotnych w gminie Łuków malała. Spadał też udział bezrobotnych w liczbie ludności gminy w wieku produkcyjnym. Wzrastał zaś udział kobiet w ogóle bezrobotnych. Wśród osób bezrobotnych 608 znalazło się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. 15 bezrobotnych z gminy w 2015 roku korzystało ze świadczeń z GOPS.

Uczestnicy badania wskazali na potrzebę tworzenia nowych miejsc pracy, pozyskiwania nowych inwestorów, potrzebę przekwalifikowania części bezrobotnych lub podwyższenia ich kwalifikacji, potrzebę pomocy psychologicznej dla osób pozostających bez pracy. Ankietowani odczuwają niedosyt w zakresie informowania o wolnych miejscach pracy. Pojawiły się również głosy wskazujące na tworzenie planów współpracy lokalnych instytucji i przedsiębiorców oraz podnoszenia kompetencji kadr pracujących z osobami bezrobotnymi.

Skala zjawiska bezdomności nie jest duża, lecz mieszkańcy odczuwają stan niepokoju i poczucie zagrożenia tym zjawiskiem, o czym świadczą odpowiedzi respondentów z badania w środowisku lokalnym. W latach 2013-2014 bezdomność dotyczyła osób samotnie

gospodarujących, natomiast w 2015 r. z problemem bezdomności przyszło zmierzyć się liczniejszej rodzinie.

Wśród programów profilaktycznych największe wydatki ponoszono w związku z przeciwdziałaniem alkoholizmowi, natomiast najmniejsze kwoty przeznaczano na przeciwdziałanie przemocy w rodzinie. Pomoc medyczno-terapeutyczną dla osób z uzależnieniami zapewnia SPZOZ w Łukowie, który prowadzi Przychodnię Specjalistyczną Poradnię Leczenia Uzależnień, Dzienny Oddział Terapii Uzależnień od Alkoholu oraz Całodobowy Oddział Leczenia Uzależnień.

Największe środki na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie wydatkowano w gminie w 2013 r. – łącznie 182 878 zł. Dominowały rokrocznie wydatki na przeciwdziałanie alkoholizmowi.

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych prowadziła rozmowy interwencyjno-motywujące w związku z nadużywaniem alkoholu. Najwięcej takich rozmów przeprowadzono w 2013 roku (68), a najmniej w 2014 (53). GKRPA skierowała do Sądu w roku 2013 dwa wnioski dotyczące zobowiązania do podjęcia leczenia przez osoby nadużywające alkoholu, a w 2014 i 2015 r. przedłożyła w Sądzie po jednym takim wniosku.

GKRPA w latach 2013-2015 kontaktowała się odpowiednio ze 133, 82 i 92 osobami doznającymi przemocy. Członkowie GKRPA prowadzili również rozmowy interwencyjne ze sprawcami przemocy. W latach 2013-2014 przeprowadzono po 60 takich rozmów, a w 2015 roku – 87.

W analizowanym okresie występowały przypadki zwracania się o pomoc do GOPS w Łukowie z powodu przemocy w rodzinie. Najwięcej rodzin objęto pomocą Ośrodka w 2015 roku.

Do GZI w 2015 r. wpłynęły 102 zawiadomienia od funkcjonariuszy policji (w tym 73 dotyczyły nowych rodzin). Grupy robocze GZI występowały 28 razy do Sądu w związku z nadużywaniem alkoholu przez osoby podejrzane o stosowanie przemocy, oraz 16 razy powiadamiano Sąd o sytuacji nieletnich dzieci w rodzinie. Praca Zespołu przyczyniła się do powstrzymania przemocy w 48 rodzinach.

W Punkcie Konsultacyjnym dla Ofiar Przemocy w Rodzinie od 1 stycznia do 30 listopada 2015 r. udzielano 123 porad i prowadzono 73 spotkania cykliczne z osobami zgłaszającymi się po pomoc. Osoby uzależnione i dotknięte przemocą zostały uznane przez ankietowanych za najbardziej narażone na zjawisko marginalizacji społecznej.

Zwiększone narażenie kobiet na dyskryminację płciową uwidacznia się w wymaganiach dotyczących poziomu wykształcenia na lokalnym rynku pracy, który stawia

mniej wymagań mężczyznom. Mężczyźni dominowali wśród bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym, w pozostałych grupach z kategorii wykształcenia dominowały kobiety. W aktywności na rynku pracy widoczne są dwie tendencje: po pierwsze kobiety szybciej podejmowały próby aktywizacji zawodowej, gdyż wśród osób pozostających bez pracy do miesiąca kobiety stanowiły zaledwie 38,83%; po drugie, jeżeli nie znalazły pracy w ciągu miesiąca, to dłużej pozostawały nieaktywne. Mężczyźni wolniej się aktywizowali, ale krócej pozostawali bierni zawodowo.

53,3% badanych stwierdziło, iż nierówność szans kobiet i mężczyzn nie ma charakteru problemu społecznego, ale 53,3% wskazało, iż skala tego zjawiska jest na terenie gminy wysoka. 43,8% respondentów nie odczuwa potrzeby podejmowania specjalnych działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji płciowej. Jedna czwarta badanych skłonna była uznać słusność podejmowania działań na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn. Dla pozostałych ankietowanych jest to temat niewymagający zaangażowania gminy. Ankietowani wskazali na potrzebę prowadzenia działań na rzecz zapewnienia identycznych warunków pracy obu płciom, wyrównania ich szans uzyskania awansu, a przede wszystkim jednakowego wynagradzania za pracę wykonywaną przez kobiety i mężczyzn na tym samym stanowisku.

Zdaniem ankietowanych czynnikami, które ograniczają prawidłowe funkcjonowanie rodzin są przede wszystkim: bezrobocie, alkoholizm, ubóstwo, wielodzietność, niskie dochody rodzin, niedostateczna opieka w żłobkach, bezradność i wstyd, brak następców w gospodarstwach rolnych, brak czasu dla rodziny. Wśród czynników ograniczających prawidłowy rozwój dzieci i młodzieży ankietowani wymieniali: niewłaściwe dysponowanie czasem wolnym, mało atrakcyjną ofertę zajęć, małą liczbę imprez integracyjnych, sportowych, profilaktycznych, brak stałej dostępności do boiska, brak basenu, zbyt małą liczbę zajęć edukacyjnych rozwijających talenty, kursów językowych, szkoleń tematycznych oraz krótki czas spędzany przez dzieci z rodzicami.

Przy identyfikowaniu najważniejszych potrzeb dzieci i młodzieży najwięcej osób zwracało uwagę na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa, właściwej organizacji czasu wolnego, zajęć integracyjnych. Dostrzeżono także trudności uczniów w opanowaniu programu nauczania.

W placówkach oświatowych podejmowane są różnorodne działania wychowawcze i profilaktyczne. Przedstawiciele 10 ankietowanych placówek uznali współpracę z rodzicami dzieci za zadowalającą, a przedstawiciel 1 szkoły wyraził odmienne zdanie. Przedstawiciele wszystkich badanych placówek stwierdzili, że współpraca z instytucjami i organizacjami wspierającymi dzieci, młodzież i rodziny jest zadowalająca.

Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności nieznacznie, lecz rokrocznie wzrasta. Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił w 2015 roku 12,84%. W najbliższych latach nastąpi wzrost obciążenia kosztami świadczeń społecznych pokolenia wkraczającego na rynek pracy. Nieuniknione będzie rozwijanie oferty usług dla osób niesamodzielnych, wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu. W 2015 roku GOPS udzielił pomocy 42 osobom powyżej 60 r. życia. Z przeprowadzonego badania wynika, że osoby starsze spotykają się z nieposzanowaniem ich praw do samostanowienia, utrudnionym dostępem do leczenia, brakiem szacunku, brakiem opieki ze strony rodziny i ogólnym zubożeniem społeczności lokalnej. Respondenci wskazali na potrzebę podjęcia inicjatyw w postaci wolontariatu, potrzebę organizowania społeczności seniorów, potrzebę wprowadzenia ulg i zniżek, zapewnienia opieki środowiskowej i instytucjonalnej, przeprowadzenia badania adresowanego do osób starszych.

W latach 2013-2015 niepełnosprawność była czwartym, pod względem liczby rodzin, powodem przyznawania pomocy społecznej. W 2015 roku GOPS wypłacił 689 świadczeń (na łączną kwotę 55 540 zł) w postaci dodatków do zasiłku rodzinnego z tytułu kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego. Świadczeniami dla rodzin doświadczających niepełnosprawności były także zasiłki pielęgnacyjne i świadczenia pielęgnacyjne. Osoby niepełnosprawne mogą korzystać również ze wsparcia finansowego na cele rehabilitacyjne, środki ortopedyczne i likwidację barier środowiskowych, które można uzyskać w PCPR w Łukowie. Na terenie gminy działają organizacje pozarządowe pomagające osobom niepełnosprawnym. Respondenci ankiety oczekują wykonania podjazdów, zamontowanie wind w budynkach użyteczności publicznej, kontynuowania wsparcia finansowego, zapewnienie dojazdu do szkół, zapewnienie specjalistycznych usług medycznych, usług opiekuńczych oraz usług w zakresie organizacji czasu wolnego osób niepełnosprawnych.

Ocena realizacji założeń poprzedniej strategii, jak również wnioski płynące z tej oceny oraz uzyskane wyniki diagnozy problemów społecznych na terenie gminy, oparte na analizie źródeł zastanych, wyników badań ankietowych oraz analizie SWOT, pozwoliły na opracowanie założeń polityki społecznej gminy Łuków na lata 2017-2023. Zostały one przedstawione w formie misji, celów i kierunków działań, których realizacja powinna przyczynić się do zminimalizowania problemów społecznych występujących obecnie, jak i mogących wystąpić w najbliższych latach. Działania te zostały wyznaczone w obrębie celów strategicznych i operacyjnych z uwzględnieniem następujących priorytetów:

- przeciwdziałanie ubóstwu, bezrobociu i bezdomności oraz zapobieganie ich skutkom,
- wspieranie rodzin,

- wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży,
- przeciwdziałanie uzależnieniom,
- zaspokajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia,
- wspieranie osób starszych i niepełnosprawnych oraz umożliwienie im udziału w życiu społecznym,
- zapewnienie bezpieczeństwa publicznego mieszkańcom gminy,
- rozwój kapitału społecznego i ludzkiego.

III. CZĘŚĆ PROGRAMOWA

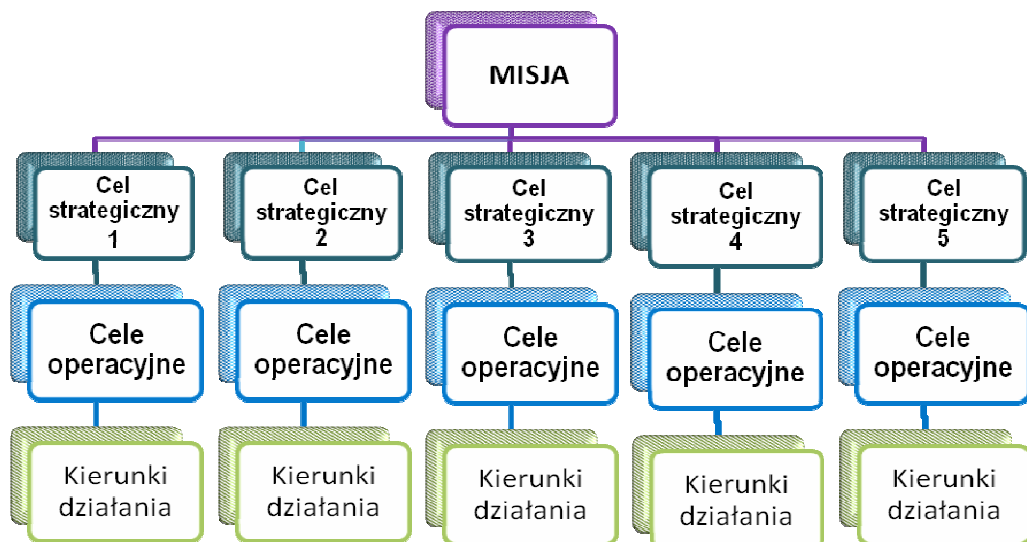
1. MISJA

Misja samorządu, sformułowana w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łuków na lata 2017-2023, jest następująca:

**„Gmina Łuków
– aktywny i świadomy organizator społeczności
uwzględniający potrzeby swoich mieszkańców,
wspomagający w rozwiązywaniu lokalnych problemów społecznych,
dążący do budowania zintegrowanej społeczności
chętniej do podejmowania inicjatyw samopomocowych.”**

Związek sformułowanej misji z celami strategii i wyznaczonymi kierunkami działań przedstawia poniższy diagram.

Diagram 1. Związek misji z celami i kierunkami działań

2. CELE STRATEGICZNE, OPERACYJNE, KIERUNKI DZIAŁAŃ

CEL STRATEGICZNY 1.:

Minimalizowanie skali ubóstwa, bezrobocia i bezdomności oraz ich skutków.

Cele operacyjne:

- 1. Zabezpieczenie socjalne osób i rodzin ubogich na poziomie przynajmniej minimum egzystencji oraz minimum socjalnego.*
- 2. Pobudzanie i wzmacnianie aktywności mieszkańców na rynku pracy.*
- 3. Wspieranie osób i rodzin, które nie są w stanie samodzielnie uchronić się przed bezrobociem, ubóstwem i bezdomnością.*
- 4. Rozwijanie infrastruktury instytucji publicznych i organizacji pozarządowych wspierających osoby ubogie, bezrobotne i bezdomne.*

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

Zabezpieczenie socjalne osób i rodzin ubogich na poziomie przynajmniej minimum egzystencji oraz minimum socjalnego.

1. Monitorowanie bezpieczeństwa socjalnego mieszkańców gminy.
2. Udzielanie schronienia osobom go pozbawionym.
3. Udzielanie przez GOPS pomocy finansowej i rzeczowej (w tym w postaci posiłku) osobom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej.
4. Zaspokojenie potrzeb bytowych dzieci z rodzin ubogich, organizowanie dla nich dożywiania w szkołach, wypoczynku, wyposażenie ich w podręczniki i pomoce szkolne oraz odzież, a także zapewnienie im dostępu do alternatywnych form spędzania czasu wolnego.
5. Wsparcie osób i rodzin ubogich pracą socjalną na rzecz ich samodzielności.
6. Organizowanie akcji charytatywnych na rzecz osób ubogich.
7. Rozwój wolontariatu angażującego się we wspieranie osób i rodzin ubogich.
8. Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób ubogich oraz z Kościołem i związkami wyznaniowymi.
9. Opracowanie, realizacja lub współudział w realizacji programów na rzecz mieszkańców zagrożonych lub dotkniętych zjawiskiem ekskluzji społecznej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

Pobudzanie i wzmacnianie aktywności mieszkańców na rynku pracy.

1. Rozwijanie współpracy z Powiatowym Urzędem Pracy w zakresie upowszechniania ofert pracy, informacji o wolnych miejscach pracy, usługach poradnictwa zawodowego, szkoleniach, przygotowaniu zawodowym dorosłych i stażach.
2. Promowanie w obszarze rynku pracy zasady równości płci, uwzględnianie równości płci w podejmowanych działaniach na rzecz osób bezrobotnych; opracowanie i realizacja lub współudział w realizacji projektów i akcji informacyjnych na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć w obszarze rynku pracy.
3. Monitorowanie skali zjawiska bezrobocia oraz alokacji kapitału i inwestycji na rynku pracy.
4. Podejmowanie działań mających na celu aktywizację zawodową członków rodzin pozostających bez pracy.
5. Zmniejszanie negatywnych skutków bezrobocia poprzez pomoc (finansową, rzeczową, pracę socjalną) udzielaną przez GOPS.
6. Opracowywanie i realizacja programów, szkoleń, których celem jest podnoszenie kwalifikacji osób bezrobotnych.
7. Poszerzenie oferty prac interwencyjnych i społecznie użytecznych na terenie gminy.
8. Podejmowanie działań mających na celu pozyskanie inwestorów mogących stworzyć nowe miejsca pracy na terenie gminy.
9. Wprowadzenie udogodnień dla pracodawców zatrudniających osoby bezrobotne.
10. Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ograniczenia bezrobocia oraz doradztwa personalnego.
11. Opracowywanie i realizowanie projektów służących aktywizacji osób bezrobotnych, w tym współfinansowanych z funduszy zewnętrznych, np. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 3.:

Wspieranie osób i rodzin, które nie są w stanie samodzielnie uchronić się przed bezrobociem, ubóstwem i bezdomnością.

1. Podejmowanie działań zapobiegających utracie mieszkań przez członków społeczności lokalnej w celu eliminowania zagrożeń wynikających z bezdomności.
2. Wspieranie zatrudnienia subsydiowanego oraz działalności podmiotów ekonomii społecznej.
3. Udzielanie przez GOPS pomocy (finansowej, rzeczowej, w postaci pracy socjalnej) osobom zagrożonym i dotkniętym bezdomnością.

4. Zapewnienie osobom bezdomnym dostępu do poradnictwa specjalistycznego, wsparcia medycznego, jak również schronienia.
5. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób bezdomnych, schroniskami lokalnymi w celu niesienia skutecznej pomocy osobom bezdomnym i zagrożonym bezdomnością.
6. Inicjowanie i wspieranie form samopomocowych wobec rodzin ubogich, ukierunkowujących na kształtowanie samodzielności i zaradności życiowej.
7. Objęcie osób bezdomnych działaniami edukacyjnymi, aktywizującymi i działaniami na rzecz odbudowy więzi rodzinnych.
8. Wzmacnianie inicjatyw społecznych ułatwiających zaspokojeniu potrzeb osób o niższym statusie materialnym.
9. Zapewnienie właściwej kontroli społecznej w gminie, sprzyjającej ogólnemu bezpieczeństwu mieszkańców.

Kierunki działań do celu operacyjnego 4.:

Rozwijanie infrastruktury instytucji publicznych i organizacji pozarządowych wspierających osoby ubogie, bezrobotne i bezdomne.

1. Zabezpieczenie środków finansowych umożliwiających dalsze funkcjonowanie GOPS oraz Gminnego Zespołu Interdyscyplinarnego
2. Podejmowanie działań sprzyjających utworzeniu mieszkań socjalnych i komunalnych na terenie gminy.
3. Podjęcie starań w kierunku utworzenia ogrzewalni lub noclegowni dla osób pozostających bez schronienia.
4. Podjęcie działań nad zapewnieniem schronienia dla kobiet w ciąży i matek z dziećmi.
5. Kontynuowanie i rozszerzanie dotychczasowych form współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz pobudzanie do podejmowania przez nie nowych inicjatyw pomocowych.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2017-2023.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Wójt, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki oświatowe, placówki kultury, placówki opiekuńczo-wychowawcze, w tym świetlice środowiskowe.

Partnerzy w realizacji działań:

Powiatowy Urząd Pracy w Łukowie, organizacje pozarządowe, inwestorzy, lokalni przedsiębiorcy, Kościoły i związki wyznaniowe, społeczność lokalna.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, fundusze organizacji pozarządowych, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba osób ubogich, bezrobotnych i bezdomnych objętych pracą socjalną,
- liczba dzieci z rodzin ubogich objętych wsparciem,
- liczba beneficjentów systemu pomocy społecznej objętych wsparciem z powodu ubóstwa bezrobocia i bezdomności,
- liczba osób bezrobotnych w gminie, w tym liczba osób objętych przez Powiatowy Urząd Pracy różnymi formami wsparcia,
- liczba opracowanych i realizowanych projektów w zakresie aktywizacji grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz liczba osób nimi objętych,
- liczba nowych miejsc pracy, w tym utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej
- liczba realizowanych projektów i akcji informacyjnych na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć w obszarze rynku pracy,
- liczba mieszkań socjalnych w gminie,
- liczba osób bezdomnych, którym zapewniono schronienie
- liczba programów i projektów mających na celu wsparcie osób bezdomnych i zagrożonych bezdomnością

CEL STRATEGICZNY 2.:

**Wspieranie rodzin, wspomaganie rozwoju dzieci i młodzieży,
przeciwdziałanie uzależnieniom, zaspokajanie potrzeb mieszkańców
w zakresie ochrony zdrowia.**

Cele operacyjne:

1. *Wzmacnianie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania.*

2. *Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju.*
3. *Wsparcie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie.*
4. *Zaspakajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia i zdrowego stylu życia.*

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

Wzmacnianie rodzin, podnoszenie poziomu ich funkcjonowania.

1. Promowanie w gminie prawidłowego modelu rodziny oraz edukowanie rodzin w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich, m.in. przez pracowników socjalnych i pedagogów szkolnych.
2. Udzielanie pomocy rodzinom znajdującym się w trudnej sytuacji materialnej z systemu pomocy społecznej oraz świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych.
3. Prowadzenie zintensyfikowanej pracy socjalnej z rodzinami, w szczególności dotkniętymi bezradnością opiekuńczo-wychowawczą.
4. Zapewnienie wsparcia asystentów rodziny rodzinom niewydolnym wychowawczo.
5. Podejmowanie działań na rzecz tworzenia w gminie rodzin wspierających i środowiskowych form wspierania rodziny.
6. Realizowanie projektów adresowanych do rodzin przeżywających trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych.
7. Zwiększenie dostępności poradnictwa specjalistycznego (w tym psychologiczno-pedagogicznego, prawnego, terapii rodzinnej).
8. Zintegrowanie działań na rzecz rodziny i dziecka poprzez stałą współpracę placówek oświatowo-wychowawczych i kulturalnych, jednostek pomocy społecznej i placówek ochrony zdrowia, sądu rejonowego i kuratorów sądowych, Policji, organizacji pozarządowych oraz Kościoła.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

Pomoc dzieciom i młodzieży w kształceniu i wszechstronnym rozwoju.

1. Podnoszenie poziomu i jakości kształcenia w placówkach oświatowych, doskonalenie kadr nauczycielskich.
2. Podjęcie działań na rzecz utworzenia żłobka lub innych form opieki dla małych dzieci.
3. Monitorowanie środowiska uczniów pod kątem zabezpieczenia ich potrzeb przez dom rodzinny.
4. Zapewnienie dzieciom wymagającym wsparcia dostępu do specjalistów, takich jak psychiatra dziecięcy czy psycholog.

5. Podejmowanie działań mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych.
6. Wsparcie uczniów niepełnosprawnych w dostępie do edukacji, m.in. poprzez prowadzenie klas integracyjnych i organizację nauczania indywidualnego.
7. Zapewnienie dzieciom i młodzieży dostępu do alternatywnych form spędzania czasu wolnego, m.in. poprzez rozszerzenie oferty zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych przy wykorzystaniu zasobów kulturalnych i sportowo-rekreacyjnych gminy.
8. Podejmowanie działań umożliwiających poszerzanie oferty wsparcia w świetlicach szkolnych i środowiskowych

Kierunki działań do celu operacyjnego 3.

Wsparcie rodzin i osób dotkniętych problemami uzależnień i przemocy w rodzinie:

1. Zapewnienie osobom uzależnionym od alkoholu i narkotyków dostępu do pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej.
2. Zapewnienie rodzinom dotkniętym problemami alkoholowymi, narkomanii i przemocy w rodzinie dostępu do wsparcia psychologicznego i prawnego.
3. Prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej, edukacyjnej i szkoleniowej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych, narkomanii i przemocy w rodzinie, w szczególności skierowanej do dzieci i młodzieży.
4. Podjęcie działań sprzyjających tworzeniu grup wsparcia dla osób dotkniętych problemami uzależnień lub/ i przemocy oraz grup wsparcia dla osób współuzależnionych.
5. Kontynuowanie działalności Zespołu Interdyscyplinarnego.
6. Pobudzanie inicjatyw samopomocowych w środowisku.
7. Utworzenie świetlicy socjoterapeutycznej.
8. Realizacja programów profilaktycznych w placówkach oświatowych.
9. Uświadamianie społeczności o zjawisku przemocy, jego skutkach i możliwościach uzyskania wsparcia.
10. Podnoszenie kwalifikacji specjalistów zajmujących się udzielaniem wsparcia osobom doświadczającym przemocy i pracującym ze sprawcami przemocy w rodzinie.
11. Zapewnienie dostępu do programów korekcyjnych dla sprawców przemocy.
12. Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia.
13. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie, problemami alkoholowymi i narkomanii.
14. Prowadzenie okresowej diagnozy społeczności lokalnej z obszaru uzależnień i przemocy.

Kierunki działań do celu operacyjnego 4.

Zaspakajanie potrzeb mieszkańców w zakresie ochrony zdrowia i zdrowego stylu życia:

1. Promowanie zdrowia, zdrowego stylu życia i prowadzenie profilaktyki zdrowotnej.
2. Rozwój bazy rekreacyjnej dostępnej dla mieszkańców.
3. Zapewnienie mieszkańcom pełnego dostępu do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej oraz w miarę możliwości ułatwienie dostępu do lekarzy specjalistów.
4. Rozszerzenie katalogu usług medycznych w oparciu o posiadaną bazę lokalową.
5. Rozszerzenie zakresu usług pielęgniarstwa środowiskowego na rzecz osób starszych i niepełnosprawnych, w tym pielęgniarek opieki długoterminowej.

Czas realizacji działań:

Działania ciągle w latach 2017-2023.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Wójt, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespół Interdyscyplinarny, placówki przedszkolne, placówki oświatowe szczebla podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, placówki kultury, jednostki sportowo-rekreacyjne, świetlice.

Partnerzy w realizacji działań:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, specjaliści, placówki ochrony zdrowia, placówki opiekuńczo-wychowawcze, Policja, Prokuratura Rejonowa, Sąd Rejonowy, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, Kościół, społeczność lokalna.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, fundusze organizacji pozarządowych, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba rodzin objętych pracą socjalną,
- liczba asystentów rodziny,
- liczba szkoleń i projektów adresowanych do rodzin,
- liczba rodzin objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej, świadczeń rodzinnych i alimentacyjnych,
- liczba osób i rodzin objętych poradnictwem specjalistycznym oraz liczba porad,
- liczba osób objętych pomocą terapeutyczną i rehabilitacyjną,

- liczba rodzin objętych wsparciem psychologicznym oraz z systemu pomocy społecznej z powodu alkoholizmu, narkomanii i przemocy w rodzinie,
- liczba powstałych grup samopomocowych,
- liczba przedsięwzięć realizowanych w ramach działalności informacyjnej i edukacyjnej,
- liczba interwencji przeprowadzonych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
- liczba osób objętych oddziaływaniem zespołu interdyscyplinarnego,
- liczba nauczycieli i pedagogów szkolnych doskonalących swoje kwalifikacje zawodowe,
- liczba uczniów uczęszczających do klas integracyjnych,
- liczba uczniów objętych nauczaniem indywidualnym,
- liczba przedsięwzięć w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki zdrowotnej,

CEL STRATEGICZNY 3.:

Wspieranie osób starszych oraz niepełnosprawnych, zapewnienie im udziału w życiu społecznym.

Cele operacyjne:

1. *Usprawnianie osób starszych poprzez zwiększenie oferty usług pielęgnacyjnych.*
2. *Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie.*
3. *Organizacja czasu wolnego osób starszych i niepełnosprawnych.*

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

Usprawnianie osób starszych poprzez zwiększenie oferty usług pielęgnacyjnych.

1. Udzielanie przez GOPS pomocy finansowej, rzeczowej i usługowej osobom starszym.
2. Zapewnienie osobom starszym dostępu do usług opiekuńczych, obejmujących pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, jak i zapewnienie kontaktów z otoczeniem.
3. Podejmowanie działań na rzecz alokacji lekarzy specjalistów na terenie gminy.
4. Podejmowanie współpracy z Kościołami i związkami wyznaniowymi oraz z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób starszych.
5. Podejmowanie działań mających na celu budowanie pozytywnego wizerunku osób starszych.

6. Rozwijanie aktywnych form spędzania czasu wolnego przez osoby starsze, w tym poprzez organizowanie cyklicznych imprez, spotkań integracyjnych, zajęć, wycieczek.
7. Pozyskiwanie wolontariuszy mogących wspierać osoby starsze.
8. Prowadzenie akcji uwrażliwiających osoby młode o odpowiedzialności moralnej i prawnej w zapewnieniu opieki.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

Ograniczenie skutków niepełnosprawności oraz aktywizacja społeczna i zawodowa osób niepełnosprawnych fizycznie i psychicznie:

1. Udzielanie przez GOPS pomocy finansowej i rzeczowej osobom niepełnosprawnym.
2. Monitorowanie sytuacji osób niepełnosprawnych w gminie w oparciu o dostępne informacje, jak i uwagi przekazywane przez organizacje skupiające osoby niepełnosprawne.
3. Uwzględnianie udziału osób niepełnosprawnych w organizowanych kursach zawodowych i szkoleniach mających na celu zdobycie kwalifikacji umożliwiających podjęcie pracy.
4. Zintensyfikowanie działań zmierzających do likwidacji barier architektonicznych i w komunikowaniu się.
5. Podejmowanie inicjatyw mających na celu zwiększenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby zapewnienia osobom niepełnosprawnym warunków do uczestniczenia w życiu społecznym na równych prawach.
6. Utworzenie Domu Dziennego Pobytu dla osób niepełnosprawnych.
7. Podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

Organizacja czasu wolnego osób starszych i niepełnosprawnych.

1. Organizacja aktywnych form spędzania czasu wolnego przez osoby niepełnosprawne, w tym organizowanie cyklicznych imprez, spotkań integracyjnych, wycieczek.
2. Utworzenie grupy wolontariatu na rzecz osób starszych w ramach współpracy międzypokoleniowej.
3. Utworzenie Klubu Seniora na terenie gminy Łuków.
4. Utworzenie Warsztatów Terapii Zajęciowej dla osób niepełnosprawnych.

Czas realizacji działań:

Działania ciągle w latach 2017-2023.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Wójt, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, placówki kultury, zespoły muzyczne i grupy taneczne.

Partnerzy w realizacji działań:

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, Powiatowy Urząd Pracy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, domy pomocy społecznej, ośrodki wsparcia, placówki ochrony zdrowia, placówki kultury, placówki oświatowe, pracodawcy, organizacje pozarządowe, Kościół, liderzy społeczności lokalnej.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Fundusz Pracy, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, fundusze organizacji pozarządowych, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba osób dotkniętych niepełnosprawnością (w oparciu o dane GOPS-u oraz PCPR-u),
- liczba osób starszych i niepełnosprawnych objętych wsparciem z systemu pomocy społecznej,
- liczba imprez organizowanych z myślą o osobach w wieku senioralnym,
- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi,
- liczba podjętych inicjatyw mających na celu zwiększenie świadomości mieszkańców na temat potrzeby zapewnienia osobom starszym i niepełnosprawnym warunków do uczestniczenia w życiu społecznym na równych prawach.
- liczba zrealizowanych inwestycji w celu likwidacji barier architektonicznych,
- liczba osób niepełnosprawnych uczestniczących w kursach zawodowych,
- liczba ofert pracy dla osób niepełnosprawnych,
- liczba wolontariuszy wspierających osoby starsze i niepełnosprawne.

CEL STRATEGICZNY 4.:

Prowadzenie działań zapewniających mieszkańcom gminy poczucie bezpieczeństwa.

Cele operacyjne:

1. *Profilaktyka z zakresu przestępczości w sołectwach oraz w placówkach oświatowych.*
2. *Ograniczanie skali czynów naruszających ochronę prawną ludności (własność, nietykalność itp.) poprzez właściwą kontrolę społeczną, monitorowanie bezpieczeństwa i podejmowanie szybkich i skutecznych interwencji.*
3. *Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym.*

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

Profilaktyka z zakresu przestępczości w sołectwach oraz w placówkach oświatowych.

1. Organizowanie okresowych spotkań z przedstawicielami Policji mających na celu uświadamianie norm przewidzianych przepisami prawa w zakresie współżycia społecznego (o tematyce dobranej do pojawiających się problemów).
2. Opracowywanie i realizowanie programów profilaktyczno-edukacyjnych w placówkach oświatowych, w tym dotyczących przestępczości nieletnich.
3. Włączanie się w akcje i kampanie ogólnokrajowe uświadamiające o zagrożeniu określonymi formami przestępstw, wykroczeń narażających nieczujnych obywateli na straty.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

Ograniczanie skali czynów naruszających ochronę prawną ludności (własność, nietykalność itp.) poprzez właściwą kontrolę społeczną, monitorowanie bezpieczeństwa i podejmowanie szybkich i skutecznych interwencji.

1. Zwiększanie czujności mieszkańców na zabezpieczenie mienia własnego.
2. Monitorowanie okolicy patrolami policyjnymi, w tym w zakresie bezpieczeństwa na drodze.
3. Integracyjne działania profilaktyczne na poziomie lokalnym sprzyjające budowaniu zaufania społecznego do służb mundurowych.
4. Współpraca różnych instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w zakresie tworzenia bezpiecznych warunków do życia mieszkańcom gminy.

5. Zapewnienie mieszkańcom bezpieczeństwa na drodze, m.in. poprzez remont dróg, budowę chodników i oświetlenia.

Kierunki działań do celu operacyjnego 3.:

Zapewnienie bezpieczeństwa dzieciom i młodzieży w wieku szkolnym.

1. Diagnozowanie środowiska dzieci i młodzieży w obszarze uzależnień, przemocy, zagrożenia przestępczością i innymi negatywnymi zjawiskami.
2. Uwrażliwianie rodziców i opiekunów uczniów na kwestie związane z prawidłowym i bezpiecznym zachowaniem się na terenie szkoły i w otoczeniu domowym.
3. Podejmowanie działań mających na celu zwiększenie bezpieczeństwa dzieci w drodze do i ze szkoły.
4. Ochrona szkół przed dilerami narkotyków i substancji psychoaktywnych.
5. Budowanie na terenie szkół pozytywnych relacji z uczniami.
6. Dbałość o właściwy klimat umożliwiający rozwój inteligencji emocjonalnej uczniów i stworzenie przyjaznego środowiska szkolnego.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2017-2023.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Wójt, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, placówki przedszkolne, placówki oświatowe, placówki kulturalne, jednostki sportowo-rekreacyjne, świetlice.

Partnerzy w realizacji działań:

Policja, Straż Pożarna, Prokuratura Rejonowa, Sąd Rejonowy, kuratorzy sądowi, organizacje pozarządowe, społeczność lokalna.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze Unii Europejskiej, inne programy, organizacje pozarządowe, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba popełnionych i wykrytych przestępstw,
- liczba opracowanych i realizowanych programów profilaktyczno-edukacyjnych oraz liczba osób nimi objętych,

- liczba zebrań edukacyjnych organizowanych na terenie gminy z zakresu norm prawnych i przestępczości,
- liczba przeprowadzonych kontroli policji w szkołach,
- liczba zrealizowanych inwestycji w celu poprawy bezpieczeństwa na drodze.

CEL STRATEGICZNY 5.:

Rozwój kapitału społecznego i ludzkiego.

Cele operacyjne:

- 1. Doskonalenie kadr i służb pomocowych, podnoszenie jakości świadczonych usług oraz rozwijanie infrastruktury socjalnej.*
- 2. Promowanie potencjału osób niepełnosprawnych na rynku pracy, doświadczenia i wiedzy osób starszych w zakresie rozwiązywania trudności życiowych oraz budowanie z ich pomocą podmiotów ekonomii społecznej.*
- 3. Wspieranie dialogu społeczności lokalnej z władzami samorządowymi.*

Kierunki działań do celu operacyjnego 1.:

Doskonalenie kadr i służb pomocowych, podnoszenie jakości świadczonych usług, rozwijanie infrastruktury socjalnej.

1. Doskonalenie kadr pomocy społecznej poprzez zwiększenie nakładu finansowego na szkolenia i inne formy doskonalenia zawodowego.
2. Poprawa obsługi klientów pomocy społecznej poprzez dostosowanie struktury kadrowej i warunków lokalowych do bieżących potrzeb.
3. Rozwój usług elektronicznych.
4. Rozwijanie współpracy z organizacjami pozarządowymi w zakresie pracy na rzecz rodziny.
5. Zapewnienie mieszkańcom informacji o dostępnych formach świadczeń pomocowych, m.in. przez zamieszczanie informacji dotyczących funkcjonowania pomocy społecznej, na stronach internetowych oraz w postaci broszur i ulotek.
6. Podejmowanie działań promocyjnych mających na celu budowanie pozytywnego wizerunku pomocy społecznej.

Kierunki działań do celu operacyjnego 2.:

Promowanie potencjału osób z niepełnosprawnością na rynku pracy, doświadczenia i wiedzy osób starszych oraz budowanie z ich pomocą podmiotów ekonomii społecznej.

1. Prowadzenie akcji uświadamiających lokalną społeczność, w tym pracodawców, iż osoby z niepełnosprawnością są zdolne do wykonywania pracy, mają wiele przydatnych umiejętności, wiedzę i motywację do pracy.
2. Uwidacznianie wiedzy, doświadczenia i umiejętności oraz przekazu tradycji przez osoby starsze poprzez włączanie ich w inicjatywy kulturowe.
3. Podejmowanie inicjatyw na rzecz utworzenia podmiotu ekonomii społecznej przy wykorzystaniu potencjału społeczności lokalnej.
4. Promowanie inicjatyw samopomocowych, dobrych praktyk sąsiedzkich oraz zachęcanie do podejmowania wolontariatu na rzecz potrzebujących wsparcia mieszkańców gminy.

Kierunki działań do celu operacyjnego 3.:

Wspieranie dialogu społeczności lokalnej z władzami samorządowymi.

1. Podejmowanie inicjatyw mających na celu polepszenie dialogu władz samorządowych z mieszkańcami.
2. Poszerzenie dostępu informacyjnego do planowanych przez samorząd zamierzeń o charakterze gospodarczym i społecznym.

Czas realizacji działań:

Działania ciągłe w latach 2017-2023.

Podmioty odpowiedzialne za realizację działań:

Wójt, Rada Gminy, Urząd Gminy, Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej i inne jednostki organizacyjne gminy.

Partnerzy w realizacji działań:

Organizacje pozarządowe, inne podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego, Kościoł, społeczność lokalna.

Źródła finansowania działań:

Budżet samorządowy (gminny, powiatowy i wojewódzki) i centralny, fundusze zewnętrzne, m.in. fundusze strukturalne Unii Europejskiej, inne programy, fundusze organizacji pozarządowych, sponsorzy indywidualni.

Wskaźniki monitoringowe:

- liczba szkoleń, w których uczestniczyła kadra pomocy społecznej,

- liczba organizacji pozarządowych funkcjonujących w gminie w obszarze szeroko rozumianej pomocy społecznej,
- liczba wspólnych przedsięwzięć realizowanych w celu rozwiązywania problemów społecznych,
- liczba opracowanych i zrealizowanych projektów w ramach strategii rozwiązywania problemów społecznych,
- liczba wspieranych przez samorząd organizacji pozarządowych,
- liczba spotkań mieszkańców z władzami samorządowymi gminy

3. WDROŻENIE STRATEGII, MONITOROWANIE JEJ REALIZACJI

Koordynatorem realizacji działań wyznaczonych w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Gminy Łuków na lata 2017-2023 będzie Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej.

Monitoring zapisów strategicznych, polegający na zbieraniu i analizowaniu informacji dotyczących realizowanych bądź zrealizowanych już działań, będzie prowadzony przez Zespół Koordynujący złożony z przedstawicieli podmiotów odpowiedzialnych za realizację strategii i partnerów w realizacji wyznaczonych działań. Gromadzone dane pozwolą zidentyfikować i rozwiązać problemy, które pojawiają się w trakcie wdrażania dokumentu, oraz stwierdzić, czy wyznaczone działania zmierzają w słusznym kierunku i przynoszą zakładane zmiany.

Zespół Koordynujący strategię będzie oceniał poziom wdrożenia zapisów strategicznych i przedstawiał ocenę skuteczności polityki społecznej prowadzonej w gminie Wójtowi i Radzie Gminy, sugerując przyjęcie proponowanych rozwiązań (np. programów celowych) oraz, w przypadku stwierdzenia istotnych zmian społecznych, podjęcie ewentualnych działań korygujących i wszelkich prac mających na celu aktualizację obowiązującej strategii.

Do oceny stopnia wdrożenia wyznaczonych działań zostaną wykorzystane m.in. sformułowane pod każdym celem strategicznym wskaźniki monitoringowe. Ich wykaz nie wyczerpuje wszystkich wskaźników, jakie mogą być zastosowane w procesie monitorowania realizacji strategii. W miarę rozwoju systemu monitorowania dokumentu będą mogły zostać zidentyfikowane nowe wskaźniki, które w odpowiedni sposób będą charakteryzowały przebieg realizacji podejmowanych działań.

4. PROGNOZA ZMIAN

Realizacja działań zaplanowanych w ramach poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych wypracowanych w niniejszym dokumencie powinna przyczynić się m.in. do:

- poprawy sytuacji rodzin i osób ubogich,
- uwrażliwienia społeczności lokalnej na problem ubóstwa,
- podniesienia kompetencji zawodowych osób bezrobotnych i zwiększenia ich szans na podjęcie zatrudnienia na otwartym rynku pracy,
- zwiększenia liczby osób zaktywizowanych zawodowo,
- zmniejszenia skali zjawiska tzw. dziedziczenia bezrobocia,
- zwiększenia liczby miejsc pracy,
- zmniejszenia liczby osób bezrobotnych,
- eliminowania zjawiska dyskryminacji ze względu na płeć na rynku pracy,
- wzrostu liczby podmiotów gospodarczych, w tym podmiotów ekonomii społecznej,
- zmniejszenia liczby rodzin i osób zagrożonych bezdomnością i bezdomnych,
- zmniejszenia liczby beneficjentów pomocy społecznej,
- spadku liczby rodzin zmagających się z problemami opiekuńczo-wychowawczymi,
- poszerzenia wiedzy w zakresie właściwego wypełniania ról rodzicielskich,
- zwiększenia dostępności wsparcia dla rodzin,
- podniesienia jakości kształcenia i wsparcia w placówkach oświatowych,
- zwiększenia szans edukacyjnych dla dzieci mających problemy w nauce,
- zróżnicowania form spędzania czasu wolnego oraz wzrostu liczby dzieci i młodzieży z nich korzystających,
- poszerzenia wiedzy mieszkańców w zakresie profilaktyki uzależnień,
- zwiększenia dostępności wsparcia dla osób uzależnionych i współuzależnionych,
- zmniejszenia skali przemocy,
- polepszenia dostępu do podstawowych usług zdrowotnych, jak również specjalistycznych usług medycznych,
- poszerzenia wiedzy mieszkańców w zakresie profilaktyki zdrowotnej i zdrowego trybu życia,
- zwiększenia liczby mieszkańców aktywnych fizycznie i stosujących się na co dzień do zasad zdrowego trybu życia,
- zwiększenia udziału seniorów i osób niepełnosprawnych w życiu społecznym,

- aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych,
- uwrażliwienia społeczeństwa na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych,
- podniesienia jakości usług świadczonych osobom starszym i niepełnosprawnym,
- poprawy komfortu funkcjonowania osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku zamieszkania,
- spadku przestępczości, w tym wśród nieletnich,
- poszerzenia wiedzy uczniów w zakresie przestępczości i jej skutków,
- zapobiegania patologiom wśród nieletnich,
- umocnienia przekonania o korzyściach współpracy sąsiedzkiej w walce z przestępczością,
- zwiększenia bezpieczeństwa na drodze,
- podniesienia poziomu profesjonalizacji kadry pomocy społecznej,
- zwiększenia jakości świadczonych usług,
- zróżnicowania form i zwiększenia efektywności współpracy z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami ekonomii społecznej,
- zwiększenia aktywności mieszkańców, wzrostu liczby inicjatyw społecznych,
- podniesienia poziomu wiedzy mieszkańców o podejmowanych przez samorząd działaniach i zamierzeniach.

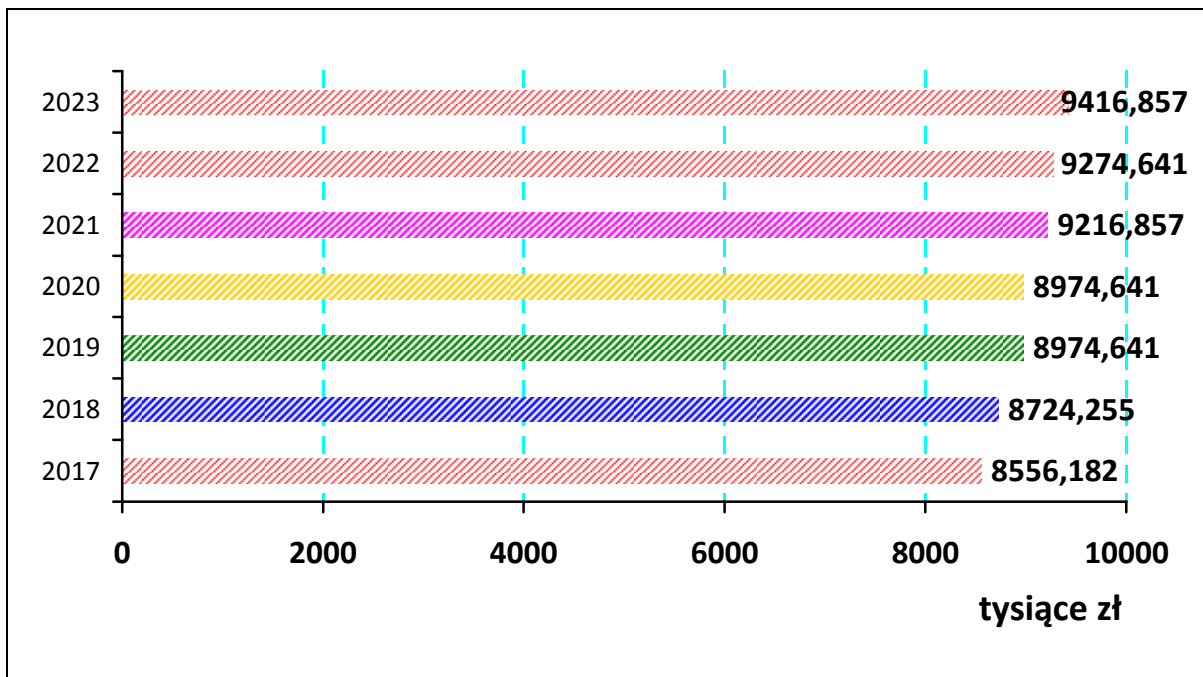
5. RAMY FINANSOWE

Ustawa o pomocy społecznej (art. 16b ust. 2 pkt 3 lit. c) nakłada o wymóg określenia ram finansowych Strategii. Są one przedstawione w poniższej tabeli oraz zilustrowane na wykresie.

Tabela 44. Ramy finansowe realizacji Strategii w latach 2017-2023

szacunkowa wielkość wydatków (w złotych) w latach:						
2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
8.556.182	8.724.255	8.974.641	8.974.641	9.216.857	9.274.641	9.416.857

Wykres 21. Szacunkowa wielkość wydatków (w tys. zł) w poszczególnych latach przeznaczonych na realizację Strategii

6. PROGRAMY I PROJEKTY

Na zwiększenie skuteczności realizacji celów Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych wpływ mają również programy i projekty wpisujące się w zaplanowane działania. Programy i projekty mogą być realizowane w różnej perspektywie czasowej w zależności od ich charakteru.

6.1. PROGRAMY

1. Program Wspierania Rodziny,
2. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie,
3. Program współpracy Gminy Łuków z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami wymienionymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie na rok 2016,
4. Program Profilaktyki, Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Przeciwdziałania Narkomanii.

6.2. PROJEKTY

Projekty stanowią swoisty „bank pomysłów”. Ich realizacja jest wskazana, ale możliwa będzie dopiero wtedy, gdy ich wnioskodawcy pozyskają niezbędne środki finansowe.

7. UWAGI KOŃCOWE

Zapisy zawarte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łuków na lata 2017-2023 będą realizowane w ramach przyjętych działań w zależności od posiadanych przez samorząd gminy i pozyskanych z zewnątrz środków finansowych. Dla osiągnięcia wyznaczonych w dokumencie celów konieczne będzie współdziałanie różnych podmiotów funkcjonujących w obszarze polityki społecznej, w tym tych, które działają na wyższym szczeblu administracyjnym.

Autorzy dokumentu pragną złożyć serdeczne podziękowania wszystkim tym, którzy uczestniczyli w jego budowie, przyczyniając się do identyfikacji problemów społecznych występujących w gminie Łuków. Jednocześnie chcą wyrazić nadzieję na dalszą współpracę w realizacji zapisów strategii.

SPIS DIAGRAMÓW, TABEL I WYKRESÓW

Diagram 1. Związek misji z celami i kierunkami działań.....	113
Tabela 1. Ruch naturalny ludności gminy w latach 2013-2015	19
Tabela 2. Ruch migracyjny ludności gminy w latach 2013-2015	20
Tabela 3. Struktura wiekowa ludności gminy w latach 2013-2015.....	20
Tabela 4. Infrastruktura techniczna w gminie w 2015 r.	21
Tabela 5. Użytki rolne, lasy i grunty leśne	23
Tabela 6. Aktywność gospodarcza mieszkańców gminy w latach 2013-2015.....	24
Tabela 7. Podmioty gospodarki narodowej w gminie wg rejestru REGON w latach 2013-2015	24
Tabela 8. Zasoby mieszkaniowe w gminie w latach 2013-2015	24
Tabela 9. Dodatki mieszkaniowe przyznane w gminie w latach 2013-2015.....	25
Tabela 10. Placówki przedszkolne i oświatowe w gminie Łuków w roku szkolnym 2015/2016	26
Tabela 11. Schorzenia dzieci i młodzieży w wieku 0-18 lat z gminy wiejskiej Łuków w 2015 r.....	33
Tabela 12. Schorzenia pacjentów wieku 19 i więcej lat korzystających z POZ w 2015 r.....	33
Tabela 13. Profilaktyka zdrowotna dzieci i młodzieży z gminy w 2015 r.	34
Tabela 14. Kluby sportowe funkcjonujące w gminie w 2015 r.	36
Tabela 15. Stan zatrudnienia w GOPS-ie oraz potrzeby w tym zakresie na koniec 2015 r.....	40
Tabela 16. Wykształcenie kadry GOPS-u oraz potrzeby w tym zakresie na koniec 2015 r.	41
Tabela 17. Środki finansowe wydatkowane przez gminę na pomoc mieszkańcom w latach 2013-2015	42
Tabela 18. Beneficjenci pomocy społecznej w gminie w latach 2013-2015.....	44
Tabela 19. Struktura wiekowa beneficjentów pomocy społecznej w gminie w 2015 r.....	44
Tabela 20. Aktywność zawodowa beneficjentów pomocy społecznej w gminie Łuków w 2015 r.....	45
Tabela 21. Powody przyznania pomocy społecznej w gminie w latach 2013-2015	45
Tabela 22. Formy wsparcia udzielanego przez GOPS w latach 2013-2015.....	46
Tabela 23. Skierowania mieszkańców gminy Łuków i ich pobyt w domach pomocy społecznej w latach 2013-2015	48
Tabela 24. Świadczenia rodzinne przyznane w gminie w latach 2013-2015	49
Tabela 25. Świadczenia alimentacyjne przyznane w gminie Łuków w latach 2013-2015	50
Tabela 26. Jednostki wsparcia spoza gminy, z oferty których mogą korzystać mieszkańcy.....	52
Tabela 27. Działalność PCPR-u w odniesieniu do mieszkańców gminy Łuków w zakresie pieczy zastępczej w latach 2013-2015.....	53
Tabela 28. Organizacje pozarządowe w gminie Łuków w 2015 r.....	55
Tabela 29. Parafie Kościoła rzymsko-katolickiego w gminie w 2015 r.	58
Tabela 30. Liczba bezrobotnych w gminie Łuków z uwzględnieniem struktury płci oraz udział bezrobotnych wśród ludności w wieku produkcyjnym w latach 2013-2015	62
Tabela 31. Stopa bezrobocia rejestrowanego w powiecie, województwie i w kraju w latach 2013-2015	63
Tabela 32. Bezrobotni w gminie na koniec 2015 r. według wieku, czasu pozostawania bez pracy, stażu pracy i wykształcenia.....	63
Tabela 33. Liczba rodzin i osób korzystających z pomocy GOPS w Łukowie z powodu bezdomności w latach 2013-2015	66
Tabela 34. Środki finansowe przeznaczone w gminie w latach 2013-2015 na profilaktykę i rozwiązywanie problemów uzależnień oraz przeciwdziałanie przemocy w rodzinie.....	68
Tabela 35. Lokalny rynek napojów alkoholowych oraz działalność GKRPA w latach 2013-2015 w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów uzależnień w gminie.....	68
Tabela 36. Udział kobiet w liczbie ludności gminy w latach 2013-2015.....	74
Tabela 37. Udział kobiet w liczbie osób bezrobotnych w gminie w latach 2013-2015	75
Tabela 38. Negatywne zachowania oraz zjawiska patologiczne występujące w otoczeniu przedszkolnym i szkolnym w roku szkolnym 2015/2016.....	82
Tabela 39. Zjawiska patologiczne stwierdzone w środowisku rodzinnym uczniów w roku szkolnym 2015/2016.....	83
Tabela 40. Osoby w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności gminy w latach 2013-2015.....	89

Tabela 41. Liczba korzystających z pomocy społecznej z powodu niepełnosprawności w latach 2013-2015	93
Tabela 42. Orzeczenia o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności wydane mieszkańcom gminy Łuków w latach 2013-2015	93
Tabela 43. Wsparcie udzielone przez PCPR w Łukowie niepełnosprawnym mieszkańcom gminy w latach 2013-2015	94
Tabela 44. Ramy finansowe realizacji Strategii w latach 2017-2023.....	130
Wykres 1. Czy oferta w zakresie opieki przedszkolnej w gminie zaspokaja potrzeby mieszkańców?.	30
Wykres 2. Jaka jest według Pani/Pana jakość oferty edukacyjnej szkół w gminie?	31
Wykres 3. Jak Pani/Pan ocenia infrastrukturę oświatową w gminie?	31
Wykres 4. Jaka jest według Pani/Pana atrakcyjność i jakość oferty kulturalnej w gminie?	32
Wykres 5. Jak Pani/Pan ocenia funkcjonalność i jakość oferty w zakresie ochrony zdrowia w gminie?	35
Wykres 6. Jaka jest wg Pani/Pana oferta gminy w zakresie sportu i rekreacji?	38
Wykres 7. Czy czuje się Pani/Pan bezpiecznie w miejscu zamieszkania?	39
Wykres 8. Problemy i niekorzystne zjawiska uwidaczniające się w gminie Łuków	60
Wykres 9. Jakie osoby, rodziny, grupy mieszkańców gminy są najbardziej zagrożone marginalizacją i wykluczeniem społecznym?	60
Wykres 10. Obszary, w których pomoc oferowana na terenie gminy jest najmniej zadowalająca i wymaga rozszerzenia oferty wsparcia.....	61
Wykres 11. Czy zna Pani/Pan przypadki stosowania przemocy w rodzinie na terenie gminy lub o nich słyszała/słyszał?	72
Wykres 12. Czy Pani/Pan zdaniem istnieje ryzyko nasilenia się problemu przemocy w rodzinie na terenie gminy?	73
Wykres 13. Czy nierówność szans kobiet i mężczyzn to wg Pani/Pan problem społeczny?	77
Wykres 14. Kto jest najbardziej zagrożony dyskryminacją ze względu na płeć?	78
Wykres 15. Czy w gminie Łuków powinno się podejmować działania na rzecz równości szans kobiet i mężczyzn lub w celu przeciwdziałania dyskryminacji ze względu na płeć?	79
Wykres 16. Jak Pani/Pan ocenia działania gminy w zakresie organizacji i zagospodarowania czasu wolnego dzieci i młodzieży?	87
Wykres 17. Ocena działań edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych adresowanych do rodzin i dzieci z terenu gminy Łuków	88
Wykres 18. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób starszych?	92
Wykres 19. Czy Pani/Pana zdaniem w działaniach realizowanych na terenie gminy uwzględnia się potrzeby osób niepełnosprawnych?	95
Wykres 20. Czy Pani/Pana zdaniem gmina zapewnia wsparcie rodzinom z dziećmi niepełnosprawnymi?	95
Wykres 21. Szacunkowa wielkość wydatków (w tys. zł) w poszczególnych latach przeznaczonych na realizację Strategii.....	131